

"*GirlStuff/BoyStuff*"

tekenfilms voor meisjes en jongens

Kim Colman
299425
Masterthesis
Media & Journalistiek
Begeleider:
Allerd Peeters

"GirlStuff/BoyStuff"

tekenfilms voor meisjes en jongens

Naam: Kim Colman

Studentnummer: 299425

Opleiding: Master Media & Journalistiek

Faculteit der Historische en Kunstwetenschappen

Erasmus Universiteit Rotterdam

Begeleider: Allerd Peeters

Tweede Lezer: Giselinde Kuipers

Datum: september 2006

kim.colman@gmail.com

Voorkant: *Totally Spies*: <http://st.blog.cz/o/o-zivote.blog.cz/obrazky/267070.jpg>

Hieronder: *GirlStuff/BoyStuff*: www.nickelodeon.nl

Inhoudsopgave

<u>Voorwoord</u>	5
<u>Hoofdstuk 1. Inleiding</u>	6
1.1. De aanloop	6
1.2. De thesis	8
1.2.1. Hoe is deze thesis geschreven?.....	11
1.2.2. De begrippen	12
1.3. De relevantie	13
<u>Hoofdstuk 2. Theoretisch kader</u>	15
2.1. Kindertelevisie	15
2.1.1. Mediapsychologie en Patti Valkenburg.....	16
2.1.2. Cultural Studies en Joke Hermes.....	19
2.1.3. Combinatie mediapsychologie en cultural studies	20
2.2. Gender studies en feministische studies	23
2.2.1. De invloed van Laura Mulvey.....	24
2.2.2 Overige stromingen, theorieën en studies	25
2.3. Combinatie kindertelevisie en genderstudies.....	26
<u>Hoofdstuk 3. Methode en onderzoeksopzet</u>	30
3.1. Kwantitatief onderzoek: Het Codeboek.....	30
3.1.1. Het Codeboek	31
3.1.2. Het coderen	32
3.2. Het kwalitatieve onderzoek	34
3.2.1. Het verschil	34
3.2.2. Kijkcijfers	36
3.2.3. Kwalitatieve tekstuele inhoudsanalyse	37
<u>Hoofdstuk 4. Het kwantitatieve onderzoek</u>	38
4.1. Vorm en genre	38
4.2. Prominentie van personages.....	41
4.3. Portrettering van personages	42
4.4. Correlatie tussen kijkdichtheid en personages/genre.....	44
4.5. Samenvattend.....	46
<u>Hoofdstuk 5. Het kwalitatieve onderzoek</u>	47
5.1 De keuze	47
5.1.1 Meisjes en jongens tekenfilm top 10.....	48
5.2. De programma's.....	49
5.2.1. <i>Spongebob Squarepants</i> (Nickelodeon)	49
5.2.2. <i>Totally Spies</i> (Jetix)	50
5.2.3. <i>Winx Club</i> (Nickelodeon).....	52
5.2.4. <i>Beugelbakkie</i> (Jetix)	54
5.2.5. <i>Avatar</i> (Nickelodeon).....	55
5.2.6. <i>Titeuf</i> (Z@ppelin)	57
5.2.7. <i>Tommy's Troep</i> (Ketnet)	59
5.3. Conclusie.....	60
<u>Hoofdstuk 6. Conclusie</u>	62
6.1. Discussie	64
6.2. Ter afsluiting.....	66
<u>Nawoord</u>	67
<u>Literatuur</u>	68
<u>Internet sites</u>	71

Bron figuren	72
<u>Bijlage 1. Beschrijving van tekenfilms</u>	73
B.1.1. <i>GirlStuff/BoyStuff</i> (Nickelodeon)	73
B.1.2. <i>B-Daman</i> (Jetix)	73
B.1.3. <i>Pokémon</i> (Jetix)	74
B.1.4. <i>As Told by Ginger</i> (Nickelodeon)	74
<u>Bijlage 2. Het codeboek</u>	75
<u>Bijlage 3. Invulbladen voor het codeboek</u>	101
<u>Bijlage 4. Coderingsschema</u>	105
<u>Bijlage 5. Chi-kwadraat en P-waarde</u>	109

Voorwoord

Als eerste wil ik mijn medestudenten Esther Derks, Els Kersten, Sanne Rozemeijer en Josine Vriend bedanken. Zonder deze samenwerking was het niet gelukt om zo'n uitgebreid codeboek op te zetten en alle programma's te coderen. Ik wil ook begeleider Allerd Peeters bedanken voor alle hulp bij het schrijven van deze thesis. Zonder de groep waren de praktische onderzoeken niet gelukt, maar ook de mentale ondersteuning was zeker nodig. Bedankt dames en heer, gelukkig hebben we geen vierkante oogjes gekregen!

Hoofdstuk 1. Inleiding

GirlStuff/BoyStuff is een tekenfilm die tot begin februari 2006 nog te zien was op de kindzender Nickelodeon.¹ Het programma gaat over een groep vrienden van drie meisjes en drie jongens die typische meiden- en jongensdingen meemaken. De meisjes hebben problemen met jongens waarop ze verliefd zijn en de jongens doen er alles aan om zo cool mogelijk over te komen op de meisjes. Andere dingen zoals uiterlijke verzorging worden ook onder 'girlstuff' geschaard en sport en computerspellen vallen onder de 'boystuff'. De titel van de tekenfilm geeft ook aan waar deze thesis over gaat, namelijk de verschillen tussen meisjes- en jongensdingen op televisie en in tekenfilms. Zijn er verschillen tussen programma's die meisjes aanspreken en programma's die juist weer voor jongens aantrekkelijk zijn? Uit simpele kijkcijfergegevens kan gehaald worden naar welke programma's meisjes kijken en naar welke jongens. Wat is het verschil tussen die programma's? Geldt het cliché dat meisjes naar drama kijken en jongens naar actie?² Mijn onderzoeksvraag luidt kortom: Bestaat er verschil tussen meisjes- en jongensprogramma's en waaruit bestaan die verschillen?

1.1. De aanloop

In 2005 is een onderzoek uitgevoerd naar de diversiteit op de Nederlandse televisie, de Diversiteitsmonitor.³ Hiervoor werden de drie publieke en zeven commerciële Nederlandse zenders gecodeerd aan de hand van een codeboek, waar vervolgens cijfers uit kwamen die de diversiteit van de verschillende zenders weergaven. Bij dit onderzoek is er echter voor gekozen om enkel prime-time televisie te analyseren, wat inhield dat het tijdvak van 18:00 tot 24:00 werd onderzocht. In dit tijdvak viel slechts 1 uur kindertelevisie per dag, namelijk van 18:00 tot 19:00 op Nederland 3. Veelal waren dit dezelfde paar programma's en op deze manier kon er niet met zekerheid gezegd worden of kindertelevisie ook een goede diversiteit liet zien. Uit dit 'gemis' is het onderzoek van deze thesis voortgekomen. In deze thesis worden namelijk programma's gecodeerd die van 06:00 tot 19:00 worden uitgezonden op de drie Nederlandse kindzenders en één Vlaamse.

¹ www.nickelodeon.nl tv, series. Zie bijlage 1 voor beschrijving.

² Drama wordt hier gebruikt om het genre (melo)drama aan te geven.

³ Koeman 2005.

'Diversiteit' is een breed begrip, dat toegespitst en uitgelegd kan worden aan de hand van het eerdere onderzoek, de Diversiteitsmonitor. Diversiteit had hier specifiek betrekking op drie verschillende onderwerpen, namelijk *leeftijd*, *etniciteit* en *seks*. Er werd gekeken of er genoeg diversiteit op de televisie te zien was, of er dus verschillende leeftijden, etniciteiten en seksen voorkwamen. Wanneer er bijvoorbeeld alleen blanke mannen van middelbare leeftijd te zien zijn, is dit geen goede diversiteit. Voor dit onderzoek werd 228 uur televisie geanalyseerd aan de hand van verschillende criteria.⁴ Deze *Diversiteitsmonitor* is de voorloper geweest (mede in opdracht van, of naar advies van de publieke kindzender Z@ppelin) voor het onderzoek waar deze thesis uit is voortgekomen.

Het codeboek van de *Diversiteitsmonitor* heeft als voorbeeld gediend voor het codeboek van dit onderzoek.⁵ Niet alle vragen uit het eerste codeboek konden echter worden gebruikt voor kindertelevisie en er werden ook vragen toegevoegd die specifiek betrekking hadden op kindertelevisie in tegenstelling tot volwassenentelevisie. Een vraag of een personage robotachtig is zal niet zo snel voorkomen in een onderzoek naar 'normale' televisie. Juist dit soort afwijkingen maakt het interessant om kindertelevisie te analyseren. Wat krijgen de kinderen eigenlijk te zien?

Dit wordt nog verder toegespitst door voornamelijk tekenfilms te analyseren. In de eerste plaats is er voor tekenfilms gekozen, omdat deze een groot deel vormen van alle kinderprogramma's die op televisie worden uitgezonden. In de tweede plaats om het unieke karakter van tekenfilms: alles is mogelijk. In tekenfilms hoeft er geen rekening te worden gehouden met logica: aliens kunnen op aarde landen en pratende keukensponzen kunnen onder water leven.⁶ Best bijzonder wat kinderen voorgeschoteld krijgen. Het is dan wellicht ook helemaal niet zo gemakkelijk om diversiteit in kindertelevisie goed in kaart te brengen. Juist door de fantasierijke omgevingen en personages is het moeilijk om eenduidig te zijn. Aan de andere kant kan het ook mogelijk zijn dat er toch sprake is van duidelijke overeenkomsten tussen kindertelevisie en televisie voor volwassenen. Bij personages is in veel gevallen wel te zien wat voor seks ze moeten voorstellen.

Het thema seks wordt in deze thesis vanuit twee kanten benaderd. Aan de ene kant wordt gekeken wat de diversiteit in seks op televisie is: hoeveel vrouwen en mannen zijn er te zien en in welke rol worden ze verbeeld? Aan de andere kant wordt onderzocht welke programma's meisjes en jongens graag kijken en wat die programma's dan aantrekkelijk voor ze maakt. De zender Nickelodeon beweert dat

⁴ 104 uur van de publieke en 124 uur van de commerciële zenders. Koeman, 2005: p 10.

⁵ Zie bijlage 2.

⁶ Zie ook hoofdstuk 3 voor verdere uitleg.

ze graag wil weten wat hun kijkers bezig houdt, wat ze van de zender vinden en wat ze leuk vinden om naar te kijken. Om dit te weten te komen werken ze samen met onderzoeksbureau Switch On.⁷ Zij maken enquêtes die via Internet kunnen worden ingevuld. Voor Nickelodeon hebben zij speciaal Switch On Jr. opgesteld om op deze manier de kinderen om hun mening te kunnen vragen. In één van die onderzoeken werd naar de meest populaire tekenfilms van meisjes en jongens gevraagd.⁸ Dit onderzoek viel op, vanwege een conclusie die hieruit getrokken werd: "Nickelodeon volgens kids: Bij zowel meisjes als jongens staan programma's van Nickelodeon in de top 3 van favoriete televisieprogramma's van kinderen. Opvallend is dat *Winx Club* ook heel populair is onder jongens."⁹ Het is bijzonder omdat Nickelodeon het *opvallend* vindt dat dit bepaalde programma ook populair is bij jongens. Hier zou je uit op kunnen maken dat ze deze uitkomst niet verwacht hadden.

Het programma *Winx Club* werd dus blijkbaar vanuit de zender Nickelodeon gezien als een programma waar veel meisjes naar zouden kijken. Waar ligt dit dan aan? Komt het doordat er voornamelijk meisjes in de hoofdrol spelen? Komt het doordat het over een magische wereld met elfjes gaat? Is dit dan een typisch meisjesprogramma? In deze thesis wordt aan de hand van kijkcijfers onderzocht naar welke tekenfilms meisjes en jongens kijken. Als een programma hoge kijkcijfers haalt bij meisjes, kan het als meisjesprogramma worden gezien. Kloppen deze cijfers met ideeën die over meisjes- en jongensprogramma's bestaan? Kijken meisjes alleen naar programma's met vrouwen in de hoofdrol en jongens naar programma's met mannelijke hoofdpersonages? Ligt het aan het misschien toch aan het genre? Vragen die de aanleiding zijn geweest om in deze thesis te onderzoeken wat het verschil kan zijn tussen meisjes- en jongensprogramma's.

1.2. De thesis

Deze thesis bestaat uit een onderzoek dat is uitgevoerd in groepsverband en een onderzoek dat individueel is uitgevoerd. Het opstellen van het codeboek, het coderen van de televisieprogramma's zelf en de uiteindelijke resultaten hiervan zijn het resultaat van maandenlange samenwerking tussen vijf studenten bijgestaan door een begeleider. Uit dit gezamenlijke onderzoek wordt in deze thesis voornamelijk aandacht besteed aan de vragen die betrekking hebben op de diversiteit in sekse. Dit gedeelte is vooral kwantitatief gericht en zal de cijfers

⁷ www.switchon.nl, 17 augustus 2006.

⁸ www.mtvnetworks.nl, link Switch On Jr. Insights, 17 augustus 2006.

⁹ Ibidem.

verkregen uit het coderingsonderzoek analyseren. Een tweede deel van deze thesis is voornamelijk kwalitatief gericht. Dit gedeelte is individueel verricht en bespreekt enkele tekenfilms van de verschillende zenders. Sommige delen zullen voornamelijk betrekking hebben op het groeps gedeelte en andere voornamelijk op het individuele. Beide onderdelen zullen echter steeds teruggrijpen naar de hoofdvraag en daarmee het verschil tussen meisjes- en jongensprogramma's.

Hoofdstuk 2 betreft een algemeen gedeelte waarin verschillende theorieën aan bod komen zoals feministische mediatheorieën (onder andere het verschil tussen meisjes en jongens of vrouwen en mannen), studies betrekking hebbend op televisie in het algemeen en uiteraard theorieën over kindertelevisie. Aan de hand van deze theorieën wordt duidelijk wat in het kwantitatieve gedeelte belangrijk is om te onderzoeken en op te nemen in het codeboek. Het kwalitatieve gedeelte is ook gestoeld op deze theorieën die verduidelijken wat kan bijdragen aan een beter begrip van de gekozen programma's. Het laatste deel van dit hoofdstuk zal dan ook bestaan uit de toepassing van de theorie op zowel het kwantitatieve als kwalitatieve deel.

De methode en onderzoeksopzet worden in hoofdstuk 3 uitgelegd, waarbij ook een verantwoording voor deze keuze wordt gegeven. Zoals eerder aangegeven is er gebruik gemaakt van empirisch verkregen kwantitatieve gegevens en theoretisch onderbouwde kwalitatieve analyses. Ik heb bewust gekozen voor deze twee naast elkaar staande methodes om bij beide de voordelen zo goed mogelijk te kunnen benutten. Wanneer de methodes apart van elkaar worden gebruikt kunnen uit beide 'kampen' de nadelen nogal eens vergroot worden. Kwantitatief onderzoek zou zich te veel bezig houden met kale cijfers en kwalitatief onderzoek te veel uitgaan van gegevens vergaard van weinig objecten om daar te diep op in te gaan.

Dit verschil in onderzoeksmethoden kan ook teruggevonden worden in de uitgangspunten van verschillende Nederlandse studierichtingen die zich met kinderen en media bezig houden. Twee belangrijke studierichtingen waarbij dit tot uiting komt zijn mediapsychologie aan de ene kant en cultural studies aan de andere. Waar bijvoorbeeld Joke Hermes en Maarten Reesink zich binnen de cultural studies vooral sterk maken voor kwalitatief onderzoek, daar hebben Peter Nikken en Patti Valkenburg in de mediapsychologie een sterke hang naar het kwantitatieve onderzoek. Zowel Hermes als Valkenburg zien de verschillen en pleiten voor een betere samenwerking tussen de beide kampen, maar houden zich vervolgens in de praktijk vooral bij de eigen, vertrouwde, methodes. Het doel van deze thesis is om wat betreft de inhoudsanalyse van de verschillende kinderprogramma's een brug te slaan tussen beide methodes om zo tot een sterkere onderbouwing te kunnen komen voor het onderzoek. Voor het kwantitatieve gedeelte zal hier het codeboek

zelf, het coderen en analyseren van de gegevens besproken worden. Voor het kwalitatieve deel zal naast de methode ook de selectie van programma's worden verantwoord.

Hoofdstuk 4 zal zich uitsluitend richten op het kwantitatieve onderzoek met uitwerking van de gegevens die verkregen zijn bij het coderen van de verschillende programma's. Hier wordt ook onderscheid gemaakt tussen de publieke en de commerciële zenders. Is het vooral een bepaalde zender die veel tekenfilms uitzendt? Hier zal ik ook gebruik maken van de kijkcijfers om te zien welke programma's het meest populair zijn.¹⁰ De kijkcijfers en de kwantitatieve gegevens kunnen hier gecombineerd worden om zo aan te geven naar wat voor soort programma's vooral meisjes kijken en naar welke jongens. Kijken jongens alleen naar programma's met jongens in de hoofdrol? Kijken meisjes alleen naar programma's waarbij het genre melodrama de boventoon voert?

In dit hoofdstuk zullen dus vooral de gegevens besproken worden die verkregen zijn uit het gezamenlijke onderzoek, maar zal het wel worden toegespitst op het individuele thema. Ik zal me dus voornamelijk bezig houden met de vragen die betrekking hebben op de diversiteit in meisjes en jongens, waarbij ook zijdelings gegevens van andere vragen worden toegepast.

In hoofdstuk 5 zal meer de nadruk liggen op het kwalitatieve gedeelte en worden enkele programma's geanalyseerd. Net als bij het kwantitatieve onderzoek gaat het hier om inhoudsanalyse van de programma's zelf. De meerwaarde in dit onderzoek zit in het feit dat er gekeken wordt naar afzonderlijke *series*. Er wordt dieper ingegaan op de thema's die de serie behandelt. Ook kunnen op deze manier nuances worden aangebracht betreffende het karakter van de personages. Hiervoor maak ik dan ook gebruik van meerdere afleveringen van een programma en kijk ik ook naar de relatie tussen de personages en hoe deze zich ontwikkelen. Bij deze analyse maak ik ook veel gebruik van mijn persoonlijke praktische ervaring van de programma's. Door mijn interesse in de kindersenders heb ik veel programma's zelf gezien en kan daarom vanuit eigen ervaring veel zeggen over de toon van het programma en de aard van de personages. Daarnaast zullen beschrijvingen van de zenders zelf, fan-websites en andere sites zoals www.tv.com worden gebruikt om de serie goed te analyseren. Meer nog misschien dan bij het kwantitatieve hoofdstuk grijp ik in dit hoofdstuk ook terug op de theorie zoals uiteengezet in hoofdstuk 2.

Het laatste hoofdstuk, hoofdstuk 6, zal bestaan uit de conclusie en andere evaluerende ideeën. Hier zal ik antwoord geven op de vraag of verschillende programma's juist aantrekkelijk zijn voor meisjes dan wel jongens en waar dat uit

¹⁰ Cijfers verkregen via Allerd Peeters van SKO.

valt af te leiden. Hier worden ook verbeteringen aangegeven die in eventueel verder onderzoek kunnen worden aangebracht.

1.2.1. Hoe is deze thesis geschreven?

Het codeboek is geschreven vanuit een bepaalde gedachte of ook wel 'vertoog'. In het boek *Inleiding Televisiestudies* wordt door Joke Hermes en Maarten Reesink het begrip vertoog aan de hand van Foucault uitgelegd.¹¹ Volgens Foucault is de definitie van vertoog "alles wat er over een onderwerp gezegd en geschreven kan worden". De taal waarmee over een onderwerp gesproken wordt is georganiseerd en begrensd. Iets wordt vanuit een speciaal kader of perspectief besproken. Bijvoorbeeld seksualiteit wordt genormaliseerd. Het normale is hierbij heteroseksualiteit waarbij voortplanting voorop staat. Alles daarbuiten wordt vanuit deze norm beoordeeld. Dit is ook van toepassing voor het codeboek. De norm is bijvoorbeeld dat een blanke jongen de hoofdrol speelt. Valt een personage daarbuiten, dan valt dit op te maken uit de andere antwoorden. (Tekend voorbeeld: in het codeboek krijgt man code 1 en vrouw code 2, toeval?) Als het bijvoorbeeld een zwarte oude vrouw is of een fantasiedier zoals een gele spons die de hoofdrol speelt, is dit een afwijking en wordt het personage op die manier geclassificeerd.

Dit is ook enigszins gebaseerd op stereotypen die bestaan over meisjes en jongens in het dagelijkse leven en die worden overgenomen in de tekenfilms. Vanuit dit perspectief zijn (hoewel misschien onbewust) verschillende vragen opgesteld die in hoofdstuk 2 uitgebreider aan bod komen. Vragen die belangrijk zijn om te stellen zijn bijvoorbeeld of het personage in verband wordt gebracht met een beroep. Het stereotiepe idee is dat mannen vaker in relatie met werk in beeld worden gebracht dan vrouwen. Ook zou bij vrouwen vaker duidelijk worden of ze kinderen hebben. Deze stereotypen zijn *vanzelfsprekend* geworden.

Het kwalitatieve stuk is eveneens vanuit deze gedachte geschreven. Hier wordt ook gekeken hoe vrouwen en mannen in beeld worden gebracht en hoe dit gebaseerd zou kunnen zijn op bestaande stereotypen. Theorieën die in hoofdstuk 2 worden besproken zullen hierbij als leidraad dienen. Deze thesis is tevens geschreven met gebruik van bepaalde termen die zijn afgeleid uit diezelfde theorieën. In de volgende paragraaf wordt daar meer uitleg over gegeven.

¹¹ Hermes 2003: p 61-62.

1.2.2. De begrippen

Hieronder zullen enkele begrippen worden verduidelijkt die in deze thesis gebruikt worden.¹² Het is geen strikte definitie en ook geen letterlijke overname van andere onderzoekers die het begrip gebruiken. De uitleg van de begrippen heb ik afgeleid uit verschillende theorieën en ik geef ze hieronder in eigen woorden weer. Voorbeelden worden gebruikt om de termen te verhelderen.

Gender: Naast uiterlijke verschillen tussen vrouwen en mannen zijn er ook verschillen die niet zo duidelijk te onderscheiden zijn. Verschillen in gedrag, denkwijze, en gevoelens. Het meest in het oog springende voorbeeld hierbij is een transseksueel die zich gevangen voelt in het verkeerde lichaam. Een man wil eigenlijk vrouw zijn, maar zit vast aan het mannelijke uiterlijk. Genderverschillen zijn dus niet altijd verschillen in uiterlijk, maar ook in gedrag.¹³ Dit begrip zal voornamelijk in hoofdstuk 5 gebruikt worden om de nuances aan te geven die bestaan binnen de personages in de programma's.

Representatie: Simpel gezegd: opnieuw laten zien. Een vraag is bijvoorbeeld, hoe worden meisjes gepresenteerd in tekenfilms? Ofwel, hoe worden bestaande fysieke meisjes opnieuw in beeld gebracht in tekenfilms? Volgens het boek *Unthinking Eurocentrism* van Shohat en Stam zijn er zelfs vier verschillende niveaus te geven aan de term representatie: religieus, esthetisch, politiek en semiotisch.¹⁴ Hierbij is de voorbeeldvraag zoals hierboven gegeven van het esthetische niveau, welke omschrijving ik voornamelijk in deze thesis zal gebruiken. Het semiotische niveau kan echter ook van belang zijn, wat inhoudt dat 'iets' voor 'iets anders' kan staan. Een bepaald meisje in de serie zou dan een soort afgevaardigde zijn voor de rest van de meisjes die niet in de serie voorkomen.¹⁵ Wanneer ik dit niveau gebruik zal ik dit expliciet aangeven in de tekst zelf.

Stereotype: Een stereotiep beeld kan zijn dat vrouwen niet werken en als huisvrouw thuis zitten, wachtend tot de man het geld binnenbrengt. Stereotypering heeft hier een negatieve bijklank waarin een verouderd beeld wordt weergegeven van normen die inmiddels niet meer gelden. De term kan zelfs opgevat worden als een vooroordeel. Vrouwen werken immers net zo goed als mannen en het huishouden is allang niet meer alleen een taak voor de huisvrouwen. Toch hoeft stereotypering niet altijd zo negatief te worden opgevat. Soms is het een beeld dat door veelvuldig en lang gebruik van ideeën is vastgeroest. Hierdoor is het moeilijk

¹² Naar voorbeeld van het boek *Media, Gender and Identity* van David Gauntlett.

¹³ Pisters 2002: p123-126. Gauntlett 2002: p 42-56.

¹⁴ Shohat 1994: p 182-183.

¹⁵ Ibidem. Hall 1997: p 16-19.

aan deze stereotypering te ontsnappen, omdat het *nou eenmaal vaak wel zo is*, hoe graag we het ook anders zouden willen zien.

Tekst: Tekst moet hier niet opgevat worden als een geschreven stuk tekst op papier maar, zoals Patricia Pisters uitlegt in haar boek *Lessen van Hitchcock* aan de hand van de semiologie van Metz, een gestructureerd netwerk van tekens, codes en relaties dat bedoeld is om te communiceren.¹⁶ Op die manier kan een kindertelevisieprogramma ook benoemd worden als tekst. Hieruit volgt de tekstuele analyse die betrekking heeft op het analyseren van de tekst, hier dus de tekenfilm.

Bovenstaande beschrijvingen zijn uiteraard erg bondig en er valt over alle begrippen dan ook zeker veel verder uit te weiden. Dit zal in de hierna volgende hoofdstukken ook gebeuren. Deze paragraaf is echter bedoeld om de belangrijke begrippen op voorhand uit te leggen en te voorkomen dat er onduidelijkheden worden geschapen als een begrip in eerste instantie niet verder wordt uitgewerkt.

1.3. De relevantie

Alweer een feministisch stuk over hoe vrouwen worden gerepresenteerd op televisie? Alweer een opvoedkundig stuk over hoe televisie de tere kinderziel bederft? Alweer een elitair stuk over hoe de hedendaagse televisie alleen maar slechte programma's laat zien? NEE zeg! Met deze thesis wil ik aantonen dat tekenfilms wel degelijk een goed onderzoeksobject kunnen zijn, al is het alleen maar omdat ze zo'n groot deel van de dag te zien zijn op televisie. Kindertelevisie is niet te negeren en het is dan ook belangrijk om te weten wat het publiek (kinderen) te zien krijgt. Zijn er werkelijk verschillen tussen meisjes- en jongensprogramma's en waar blijkt dit dan uit? Spelen nog steeds vooral jongens de hoofdrol en zijn er weinig meisjes? Hoe worden meisjes en jongens in beeld gebracht? Is er nog steeds sprake van stereotypering?

Persoonlijk ben ik altijd zeer geïnteresseerd geweest in kindertelevisie en ik kijk er dan ook nog met plezier naar. Gelukkig hebben de vele uren achter de televisie zitten om de programma's te coderen dit niet erg beïnvloed. Het heeft me zelfs gewezen op programma's die ik nog niet kende en op interessante uitkomsten die niet zo voor de hand liggen bij normaal gebruik van de televisie. Dit is ook een argument voor de relevantie van het onderzoek. Vaak worden tekenfilms weggecijferd als dom vermaak voor kinderen zonder fantasie. Vooral de

¹⁶ Pisters 2002.

commerciële omroepen hebben het hierbij te ontgelden.¹⁷ Hoewel ik probeer niet te veel op de kwaliteit van kindertelevisie in te gaan, zal dit toch hier en daar ter sprake komen.

Deze thesis is in de manier van onderzoeken relevant, omdat het kwantitatief en kwalitatief onderzoek samen gebruikt. Naar mijn idee gebeurt dit nog steeds te weinig. Beide manieren hebben hun voor- en nadelen en die kunnen door samenvoeging worden opgevangen. Het is inhoudelijk relevant om te kijken of er in tekenfilms die kinderen dagelijks te zien krijgen, wellicht nog steeds sprake is van verouderde ideeën over meisjes en jongens. Worden meisjes en jongens nog steeds stereotyperend in beeld gebracht? En is dit eigenlijk wel zo bezwaarlijk? Vragen die wellicht al eerder gesteld zijn, maar die daardoor nog niet hun kracht verliezen.

¹⁷ Bloemheugel 2003.

Hoofdstuk 2. Theoretisch kader

Het onderwerp van deze thesis kan gesplitst worden in twee thema's, namelijk het thema van kindertelevisie en het thema van genderkwesties. Beide thema's zal ik eerst apart behandelen, waarna ik ze zal combineren en me zal richten op mijn onderzoeksvraag. Andere theorieën en studies over representatie, encoding/decoding en zelfs psychoanalyse zullen worden aangehaald en toegelicht om de twee hoofdthema's te verduidelijken.

Hoewel de theorieën over kindertelevisie zich vooral hebben gericht op het effect van televisie op kinderen, valt uit deze onderzoeken ook af te leiden wat de kinderen dan te zien krijgen. In deze thesis zal de tekst, de televisieprogramma's zelf, het belangrijkste object van onderzoek zijn en niet zozeer de effecten daarvan op de kinderen. Genderstudies hebben zich vooral bezig gehouden met de tekst en hoe daarin voornamelijk de vrouwen werden gerepresenteerd, of juist onderbelicht. Voor een groot deel zal ik deze vorm van studie gebruiken om dezelfde aandacht te besteden aan gender in kindertelevisie. Ik zal echter ook meer aandacht besteden aan de vraag of dit überhaupt wel relevant is voor kindertelevisie. Waar kan je bijvoorbeeld fantasiewezens onderbrengen, of is sekse wel belangrijk bij een figuur zoals Spongebob? Deze vragen zijn voorbeelden waarop de twee grote thema's aan het eind van dit hoofdstuk worden samengebracht.

2.1. Kindertelevisie

Wie in Nederland onderzoek wil doen naar kindertelevisie kan nauwelijks om de namen Peter Nikken en Patti Valkenburg heen. Toch zijn er voldoende andere onderzoekers die aandacht besteden aan kindertelevisie, zoals Joke Hermes, Maarten Reesink en Patricia Pisters. Over het algemeen zijn er twee stromingen uit de mediastudies die zich bezig houden met kinderen en televisie, namelijk de mediapsychologische studies (waaronder Valkenburg en Nikken) en de cultural studies (waaronder Hermes en Reesink).¹⁸ Uiteraard zijn er ook andere stromingen en onderzoekers die zich met kindertelevisie bezighouden, maar in deze thesis worden voornamelijk de twee hierboven genoemde stromingen gebruikt als basis voor het onderzoek. De twee stromingen worden vaak tegenover elkaar gezet en soms zelfs tegen elkaar uitgespeeld. Uiteraard zal het niet zo'n zwart-wit

¹⁸ Valkenburg 2001: Hoofdstuk 1. Hermes 2003: Hoofdstuk 4.

tegenstelling zijn, maar toch is het hier zinnig om een onderscheid te maken tussen de twee. Beide stromingen hebben over het algemeen ook een eigen manier van onderzoek verrichten. Waar de mediapsychologie vaak gebruik maakt van kwantitatieve onderzoeken om uit het geheel aan cijfers algemene theorieën te halen, daar maakt de cultural studies vooral gebruik van kwalitatieve onderzoeken om op die manier uit een kleinere casus een meer algemene theorie te halen. Er zijn echter ook verschillende onderzoekers die deze tegenstelling nuanceren en juist proberen de beide soorten onderzoek te combineren, zoals ook in deze thesis kwantitatief en kwalitatief naast elkaar gebruikt zullen worden.

2.1.1. Mediapsychologie en Patti Valkenburg

Patti Valkenburg is de uitzondering die de regel bevestigt. Pedagoog van oorsprong, wordt ze voornamelijk bestempeld als mediapsychologe. Ze gebruikt ook aspecten uit de cultural studies, maar toch blijft ze bovenal gespecialiseerd in de mediapsychologische kant van kindertelevisie. In haar boek *Beeldschermkinderen* besteedt ze veel aandacht aan de manier waarop kinderen met televisie omgaan.¹⁹ Toch is zij één van de weinige onderzoekers die aangeeft dat het tijd is voor een overbrugging tussen de twee verschillende disciplines mediapsychologie en cultural studies. In de mediapsychologie draait het voornamelijk om het effect dat televisieprogramma's, hetzij kindertelevisie, hetzij 'volwassenentelevisie', op kinderen heeft. Zelf geeft zij ook al aan dat voorgaande onderzoeken die hebben getracht het effect van televisie op kinderen te analyseren nooit tot sluitende conclusies hebben kunnen komen. In bijna geen enkel onderzoek wordt letterlijk gezegd dat bijvoorbeeld tekenfilms met veel actie, geweld en agressie daadwerkelijk *rechtstreeks* het effect op kinderen hebben dat ze zelf ook agressief worden.²⁰ Dit wordt altijd genuanceerd, want televisie kan nooit als enige schuldige worden aangewezen. Andere sociale en genetische eigenschappen zijn wellicht nog van veel groter belang. Ondanks deze onzekerheid zijn er toch mensen die stellig blijven geloven en uitdragen dat bepaalde televisie schadelijke effecten op kinderen heeft. Het zijn vooral instanties zoals de American Academy of Pediatrics die zich hard maken voor 'veilige' kindertelevisie, wat inhoudt dat al het geweld verbannen zou moeten worden.²¹

Deze vasthoudendheid aan de onderzoeken die vanuit de sociale wetenschappen voortkomen, wordt voor een deel bepaald door de manier waarop

¹⁹ Valkenburg 2001.

²⁰ Ibidem. Hoofdstuk 2.

²¹ www.aap.org 13 augustus 2006.

het soort onderzoek is gedaan. Veel gebruik van cijfers en grootschalig kwantitatief onderzoek heeft bij sommige wetenschappers de voorkeur boven 'casuïstiek' (of casus-onderzoek). Volgens het boek *Inleiding Televisiestudies* van Joke Hermes en Maarten Reesink krijgt deze methode ook de meeste aandacht van critici die zich bezig houden met televisie in het algemeen en kindertelevisie in het bijzonder.²² Ook de onderzoeken van Peter Nikken zijn vaak gestoeld op theorieën die voortkomen uit de manier van onderzoeken van de mediapsychologie.²³ Deze theorieën worden vaak gebruikt om te evalueren of de kindertelevisie wel 'veilig' is voor kinderen. De Kijkwijzer is daar een voorbeeld van. Aan de hand van een uitgebreide vragenlijst kan beoordeeld worden of een programma geschikt is voor kinderen van alle leeftijden, tot 6 jaar of tot 12 jaar. Sinds kort wordt er begonnen met het toevoegen van een derde leeftijdscategorie, namelijk die tot 9 jaar. Dit is gebaseerd op het idee dat de grens van 6 tot 12 een te groot verschil laat zien en zo niet een duidelijk beeld kan geven voor de programma's.²⁴

Zoals gezegd maakt Patti Valkenburg gebruik van een mediapsychologische theorie om kindertelevisie te onderzoeken. Belangrijk hierbij is het cognitieve ontwikkelingsniveau van kinderen. Hierbij wordt bekeken of kinderen *begrijpen* wat ze op televisie zien. Uit studies is gebleken dat kinderen programma's alleen interessant vinden als ze het in ieder geval grotendeels begrijpen. Het is algemeen bekend dat kleine kinderen bijvoorbeeld het 'grote-mensen-nieuws' niet interessant vinden. Vanaf een bepaalde leeftijd kunnen kinderen steeds beter onderscheid maken tussen realiteit en fantasie. Bij kinderen is vooral tussen de leeftijd van twee tot vijf jaar een explosieve groei op te merken als het gaat om de cognitieve vaardigheden. Ook hun kennis en begrip van televisieprogramma's expandeert enorm. Ze raken meer geïnteresseerd in verhaallijnen en kijken meer en aandachtiger naar het beeldscherm.²⁵

Kinderen gaan naarmate ze ouder worden ook steeds beter het verschil zien tussen fantasie en werkelijkheid, maar zijn eerder dan volwassenen geneigd te geloven in hun fantasieën. Ze geloven eerder dat dingen op televisie realiteit zijn. Dit is ook een belangrijk argument als het gaat om de beïnvloedbaarheid van kinderen en de bescherming die ze nodig zouden hebben tegen voornamelijk slechte invloeden van geweld op televisie. Patti Valkenburg noemt het voorbeeld dat 2- en 3-jarigen vaak denken dat televisiefiguren in de televisie wonen. Zij baseert zich hierbij op een studie gedaan door Jaglom en Gardner uit 1981. Het is de vraag of dit argument nog geldig is. De studie is nogal gedateerd en volgens

²² Hermes 2003: p 106.

²³ www.jeugdenmedia.nl 17 augustus 2006. Zie bijv. ook Lisosky, 2001 en Nikken, 2002(a).

²⁴ www.kijkwijzer.nl 13 augustus 2006.

²⁵ Valkenburg 2001: p 43.

latere onderzoeken zijn we juist steeds meer vertrouwd geraakt met de televisie en zijn we juist erg bedreven in het televisiekijken, zoals ook zichtbaar is in de alledaagse praktijk.²⁶ Dit geldt voor volwassenen (we denken niet dat er UFO's om de presentator heen vliegen als er letters in beeld verschijnen) en ook voor kinderen. Zij groeien immers op met de televisie en zelfs steeds meer peuters en kleuters hebben al een eigen televisie op de kamer. Ze weten dat er geen mensjes in de televisie wonen, hoewel ze de verhalen wellicht wel als realistisch ervaren. Ze maken hierbij ook nog geen onderscheid tussen tekenfilms en real-life films.²⁷ Met de komst van de digitale televisiezender Baby Tv worden zelfs de allerkleinsten al bediend.²⁸ Hoewel het dus voor kleine kinderen nog moeilijk is om goed onderscheid te maken tussen fantasie en werkelijkheid moet de kennis van kinderen niet worden onderschat. Dit is in lijn met het idee dat kinderen niet alleen maar passieve kijkers zijn die negatief of positief beïnvloed worden door de televisie.

Toch is het ook Peter Nikken die op de site van kind en media, voornamelijk waarschuwingen geeft aan de ouders dat ze goed moeten opletten waar hun kinderen naar kijken.²⁹ Van het Kijkwijzer-systeem kan gezegd worden dat het vooral gebaseerd is op de gedachte dat sommige programma's niet geschikt zijn voor kinderen van een bepaalde leeftijd. Het is een waarschuwing om aan te geven dat het programma bijvoorbeeld te eng kan zijn voor kinderen tot 6 jaar. De Kijkwijzer is ook zeker een goed hulpmiddel voor ouders om een grove keuze te kunnen maken in de programma's die hun kinderen te zien krijgen. Helaas wordt de Kijkwijzer ook nog wel eens verkeerd toegepast, namelijk om de kwaliteit van kindertelevisie aan te geven. Programma's die de bekende icoontjes niet nodig hebben zouden immers het best haalbare zijn.

*'De publieke omroepen begrepen onmiddellijk dat het hoogste doel voor een televisiestation is om icoonloze televisie aan te bieden. Ook zonder seks, geweld en enge beelden moet er toch kwaliteitstelevisie voor kinderen te maken zijn. Op de vroege avond hoeven misschien geen slachtpartijen of orgieën te worden getoond. De commerciële omroepen waren daar minder zeker van, en de video-exploitanten geloofden in het tegendeel: hoe meer icoontjes hoe beter! Wie wil er nu brave cartoons zien, als er ook enge en gevaarlijke voorhanden zijn? De parental advisory-stickers op hiphop-cd's in de Verenigde Staten bewijzen al zo'n twee decennia lang dat ouderlijk advies tegen aankoop (...) de verkoop enorm kan stimuleren.'*³⁰

²⁶ Allen 1992: Inleiding.

²⁷ Zoals ook op de site van Kijkwijzer wordt aangegeven.

²⁸ Cools 2006.

²⁹ Zie ook Nikken 2002(b).

³⁰ Hermes 2003: p 146-147.

Kwaliteit is en blijft moeilijk te schatten, net als de smaak van kinderen. Waarom zijn de banale grappen in *Tommy's Troep* zo vermakelijk? Waarom is het irritante gelach van Spongebob zo aantrekkelijk? Wat kinderen kwaliteitstelevisie vinden en wat ze links laten liggen is uitermate moeilijk te voorspellen. Wel kan er onderzocht worden aan de hand van theorieën en inhoudsanalyse wat de programma's mogelijk aantrekkelijk kunnen maken voor kinderen en meer specifiek voor alleen meisjes en alleen jongens.

2.1.2. Cultural Studies en Joke Hermes

Aan de andere kant van het spectrum staan de cultural studies onderzoekers. Over het algemeen zijn deze onderzoekers positiever als het gaat om de invloed die televisie op kinderen heeft. Zij gaan meer uit van het idee dat kinderen constant onderhandelen over de tekst en geen passieve slachtoffers of tabula rasa zijn, die sterk beïnvloed worden door de programma's die ze zien. Het is ook niet zo dat de mediapsychologie alleen maar een negatief en de cultural studies een positief beeld geeft. Het grootste verschil is wel dat de mediapsychologen zich voornamelijk richten op de *ouders, verzorgers en opvoeders* van de kinderen.³¹ Peter Nikken is hier een sprekend voorbeeld van met zijn boek *Kind en media, weet wat ze zien*³² en onderzoek voor de Kijkwijzer.³³ Hermes en Reesink zijn het in hun boek eens met Nikken dat de ouders uiteraard goed moeten weten wat de kinderen te zien krijgen. Hiervoor is echter nog een ander soort onderzoek nodig om de programma's ook daadwerkelijk goed te kunnen begrijpen. Enkel cijfers over hoeveel enge scènes of scènes met geweld in het programma voorkomen zijn niet genoeg om de programma's zelf op waarde te kunnen schatten. Hiervoor is kwalitatief onderzoek nodig naar de aard van de programma's zelf en hoe de kinderen deze teksten *lezen*.

In het verlengde van de actieve en passieve rol van het publiek, valt ook de theorie van Stuart Hall en zijn model van encoding/decoding.³⁴ Aan de ene kant staan de makers van de programma's en aan de andere kant de kijkers van het programma. Beiden geven een eigen betekenis aan de tekst door deze verschillend te lezen. De makers produceren een programma met een bepaalde gedachte erachter: encoding. De kijkers lezen dit programma echter op hun eigen manier: decoding. Hierdoor kan de bedoeling die de producent bij het maken van de tekst

³¹ Hermes 2003: p 151.

³² Nikken 2002(b). Zie ook Nikken 2002(a).

³³ www.kijkwijzer.nl, www.nicam.nl

³⁴ Hall 1980.

heeft, zelfs verloren gaan aan de kant van de kijkers. Dit komt volgens Stuart Hall doordat er grofweg drie verschillende lezingen mogelijk zijn: 1. preferred reading, waarbij de kijker de idee van de makers simpel overneemt; 2. negotiated reading, waarbij de kijker niet alles wat hij te zien krijgt klakkeloos overneemt, maar er vraagtekens bij zet; 3. oppositional reading, waarbij de kijker de bedoeling van de maker geheel links laat liggen en een eigen draai aan het verhaal geeft.³⁵

Kinderen kunnen ook gebruik maken van de negotiated of oppositional reading en dit bij tekenfilms toepassen. Dit 'mondige' kind is niet zomaar te beïnvloeden en heeft een eigen mening als het gaat om welke programma's het wel of niet kijkt. Sociale wetenschappers wordt verweten dat ze er van uit gaan dat televisie direct effect heeft, anders dan het encoding-decoding model dat cultural studies gebruikt. Uit deze vaak kwantitatieve onderzoeken, die sociale wetenschappers gebruiken zoals van Liesbeth van Zoonen, blijkt bijvoorbeeld dat vrouwen nog steeds ondergerepresenteerd worden op televisie.³⁶ Één derde van de personages is vrouw tegenover twee derde man. Dit zou een slecht effect hebben op de kinderen die dit te zien krijgen. Zij krijgen immers een vertekend beeld voorgeschoteld dat ze ook in het latere leven kan beïnvloeden. De vraag is of deze representatie daadwerkelijk zo kwalijk is. Waarom kijken meisjes dan wel naar tekenfilms met jongens in de hoofdrol en waarom beleven ze zelfs plezier aan deze, volgens Liesbeth van Zoonen, foute media-inhoud?³⁷ Zij kiezen er immers zelf voor deze programma's te kijken. Ook deze vragen zullen terugkomen in de volgende hoofdstukken.

2.1.3. Combinatie mediapsychologie en cultural studies

De twee soorten studies zoals boven beschreven zijn uiterst geschikt om kindertelevisie op verschillende manieren te onderzoeken. Vanuit deze twee richtingen wordt ook veel onderzoek gedaan naar de kwaliteit van kindertelevisie, waarvan de Kijkwijzer een afgeleide kan zijn. Veel icoontjes betekent wellicht niet zo'n goede kwaliteit. De icoontjes geven namelijk alleen negatieve kenmerken van de programma's. Ze geven aan of er te veel geweld in voorkomt, of te veel seks, of grof taalgebruik. Veel geweld in een tekenfilm wordt immers als niet gunstig voor de kinderen gezien. Is een programma educatief? Heeft een programma te veel gewelddadige acties? Zijn deze acties schadelijk voor de kinderen? Deze manier

³⁵ Ibidem. Pisters 2002.

³⁶ Zoonen 1994. Dit onderzoek is een voorloper van de *Diversiteitsmonitor* die het heeft uitgebreid met de thema's leeftijd en etniciteit.

³⁷ Hermes 2003: p 96-99.

van kijken naar kindertelevisie kan uitgelegd worden aan de hand van studies naar televisie in het algemeen. Televisie is een massamedium met een dubbelgezicht. Televisie kan enorme invloed hebben en deze invloed ten goede of ten kwade gebruiken (educatie aan de ene kant, of propaganda aan de andere), maar het kan ook puur voor entertainment (lees "domme" entertainment) gebruikt worden. Deze dubbelheid bestaat al sinds de komst van het medium en is de standaard manier geworden waarop we over televisie denken.³⁸

Dit wordt duidelijk bij het onderscheid dat de publieke omroepen proberen te benadrukken in vergelijking met de commerciële omroepen. De publieke omroepen zouden veel meer bezig zijn met kwalitatief en educatief hoogstaande kinderprogramma's, terwijl de commerciële omroepen zich puur op vermaak richten om zo de hoogste kijkcijfers te scoren. Dit is een stelling die veel journalisten aanhangen en op die manier voor een algemene consensus onder het publiek kan zorgen. Het is ook één van de conclusies die Linda Bloemheuvel in haar doctoraalscriptie "Televisiekijkende kinderen en hun ouders" trekt.³⁹

Hoewel hier uiteraard zeker een kern van waarheid in kan zitten moet er toch zeker meer eer gegeven worden aan de commerciële omroepen en de kinderen zelf. Hoewel een tekenfilm als *B-Daman* van Jetix niet bepaald educatief genoemd kan worden, moet deze tekenfilm niet zomaar als een simpele vecht-tekenfilm worden gezien.⁴⁰ Kinderen kunnen hier zeker bepaalde levenslessen uit leren. De hoofdpersonen zijn zelfgemaakte helden die tegen slechte personen vechten om zo het kwade in de wereld te verslaan. Dat is nog eens een sterke levensles! Vaak draait het ook om de vriendschappen tussen de personages, of het helpen van broers, zussen of andere familieleden. Opkomen voor degenen waar je van houdt. Vechten is vaak niet de enige oplossing. Personages die eerst aan de verkeerde kant stonden, maar uiteindelijk inzien dat misdaad niet loont. Jezelf verbeteren en meer zelfvertrouwen winnen. Ik wil het eerste 'educatieve' programma nog zien die dit zo goed over kan brengen en ook nog eens vermakend kan zijn zodat de kinderen er ook graag naar kijken.

Fig 2.1.3. a: Yamato uit B-Daman

De commerciële zender Jetix is onderdeel van het immens grote Disney-concern en Jetix kan daardoor gebruik maken van een onuitputtelijke bron van door

³⁸ Hermes 2003: p 103-106.

³⁹ Bloemheuvel 2003.

⁴⁰ Voor een korte beschrijving van het programma zie Bijlage 1.

Disney goedgekeurde tekenfilms.⁴¹ Hoewel het vooral de zender Ketnet is die veel oudere tekenfilms van Disney uitzendt, zoals *Pluto* en *Buzz Lightyear* in het Disney Festival, komen andere tekenfilms van Jetix ook uit de Disney 'schatkamer'. Het is dan ook niet te verwachten dat deze tekenfilms, zij het van Disney zelf, in opdracht van Disney gemaakt, of opgekocht door Disney, getoond zouden mogen worden als ze niet een element van educatie erin zouden hebben. Disney heeft een reputatie van kindvriendelijke, educatieve en algemeen positieve tekenfilms te produceren.⁴² Hoewel ook dit kan worden bekritiseerd doordat Disney juist te zoet zou zijn, zullen ze niet snel een te agressieve tekenfilm goedkeuren, wat voor sommige ouders toch een geruststelling moet zijn.

Nickelodeon is een zender die ook gestoeld is op een Amerikaans concern.⁴³ Hoewel er veel argumenten tegen de agressievere en puur op entertainment gerichte tekenfilms uit Amerika gemaakt kunnen worden, kan hier ook een Disney-achtige manier van denken gezien worden. Veel tekenfilms op deze zender komen uit Amerika (meer nog dan Jetix, waar ook veel uit Japan afkomstige tekenfilms te zien zijn) en wellicht onder druk van ouderverenigingen zoals 'the American Academy of Pediatrics',⁴⁴ of door zelfregulering zullen deze tekenfilms altijd een educatief element behouden, zij het wellicht in eerste instantie minder makkelijk te benoemen zoals op de manier van *B-Daman*. Zelfs *Spongebob Squarepants*, het uitermate populaire programma met een op een keukenspons gelijkende hoofdfiguur, leert de kinderen over vriendschap (hij doet alles voor zijn beste vrienden Patrick, Sandy en zelfs de knorrige buurman Octo), werkethiek (hij werkt zo hard dat hij het niet erg vindt om 24 uur lang door te werken) en criminaliteit (in een aflevering 'leent' hij een ballon om die later terug te geven, maar wanneer deze stuk gaat is hij bang dat hij de gevangenis in moet omdat hij een ballon heeft gestolen, hoewel het zonder dat hij het weet vandaag 'gratis-ballon-dag').

De kinderen zelf moeten ook niet onderschat worden. Vanuit beide theoretische kampen wordt het kind niet langer meer als een puur passieve kijker gezien die zonder meer beïnvloedbaar is door de televisie. Het publiek is actief en maakt eigen keuzes, waaronder de keuze om wel of niet naar een programma te kijken. Een goed voorbeeld hiervan is de tekenfilm *Pokémon*. Vaak wordt er gedacht in een zwart-wit tegenstelling: *of* de programmamakers hebben alle macht en het publiek kijkt passief toe *of* de kijker bepaalt en de producenten hebben daar geen invloed op. Deze tegenstelling is echter niet altijd zo zwart-wit te zien. Producenten hebben weliswaar de macht over de producten die op de markt

⁴¹ www.jetixeuropa.com 13 augustus 2006. *Annual Review*, Jetix 2006.

⁴² Zie ook Phillips 2001.

⁴³ www.nickelodeon.com 22 augustus 2006.

⁴⁴ www.aap.org 13 augustus 2006.

komen, maar de consumenten hebben de macht of ze deze wel of niet willen consumeren. *Pokémon* leek de kinderen te overspoelen of misschien zelfs te hersenspoelen met alle verschillende producten zoals de tekenfilm op televisie, de videogames, speeltjes, trading cards et cetera. De doelgroep, kinderen, is echter erg wispelturig en na een aantal jaar waarin *Pokémon* booming business was, is het fenomeen nu dan toch op zijn retour aan het raken.⁴⁵ Kinderen gaan op zoek naar iets nieuws. Dit blijkt ook uit de programmering van *Jetix*, die de tekenfilm uitzendt. Werd de serie eerst nog op prime-time uitgezonden, voor kinderen tussen half 4 en 6 uur, nu wordt deze ergens in de ochtend of soms tussen half 2 en half 3

Fig 2.1.3. b: Pokémon

uitgezonden, wanneer er weinig kinderen televisie kunnen kijken omdat ze dan op school behoren te zitten.

Bovenstaande samenvoeging van de twee kampen laat zien dat er zeker reden moet zijn om goed te weten wat de kinderen te zien krijgen en dit kan worden onderzocht aan de hand van mediapsychologie en cultural studies. De teksten zelf moeten onderzocht worden alsook wat de kinderen doen met de programma's die ze zien. Hoewel het dus zeker de moeite waard is om onderzoek te doen onder de kinderen zelf, heb ik dat in het praktische gedeelte van mijn onderzoek niet verder uitgebreid en mij voornamelijk op de teksten zelf gericht.

2.2. Gender studies en feministische studies

Wellicht één van de belangrijkste onderzoekers in de feministische studies gericht op media (met name film) is Laura Mulvey. In bijna elk feministisch stuk wordt haar artikel uit 1975, 'Visual Pleasures' wel weer aangehaald.⁴⁶ Hoewel de theorie niet meer nieuw is en al vaker aangehaald, meen ik dat het toch belangrijk is hier aandacht aan te besteden. Ze richt zich in haar stuk vooral op film, maar haar ideeën zijn ook over te brengen naar gewone televisie en voor deze thesis ook naar kindertelevisie. Verder zal ik in dit deel van het theoretische hoofdstuk ook aandacht besteden aan Liesbeth van Zoonen, Jacques Lacan, David Gauntlett en John Fiske.

⁴⁵ Buckingham 2003.

⁴⁶ Het artikel verscheen voor het eerst in het tijdschrift 'Screen' in 1975. De versie die hier gebruikt is is afkomstig van de site <http://www.nwe.ufl.edu/~lhodges/vpnc.html>. Verdere verwijzingen naar Mulvey en gebruik van haar theorieën komen allen uit deze versie, tenzij anders genoteerd.

2.2.1. De invloed van Laura Mulvey

Laura Mulvey gebruikt psychoanalyse om de 'huidige' (jaren 70) vorm van film(maken) te interpreteren. Cinema wordt gevormd door onderliggende ideeën van het menselijke individu, welke al zijn gevormd sinds het begin van zijn/haar leven. Patti Valkenburg gebruikt eigenlijk een zelfde soort analyse om uit te leggen hoe kinderen televisie zien, interpreteren en begrijpen. Laura Mulvey kan geschaard worden aan de andere kant van de mediastudies en de cultural studies. In dit opzicht hebben de twee kampen zoals boven beschreven wel weer een gelijkenis, aangezien beiden de psychoanalyse gebruiken om (film en) televisie te analyseren. Patti Valkenburg doet dit meer aan de publiekscant, Joke Hermes, naar het gedachtegoed van Laura Mulvey, gebruikt het meer om de productiekant en de daaruit vloeiende verplichte blik van het publiek te bestuderen. Patti Valkenburg beweert dat cultural studies er te veel van uit gaat dat er één manier van televisiekijken is, maar dit is niet helemaal waar, zoals eerder uitgelegd aan de hand van Stuart Hall. Het kamp van Joke Hermes zegt dat vanuit de productiekant vaak een bepaalde heersende manier bestaat om films en televisie te maken. Volgens Mulvey wordt deze manier bepaald door de mannelijke blik op drie verschillende niveaus. De eerste is de blik van de camera, de tweede de blik van het publiek en de derde de blik van de karakters in de film. Deze blik is per definitie de mannelijke blik en is daardoor de norm als het gaat om film maken en kijken. Dit idee van de norm kan ook doorgetrokken worden naar de televisie. Ook hier zijn het nog steeds vooral mannen die de programma's maken, ook hier zijn het vooral mannen (jongens) die naar de programma's (tekenfilms) kijken en ook hier zijn het de mannen die de hoofdrol spelen en van waaruit de verhalen worden verteld.⁴⁷

De theorie van Mulvey is voor een deel gestoeld op de psychoanalyse van Freud, maar ook op de studies van Jacques Lacan. Jacques Lacan gebruikt de 'scopophilia-theorie' om uit te leggen waarom we kijken en hoe de mannelijke blik, zoals hierboven beschreven is, ontstaat.⁴⁸ Deze theorie omvat het idee dat mensen graag op een bepaalde manier naar beelden kijken. Dit begint al bij kinderen die graag naar dingen kijken om deze zich op die manier eigen te maken. Zoals Mulvey het beschrijft 'the basic pleasure in looking at another person as object'. Bepalend hierbij is de mirror phase, spiegel fase. Deze fase van kinderen is een fase van herkenning, maar ook van vervreemding. Het spiegelbeeld wordt gekoppeld aan het kind zelf, maar dit kind ziet het spiegelbeeld ook als een ander, perfecter en meer compleet exemplaar van zichzelf. Het ziet het eigen fysieke lichaam als niet-

⁴⁷ Of dit werkelijk nog steeds zo is zal voor de programma's zelf blijken uit het kwantitatieve onderzoek, hoofdstuk 4.

⁴⁸ Pisters 2002: p 133-136.

compleet en dit geeft daardoor een gevoel van vervreemding met het spiegelbeeld. Dit is wellicht ook het idee dat meisjes hebben als ze perfecte meisjes op televisie zien. Ze willen zich hieraan spiegelen, maar dit is een streven wat ze toch nooit halen. Zeker niet bij tekenfilms waarin meisjes onnatuurlijk en buitenproportioneel mooi zijn.

Bij meisjes wordt dit vervreemdende beeld volgens Lacan nog meer versterkt, omdat ze nu merken dat ze iets *missen*. Dit is niet letterlijk het fysieke deel van de man, maar wat daar door sociale, culturele en andere aangeleerde ideeën en gewoontes aan toegekend wordt. De theorie van Jacques Lacan is zo sterk gestoeld op dit idee, dat hij ook wel Jack 'the lack' Lacan wordt genoemd.⁴⁹ Hij baseert een groot deel van zijn onderzoeken op het idee dat vrouwen iets missen en daardoor nooit tevreden kunnen zijn, en dat mannen altijd krampachtig de macht willen proberen te behouden. Dit is ook de grootste reden waarom mannen de vrouwen zien op twee manieren. Aan de ene kant als de angst voor castratie, omdat ze een zo belangrijk deel missen en aan de andere kant, om deze castratie proberen tegen te gaan, als fetisjistisch object. Door bepaalde lichaamsdelen of wellicht het hele lichaam te objectiveren en als fetisj te zien, kan de vrouw gecontroleerd worden. De vrouw zal daarom in films en televisieprogramma's nooit ongecompliceerd de hoofdrol kunnen spelen, maar altijd een representatie zijn voor 'iets anders'. Ze zullen altijd een bepaalde betekenis hebben, wat wordt bewerkstelligd door de vrouw op een bepaalde manier in beeld te brengen.⁵⁰

2.2.2 Overige stromingen, theorieën en studies

Uiteraard is er ook veel kritiek geweest op de theorieën van Mulvey en niet alleen van mannelijke wetenschappers, maar ook van andere vrouwelijke feministische en gender-onderzoekers. Het belangrijkste kritiekpunt is dat Mulvey de vrouw wel erg passief neerzet. Het lijkt in haar theorie net alsof de vrouw zelf geen keuze kan maken en zich maar op alle manieren moet schikken naar de grillen van de man. Ze is er alleen maar om naar te kijken. De vrouwen in het publiek zouden ook geen andere keuze hebben dan alleen maar met een mannelijke blik te kijken. Hiermee onderschat Mulvey toch wellicht het publiek. Zoals de verschillende 'readings' van Stuart Hall aangeven, kan film en televisie door ieder individu op een andere manier gelezen worden. De tekst heeft geen eenduidige boodschap en mensen

⁴⁹ Ibidem.

⁵⁰ Zie ook Gauntlett 2002 en Hall 1997. Hall beschrijft dit aan de hand van zwarte mensen die nooit ongecompliceerd in beeld gebracht kunnen worden.

bepalen zelf wat ze er in zien. Dit kan ook opgaan voor het kijken naar en door vrouwen.

Mulvey wordt ook verweten dat ze te feministisch is. Ze kan niet objectief genoeg kijken naar film en televisie en ziet overal wel de onderdrukking van de vrouw door de man. David Gauntlett vindt dit het grootste minpunt en Liesbeth van Zoonen wil ook graag duidelijk maken dat zij vooral niet zo is.⁵¹ Gauntlett kan echter ook verweten worden dat hij alles en iedereen te feministisch en niet goed genoeg vindt. In haar boek *Feminist Media Studies* legt Liesbeth van Zoonen de geschiedenis van het feminisme kort uit en geeft ze aan dat deze onder te verdelen valt in verschillende stromingen. Al deze stromingen hebben echter hetzelfde doel voor ogen, namelijk het aan de kaak stellen van de huidige manier van produceren en consumeren van media.

In veel studies waarbij representatie van vrouwen werd onderzocht, is gebruik gemaakt van kwantitatieve inhoudsanalyse. Hierbij werd onder andere het aantal vrouwen geteld, welke rol ze hebben en hoe vaak ze aan het woord kwamen. John Fiske en John Hartley bespreken in hun boek *Reading Television* een onderzoek uit 1973 waaruit bleek dat vrouwen (en zwarte mensen) ondergerepresenteerd waren, minder goede banen hadden dan witte mannen en dat ze sociaal lager werden aangeschreven dan witte mannen. Opvallend hieruit was dat zwarte mensen, hoewel een minderheid vergeleken bij vrouwen, positiever in beeld werden gebracht dan de vrouwelijke personages en dat zwarte vrouwen vaker betere banen kregen in de programma's dan witte vrouwen.⁵²

2.3. Combinatie kindertelevisie en genderstudies

Eerdere onderzoeken naar kindertelevisie hebben zich vooral gericht op de kinderen zelf. Hoe zien kinderen de verschillende personages?⁵³ Zien zij dat het vooral jongens zijn die op televisie de hoofdrol hebben?⁵⁴ Aan de hand van welke eigenschappen bepalen ze of ze een personage leuk vinden?⁵⁵ Deze thesis zal zich voornamelijk richten op de teksten zelf en hier zowel een kwantitatieve als kwalitatieve inhoudsanalyse van geven. In hoofdstuk 5 komen ook de voorkeuren van meisjes en jongens naar voren aan de hand van kijkcijfers. Bovenstaande theorieën worden gebruikt om de kwantitatieve en kwalitatieve delen van deze thesis te verduidelijken. Vragen uit het codeboek zoals 'waarom is het belangrijk

⁵¹ Gauntlett 2002. Zoonen 1994.

⁵² Fiske 2003.

⁵³ Buckingham 2003. Lisosky 2001. Murnen 2005. Oglethorpe 2005.

⁵⁴ Thompson 1995, 1997.

⁵⁵ Durkin 1998. Knobloch 2005. Valkenburg 1999.

om te weten of een personage werkt' worden hieronder besproken. Het verschil tussen meisjes- en jongensprogramma's kan gedeeltelijk verklaard worden aan de hand van eerdere studies waarin wel de voorkeuren van de kinderen werden gevraagd.

De theorieën zoals hierboven uitgelegd worden in deze thesis toegepast op kinderprogramma's van de Nederlandse en Vlaamse kinderzenders. Zoals aangegeven in de inleiding zal deze thesis geen feministisch stuk zijn in de enge zin van het woord. Deze zal feministisch zijn op de manier dat het de huidige televisieprogramma's voor kinderen zal onderzoeken met het oog op representatie, stereotypering en diversiteit in de programma's. Er zijn al eerder onderzoeken geweest naar de diversiteit in kindertelevisie waarbij ook specifiek gelet is op de man-vrouw verhoudingen. De vraag was hierbij welke beelden de kinderen te zien kregen. Hoeveel vrouwen en mannen komen in de series voor? Hoe worden vrouwen in beeld gebracht?⁵⁶ Deze vragen zijn verwerkt in het codeboek en zijn gebaseerd op stereotypen die bestaan over vrouwen en mannen. Door middel van het codeboek kan aangetoond worden of deze stereotypen nog steeds te zien zijn op televisie. Deze stereotypering wordt juist vanuit de feministische kant bestreden. Zoals eerder aangegeven werden vrouwen in films vroeger wel degelijk op deze stereotiepe manier in beeld gebracht. Vrouwen waren er enkel om het oog van het mannelijke publiek te plezieren en ze moesten vooral niet te veel een bedreiging vormen. Door vrouwen in de rol van moeder, echtgenoot en huisvrouw te laten zien voldeden ze aan de mannelijke blik.

De eerste belangrijkste vraag op persoonsniveau die natuurlijk beantwoord moest worden voor het onderzoek was hoeveel meisjes en hoeveel jongens er überhaupt in de programma's voorkwamen. Hoewel dit een simpele vraag leek, leverde deze toch nog enige moeilijkheden op. Vooral bij kinderprogramma's voor de allerkleinsten, namelijk peuters en kleuters, is niet altijd even duidelijk wat de figuren moeten voorstellen en al helemaal niet of het een vrouw of een man is. Vooral in tekenfilms of programma's waarbij gebruik wordt gemaakt van poppen (bijvoorbeeld *Sesamstraat*) kunnen fantasiefiguren worden gebruikt die niet uitgesproken vrouwelijk of mannelijk zijn. Toch is er voor gekozen om deze vraag niet aan te passen en simpel te houden en als antwoordmogelijkheden man, vrouw, anders en onbekend te gebruiken. Aan de hand van de stem, de naam, kleding, andere uiterlijke eigenschappen of gedrag zou kunnen worden vastgesteld of het personage een vrouw of een man is. In de meeste gevallen was het ook gemakkelijk vast te stellen; *Spongebob Squarepants*, hoewel geheel asexueel

⁵⁶ Thompson 1995.

neergezet in *gedrag*, was toch duidelijk te coderen als een man aan de hand van zijn kleding, stem en naam SpongeBOB.

Bij het aantal vrouwen en mannen in beeld moet ook gekeken worden naar de prominentie die ze in de programma's hebben. Hierbij wordt gekeken of ze een hoofdrol of bijrol hebben of een figurant zijn in de serie. Wanneer de mannen de

Fig 2.3. a: Spongebob

hoofdrollen hebben en vrouwen slechts als figurant in beeld worden gebracht, geeft dit ook aan hoe de verhoudingen tussen vrouwen en mannen worden verbeeld. Dit kan dan ook duiden op onvoldoende diversiteit.

Andere vragen die van relevantie zijn voor de eventuele verschillen tussen vrouwen en mannen, zijn vragen over het wel of niet hebben van een relatie of kinderen. Het idee hierachter is dat bij vrouwen vaker duidelijk wordt gemaakt of ze wel of geen relatie en/of kinderen hebben. Bij mannelijke personages zou dat namelijk minder belangrijk zijn. Vragen over het beroep of het huishouden zijn van belang om te zien of mannen nog steeds vaker in relatie met een beroep worden verbeeld en vrouwen vaker met het huishouden. Mannen verdienen de kost terwijl de huisvrouw thuis voor het huishouden zorgt. Hierbij moet wel opgemerkt worden dat school en studie ook onder beroep geschaard zijn. Dit in verband met series waarin kinderen de hoofdrol spelen. Zij hebben natuurlijk nog geen beroep, maar gaan wel naar school. Zouden er meer jongens dan meisjes naar school gaan, dan zegt dit ook nog iets over een stereotiep beeld wat zou bestaan.

Hiermee samenhangende vragen gaan over het cameraperspectief en het wel of niet vermelden van een functie. Deze laatste vraag is echter alleen van toepassing op non-fictie programma's en zal hier dan ook niet besproken worden. Het cameraperspectief waarin de personages in beeld worden gebracht kan relevant zijn als blijkt dat in fictieprogramma's mannen meer van onderaf worden gefilmd om op die manier hun hogere status te benadrukken.

De laatste tien vragen gaan over het karakter en de functie van een personage. Deze vragen bestaan uit een driedeling (behalve 84 en 85, die respectievelijk twee en vier antwoordcategorieën hebben) die ook enigszins op het verschil tussen meisjes en jongens kunnen wijzen. Sommige vragen zijn tekenend voor het stereotiepe beeld dat bestaat over meisjes en jongens in het algemeen; meisjes zijn minder grappig dan jongens, meisjes zijn fysiek zwakker dan jongens, meisjes zijn vaker onderdanig en onzeker, meisjes zijn emotioneler en jongens zakelijker, jongens zijn agressiever. Uiteraard is de toekenning van deze karaktereigenschappen enigszins kort door de bocht en niet van toepassing op veel

meisjes en jongens in het echte leven. Toch worden dergelijke stereotypen nog vaak aangetroffen in series op televisie.⁵⁷ Enkele andere vragen zeggen niet zozeer iets over het verschil tussen meisjes en jongens, maar meer algemeen iets over de functie en het karakter van het personage: is het een protagonist of antagonist in de serie, sympathiek of onsympathiek, intelligent of dom en wordt het personage gepest, pest het zelf of is beide het geval. Met uitzondering van vraag 84 of het personage agressief is of niet, hebben alle vragen ook de optie 'neutraal' als antwoordmogelijkheid. Niet elk personage is uitgesproken zelfverzekerd, of uitgesproken zakelijk. Ook voor personages zoals figuranten, waarbij weinig van het karakter duidelijk wordt, kon deze mogelijkheid gekozen worden.

Bovenstaande stereotypen komen dus tot uiting in de vragen uit het codeboek. Vooral tekenfilms zijn hierbij fascinerend om te onderzoeken. De vragen die hierboven behandeld zijn, hebben voornamelijk betrekking op volwassen 'echte' mensen en 'normale' televisie. Fantasiewezens of dieren die de hoofdrol spelen kunnen echter ook een baan hebben of kinderen hebben. Komen de bestaande stereotypen dan alsnog voor?

Naast de cijfers die uit dit onderzoek komen, is het nu interessant om te onderzoeken waar de kinderen naar kijken. Uit eerdere studies blijkt immers dat jongens liever naar programma's kijken met jongens in de hoofdrol en dat het voor meisjes niet zoveel uit maakt wie de hoofdrol speelt.⁵⁸ Jongens vinden het prettiger om zich met mannelijke personages te identificeren. Ook zouden jongens meer naar actieprogramma's kijken en meisjes meer naar drama. Klopt dit beeld nog? Kijken jongens inderdaad alleen naar actieprogramma's met jongens in de hoofdrol, of zijn er misschien andere aspecten uit het programma waardoor ze kijken? Cijfers uit het kwantitatieve onderzoek kunnen laten zien of er inderdaad nog een relatie bestaat tussen de hoofdpersonen en de meisjes of jongens die er naar kijken. Ook kan hier uit blijken naar welk genre ze vooral kijken. In het kwalitatieve deel wordt vervolgens gekeken wat bepaalde programma's aantrekkelijk kan maken voor meisjes of jongens.

⁵⁷ Thompson 1995.

⁵⁸ Brown 2002. Durkin 1998. Thompson 1995. Thompson 1997.

Hoofdstuk 3. Methode en onderzoeksopzet

Kwantitatief onderzoek en kwalitatief onderzoek kunnen elkaar goed ondersteunen en de nadelen ondervangen. Kwantitatief onderzoek geeft een breed overzichtelijke beeld van de verschillende zenders die onderzocht zijn. Kwalitatief onderzoek kan op bepaalde programma's dieper ingaan en zo meer inzicht geven in de thema's die behandeld worden. Hier kan ook uitvoeriger aandacht worden besteed aan de karakters van de personages. Beide onderdelen zijn gestoeld op het theoretische kader zoals uiteengezet in het voorgaande hoofdstuk.

In dit hoofdstuk zal de methode behandeld worden die gebruikt is om 120 uur televisie te coderen en te analyseren en hoe in het kwalitatieve gedeelte de tekenfilms zijn geanalyseerd. Het kwantitatieve deel bestaat uit een beschrijving van het tot stand komen van het codeboek, dat in groepsverband is gemaakt. Vragen uit het codeboek zijn opgesteld naar aanleiding van theorieën die bestaan over de representatie van vrouwen en mannen. Het kwalitatieve deel is een onderzoek naar verschillende populaire tekenfilms bij jongens en meisjes waarbij de kijkcijfers zijn gebruikt om een keuze te maken uit het aanbod. De kwalitatieve inhoudsanalyse ontleent veel aspecten aan voorgaande onderzoeken en theorieën die bestaan over het bestuderen van televisie in het algemeen. Kijkcijfers zijn hierbij een handig hulpmiddel om te achterhalen waar meisjes en jongens graag naar kijken. Cijfermatige resultaten van het coderen worden besproken in het volgende hoofdstuk. Bespreking van afzonderlijke tekenfilms gebeurt in hoofdstuk 5.

3.1. Kwantitatief onderzoek: Het Codeboek

*'Content analysis is a method for the systematic and quantitative analysis of communications content. (It) is well suited for analysing and mapping key characteristics of large bodies of text, and it lends itself well to the systematic charting of long-term changes and trends in media coverage.'*⁵⁹

In het boek *Mass Communication Research Methods* van Hansen e.a. worden diverse manieren van onderzoek uitgelegd. Content analysis is daar één van. In dit boek gaan zij er van uit dat inhoudsanalyse per definitie een kwantitatieve methode

⁵⁹ Hansen 1998: p 123.

is.⁶⁰ Volgens onderzoekers uit de cultural studies is inhoudsanalyse echter ook kwalitatief mogelijk.⁶¹ Ook in deze thesis bestaat het laatste hoofdstuk uit kwalitatieve inhoudsanalyse. Toch geeft het citaat hierboven wel goed weer wat de voordelen zijn van een kwantitatieve onderzoeksmethode: het is bruikbaar om grote hoeveelheden tekst systematisch te analyseren en in kaart te brengen. Hieronder wordt beschreven hoe in dit onderzoek kindertelevisie kwantitatief is onderzocht.

3.1.1. Het Codeboek

In 2005 is er een onderzoek uitgevoerd naar de diversiteit op de Nederlandse televisie, om een vergelijking tussen de verschillende zenders, zowel publiek als commercieel, te kunnen maken.⁶² Hierbij werd vooral gekeken naar de prime-time televisie, namelijk tussen de tijd van 18:00 en 24:00 uur. Een vergelijkbaar onderzoek is in 2004 ook uitgevoerd in België, dat uiteraard van toepassing was voor de Belgische televisiezenders.⁶³ Hier werden alleen programma's bekeken tussen 16:00 en 24:00 uur. Beide onderzoeken uit Nederland en België maakten gebruik van een codeboek. Dit bestond uit een lange lijst vragen die systematisch konden worden ingevuld voor een willekeurig programma op de televisie. De codeurs moesten hiervoor een x-aantal uren televisie kijken en de vragen beantwoorden. Deze gegevens werden samengevoegd om zo de cijfers van de verschillende zenders te kunnen vergelijken.

Naar voorbeeld van het codeboek van de diversiteitsmonitor is ook bij dit onderzoek een codeboek voor kindertelevisie gemaakt. Zoals echter kort is aangestipt in de inleiding, waren de nodige aanpassingen nodig. Kindertelevisie verschilt soms zo sterk van volwassen televisie dat sommige vragen geheel herzien en veranderd moesten worden, sommige vragen totaal overbodig waren en sommige vragen helemaal nieuw toegevoegd werden. Iedere student heeft daarbij een eigen inbreng gehad bij het opstellen van het codeboek, om antwoorden te kunnen krijgen op specifieke vragen die relevant waren voor het individuele onderzoek. De drie hoofdthema's waren de diversiteit in sekse, leeftijd en etniciteit. Mijn deel richt zich hierbij op de verschillen en overeenkomsten tussen meisjes en jongens in de programma's. Het codeboek zelf gaf een totaal beeld om alledrie de

⁶⁰ Ibidem: p 95.

⁶¹ Zie ook Allen 1992. Hermes 2003. Pisters 2002. Newcomb 1987.

⁶² Koeman 2005.

⁶³ Lardon 2004.

thema's te bestuderen. Voor een uiteindelijke en volledige versie van het codeboek zie Bijlage 2.

In het codeboek is onderscheid gemaakt tussen vragen op programmaniveau, onderdeelniveau en persoonsniveau. De vragen op programmaniveau zijn voornamelijk algemene vragen over de zender, waaronder of het ondertiteld is en op welke zender het wordt uitgezonden. De gegevens die hiervoor werden gebruikt waren afkomstig van de Stichting KijkOnderzoek (SKO) en werden in dit gedeelte van het codeboek nogmaals door de codeurs gecontroleerd. De programma's werden volgens de SKO ingedeeld in bepaalde genres, waarvoor gebruik werd gemaakt van een SKO-code en een MTC-code (Meerdimensionale Televisie Classificatie). Deze codes bevatten een lange lijst van mogelijke genres waarin het programma kon worden verdeeld. Fictieprogramma's werden bijvoorbeeld gesplitst in 'populair', 'komisch' en 'actie' waarvan elk weer subcategorieën bestonden. Vraag 86 tot en met 90 werden ook bij de algemene vragen geschaard en waren vooral bedoeld om problemen of opmerkelijke aspecten van het programma te noteren.

Op onderdeelniveau zijn er in vergelijking met het originele codeboek van de diversiteitsmonitor niet al te veel aanpassingen geweest. Op dit niveau wordt wederom de vraag gesteld tot welk genre en welke vorm het kan worden gerekend. Fictieprogramma's worden hier onderverdeeld in 'comedy', '(melo)drama', 'avonturen' en 'andere fictie'. Het grootste gedeelte van het codeboek vormen de vragen op persoonsniveau. Vragen zoals 'soort acteur', 'rol', 'sekse' en 'etniciteit' vallen hieronder, maar ook meer gedetailleerde vragen over de haarkleur, het beroep en de karaktereigenschappen.

3.1.2. Het coderen

Het codeboek werd gebruikt om circa 120 uur kindertelevisie van Z@ppelin, Ketnet, Jetix en Nickelodeon te coderen. Hiervoor is gebruik gemaakt van een geconstrueerde week van elke zender één. Over de periode van een maand, 2 april tot en met 30 april, zijn er per dag blokken van 4 uur televisie opgenomen. Deze blokken waren als volgt ingedeeld:

van 06:00 tot 10:00

van 09:00 tot 13:00

van 12:00 tot 16:00

van 15:00 tot 19:00.

Een geconstrueerde dag werd opgedeeld in vier blokken van 3 uur, waarvan willekeurige programma's werden gekozen die binnen die 3 uur beginnen. Per blok werd 1 uur aan verschillende programma's geselecteerd. Als een programma geselecteerd werd dat binnen die 3 uur begon maar langer doorliep, zorgde het extra opgenomen uur ervoor dat het programma toch meegenomen kon worden. Vandaar dat er in de opgenomen blokken telkens een uur overlap is. Een uitzondering is het laatste uur tussen 18:00 en 19:00, waarvan ook de programma's werden genomen die na 18:00 begonnen, mits ze voor 19:00 waren afgelopen.

Per dag werd van elke zender één blok gekozen, waardoor het volgende schema per week tot stand is gekomen:⁶⁴

Figuur 3.1.2. a: Voorbeeld opnameschema

		Z@ppelin	Jetix	Nickelodeon	Ketnet
vrijdag	7-apr	09:00-13:00	12:00-16:00	15:00-19:00	06:00-10:00
zaterdag	8-apr	06:00-10:00	09:00-13:00	12:00-16:00	15:00-19:00
zondag	9-apr	15:00-19:00	06:00-10:00	09:00-13:00	12:00-16:00
maandag	10-apr	12:00-16:00	15:00-19:00	06:00-10:00	09:00-13:00
dinsdag	11-apr	09:00-13:00	12:00-16:00	15:00-19:00	06:00-10:00
woensdag	12-apr	06:00-10:00	09:00-13:00	12:00-16:00	15:00-19:00
donderdag	13-apr	15:00-19:00	06:00-10:00	09:00-13:00	12:00-16:00

Op deze manier is van elke zender een volledige geconstrueerde week gemaakt. Het coderen zelf werd vervolgens verdeeld onder het groepje van vijf studenten die aan dit onderzoek meewerkten. Iedere codeur kreeg per dag van elke zender één blok. De programma's werden 'at random' geselecteerd. Het kon dus voorkomen dat een bepaald programma meerdere keren werd gecodeerd en een ander programma helemaal niet. Herhalingen werden ook gewoon meegenomen, waardoor precies hetzelfde programma dubbel gecodeerd kon zijn onder een ander nummer. Iedere codeur kreeg circa 24 uur kindertelevisie voorgeschoteld om te coderen. Van deze in totaal 120 uur werd vervolgens circa 16 uur dubbel gecodeerd ter controle. Voor het invoeren van de gegevens werden aan de hand van het codeboek invulbladen gemaakt. Deze werden voor elk programma, onderdeel en personage ingevuld.⁶⁵ Per programma werd er onderscheid gemaakt in maximaal tien onderdelen en per onderdeel werden ook maximaal tien personages beschreven. De gegevens werden door de codeurs ingevoerd in Excel, waarna ze werden overgezet in SPSS om op die manier de data te kunnen analyseren. De

⁶⁴ Zie voor een volledig schema bijlage 4.

⁶⁵ Zie bijlage 3 voor de invulbladen zoals gebruikt.

analyse van deze gegevens zal worden beschreven in hoofdstuk 4. In het vervolg van dit hoofdstuk zal ik verder aandacht besteden aan het kwalitatieve onderzoek.

3.2. Het kwalitatieve onderzoek

In deze paragraaf wil ik beginnen met een citaat uit het boek van Hermes en Reesink. Hoewel misschien wat aan de lange kant, laat het zo duidelijk zien wat er mogelijk mis kan gaan bij kwantitatief onderzoek en waarom *daarnaast* kwalitatief onderzoek ook nodig is, dat ik de tekst toch letterlijk wil overnemen.

'(We kunnen) natuurlijk een steekproef uit het televisieaanbod nemen om te tellen of vrouwen, etnische minderheden of homoseksuelen inderdaad ondergerepresenteerd zijn in televisieprogramma's op de Nederlandse tv. (...)

Als je zo'n inhoudsanalyse uitvoert, moet je beslissen of je alle programma's op een bepaalde dag of in een bepaalde week telt, en of je programma's van de commerciële en de publieke omroepen meeneemt, of alleen maar van één van de twee. En moet je herhalingen dubbel tellen of niet? Zulke vragen wijzen er al op dat tellen als onderzoeksmethode simpeler lijkt dan het is. Ook eenvoudig tellen vraagt voortdurend theoretische onderbouwing. Als je besluit om bepaalde programma's niet mee te tellen, doe je dat vanuit een bepaald idee over welke programma's met name belangrijk zijn voor de beeldvorming over een bepaalde groep. In het verlengde daarvan liggen bovendien veronderstellingen over reikwijdte en het effect van televisieprogramma's. De veronderstelling van onderzoek naar beeldvorming is in de regel dat, als er meer vrouwen op tv zijn, of meer niet-witten en homo's, dit goed is voor de emancipatie en de maatschappelijke participatie van deze groepen.

In goed kwantitatief onderzoek is de theorievorming er ook op gericht iets meer te weten te komen over hoe al die 'anderen' dan in beeld worden gebracht. Je telt niet simpelweg alle niet-witten, je 'codeert' ook in welke rol ze voorkomen (...) en in wat voor genre zich dit allemaal afspeelt. Zo wordt al snel duidelijk dat kwantitatief onderzoek zulke enorme eisen stelt aan de handzaamheid en eenduidigheid van de te tellen eenheden, dat de complexiteit van de ervaring van alledaags televisiekijken al grotendeels verloren gaat; om nog maar te zwijgen van de gelaagdheid en complexiteit van zelfs een gewone sitcom of reclame.⁶⁶

3.2.1. Het verschil

Het hierboven beschreven kwantitatieve onderzoek is nuttig als het gaat om een zo volledig mogelijk beeld te krijgen van de vier kinderzenders als geheel. Hiermee

⁶⁶ Hermes 2003: p 100-102.

kan gecontroleerd worden of een bepaalde zender vaker series uitzendt met vrouwen in de hoofdrol of dat een zender bijvoorbeeld juist weinig presentatoren heeft van een andere dan blanke etniciteit. Dit wordt ook duidelijk uit het citaat waarbij wordt aangegeven hoe je zo goed mogelijk op kwantitatieve wijze inhoudsanalyse kan gebruiken.

Hoewel het dus een goede manier is om de *zenders* te analyseren, kan het toch een vertekend beeld geven van de *programma's*, zoals ook blijkt uit het laatste gedeelte van het citaat. Misschien wordt in één aflevering van een serie wel uitermate veel aandacht aan een minderheidsgroep gegeven, maar valt dit in het niet bij de overige afleveringen. Als dan toch deze ene aflevering wordt gecodeerd geeft dit een vertekend beeld van de serie. Een voorbeeld hiervan is het programma *My Parents are Aliens* dat op Ketnet wordt uitgezonden. Bij deze codering is een aflevering gecodeerd, waarbij het hoofdthema 'sekseverschillen' was. De aliens zien het verschil niet tussen meisjes en jongens en dit leidt tot grote irritatie bij de kinderen. Hoewel uiterst gemakkelijk en een goed voorbeeld voor het thema sekseverschillen, is dit maar één aflevering uit een serie van zeven seizoenen.⁶⁷ Ook nuances en onderliggende thema's of karaktereigenschappen van de personages vallen weg, als alleen maar gekeken wordt naar een maximaal aantal antwoordmogelijkheden. Deze nuances kunnen wel worden aangegeven bij het kwalitatieve onderzoek, dat zich specifiek op de programma's richt.

Een ander probleem van het kwantitatieve onderzoek dat wordt ondervangen door het tweede gedeelte van deze thesis is de programmaselectie. Mogelijk worden er wel veel programma's uitgezonden waarin veel vrouwen de presentator zijn of de hoofdrolspeler, maar als er niet naar deze programma's gekeken wordt door het publiek, wordt nog steeds niet het juiste doel bereikt. De kijkcijfers worden op kwantitatieve wijze verkregen en zijn hier een hulpmiddel om de keuze van programma's te verduidelijken. Een voorbeeld hiervan is een aflevering van KRO's Kindertijd waarin veel aandacht werd besteed aan kinderen in Turkije en andere mediterrane landen. Dit programma is goed om de aandacht op andere culturen te richten (voor het thema etniciteit), maar de kijkcijfers waren bedroevend. Aan het begin van de uitzending keek er nog een heel klein percentage van de kinderen, maar halverwege was dit al gedaald tot nul. Een mooi verantwoord programma, maar er kijkt niemand naar. Dit is dan ook de voornaamste reden dat ik er voor heb gekozen om op basis van kijkcijfers na te gaan welke tekenfilms het beste bekeken worden door meisjes en jongens en deze te onderwerpen aan een kwalitatieve inhoudsanalyse.

⁶⁷ <http://www.granadakids.com/aliens/> 13 augustus 2006.

In het kwalitatieve deel worden programma's onderzocht die zijn ingedeeld bij fictie en tekenfilm. Tekenfilms hebben het absolute voordeel dat ze de personages en verhalen enorm fantasierijk kunnen invullen. Buzz Lightyear reist door de ruimte en komt daarbij verschillende soorten aliens tegen. *Spongebob Squarepants* gaat over een spons in de zee. Hij lijkt op een gewone keukenspons, werkt in een fastfood restaurant en moet zijn huisdier Gerrit de slak af en toe een bad geven (onder water!). Juist deze fantasierijke programma's zijn interessant om te analyseren, omdat er niet altijd sprake is van duidelijke meisjes en jongens, maar meestal wel onderscheid wordt gemaakt tussen vrouwelijke en mannelijke figuren. In het kwalitatieve deel van deze thesis wordt onderzocht of ondanks deze fantasiewerelden, gewone stereotypen zoals die bij 'normale' mensen bestaan, ook in tekenfilms voorkomen. Niet in de minste plaats is er voor een selectie van tekenfilms gekozen omdat deze een groot deel van de aangeboden kinderprogramma's vormen.

3.2.2. Kijkcijfers

Kijkcijfers kunnen aangeven welke programma's vooral door meisjes worden bekeken en welke door jongens. Aan de hand hiervan zou gezegd kunnen worden wat meisjesprogramma's en wat jongensprogramma's zijn. Als er immers veel meisjes naar een programma kijken, kan je dan zeggen dat het een meisjesprogramma is? Voor deze thesis is niet alleen gekeken naar de programma's die in de periode van het coderen zijn opgenomen, maar is gebruik gemaakt van de kijkcijfers van programma's over de eerste vier maanden van 2006. Hieruit zijn verschillende programma's gekomen die gemiddeld veel kijkers hebben getrokken. Er is voor gekozen niet enkel de programma's van het coderen te bekijken, omdat juist hierdoor programma's zijn weggevallen die wellicht gemiddeld gezien wel zeer populair zijn, maar net niet geselecteerd werden. Tijdens schooluren kijken er in ieder geval minder kinderen naar de televisie, simpelweg omdat ze dan op school behoren te zitten. Kinderen die daarentegen nog niet naar school gaan (tot ongeveer 6 jaar) kijken misschien wel televisie, maar die heb ik bij dit onderzoek buiten beschouwing gelaten. Reden hiervoor is dat er wel onderscheid wordt gemaakt tussen meisjes en jongens in de leeftijd 3 tot 5 bij het kijkonderzoek, maar deze gegevens worden niet zo betrouwbaar geacht.⁶⁸ Er wordt dus alleen gebruik gemaakt van de kijkcijfers van meisjes en jongens tussen de 6 en 12 jaar. Dit is ook de leeftijdscategorie waar de meeste kinderprogramma's zich op richten.

⁶⁸ Peeters 2005: p 20.

Voor kinderen tot 6 jaar zijn ook wel speciale programma's, zoals *Teletubbies* en *Bob de Bouwer*. Deze vallen, tenzij ze opvallend hoge kijkcijfers halen bij kinderen tussen de 6 en 12 jaar, buiten het onderzoek.

Om een selectie uit het grote aanbod van kindertelevisie te maken is er gebruik gemaakt van een top 10 van tekenfilms. In deze top 10 stonden echter enkel tekenfilms van Jetix en Nickelodeon. Om niet alleen maar tekenfilms van de twee commerciële zenders te bespreken, is ook gekozen voor de hoogst genoteerde tekenfilm van Z@ppelin namelijk *Titeuf* en een

Fig 3.2.2. a: Titeuf (midden)

populaire tekenfilm van Ketnet namelijk *Tommy's Troep*. Niet alle tekenfilms zijn besproken, maar hier zijn weer een aantal programma's uit geselecteerd die interessant zijn om te bestuderen. Deze selectie wordt verder beschreven in hoofdstuk 5, alsook de analyse zoals hieronder uitgelegd.

3.2.3. Kwalitatieve tekstuele inhoudsanalyse

Bij dit kwalitatieve onderdeel zal het net als bij het kwantitatieve gedeelte om inhoudsanalyse van de teksten zelf gaan. De programma's die zijn geselecteerd zullen vanuit de verschillende theorieën zoals uiteengezet in hoofdstuk 2 worden besproken. Hierbij zullen de programma's besproken worden aan de hand van informatie die te vinden is op de sites van de verschillende zenders, fansites van de series, andere sites zoals *The Internet Movie Database*, www.tv.com en persoonlijke praktische ervaring in het kijken naar de programma's. Ook de beschrijvingen van de tekenfilms zijn een combinatie van bovenstaande gegevens.

Er is gekozen voor een analyse op tekstuele basis in combinatie met theorieën die bestaan over het kijkgedrag van meisjes en jongens. Deze worden gekoppeld aan de kijkcijfers, om op die manier het kijkgedrag van de kinderen in Nederland te kunnen bestuderen. Bij deze analyse is gekeken naar de programma's als geheel, zoals de thema's die behandeld worden en de genres waaronder ze geschaard kunnen worden. Ook worden de personages apart besproken, waarbij gelet wordt op het karakter, de bezigheden en activiteiten van de personages. Deze analyse zal nuanceringen in de programma's aangeven die bij het kwantitatieve gedeelte zijn wegge gevallen. De volgende twee hoofdstukken bevatten de werkelijke kwantitatieve en kwalitatieve analyse van de gegevens.

Hoofdstuk 4. Het kwantitatieve onderzoek

In dit hoofdstuk worden de gegevens geanalyseerd die zijn verkregen uit het coderen van 120 uur kindertelevisie. Voor deze thesis worden alleen de vragen behandeld die betrekking hebben op het thema van diversiteit in sekse. Hiervoor wordt genre en vorm van de programma's behandeld, evenals de beeldvorming en karaktereigenschappen van de personages. Er zal vervolgens ook gekeken worden of er een verband bestaat tussen het aantal meisjes en jongens dat naar een serie kijkt, het percentage vrouwen in een programma en het genre.

Hieronder is voornamelijk onderscheid gemaakt tussen fictieprogramma's en tekenfilms om een duidelijke vergelijking te kunnen laten zien. Doen tekenfilms het beter/slechter dan overige fictieprogramma's? Onder animatie vallen alleen die programma's die geheel animatie zijn. Dat wil zeggen getekend, computeranimatie of kleipoppen. Real-life poppen en trucage met gewone mensen heb ik geschaard onder 'overige' fictie. Waar mogelijk worden de resultaten ook vergeleken met non-fictieprogramma's.

Net als in hoofdstuk 3 zullen hieronder de eerste paar algemene vragen worden besproken, waaronder de classificatie van SKO,⁶⁹ dan de onderdeelvragen, vervolgens de vragen op persoonsniveau. Voor de resultaten is gebruik gemaakt van de coderingen van alle vijf de studenten, met uitzondering van de dubbelcodering. Deze dubbelcodering was immers vooral als controle uitgevoerd en is dan ook niet nodig om mee te tellen bij de resultaten zelf. Uit deze controle blijkt dat alle resultaten die hieronder besproken worden een betrouwbaarheid (overeenstemming tussen twee verschillende codeurs) hebben van minstens 60 procent (genre en programmafunctie personages) oplopend tot ruim 90 procent (prominentie personages) en zelfs 93 procent bij de variabele 'sekse'. Uitzondering is de variabele 'sympathiek', met slechts een percentage van 40 procent.⁷⁰

4.1. Vorm en genre

Tekenfilm wordt als een vorm gezien en niet als een genre. Dit wordt ook zo aangegeven bij de gegevens van het SKO. Volgens de SKO-indeling zouden 173 programma's van de gecodeerde programma's kinderfilms zijn met als vorm

⁶⁹ Bij elk programma zijn gegevens van SKO toegevoegd, die aangeven of een programma ondertiteld is en tot welk genre het volgens dit bureau wordt gerekend.

⁷⁰ Ondanks de lage betrouwbaarheid wordt de variabele sympathiek wel behandeld.

tekenfilm en een aantal van 1891 van de programma's kinderseries zijn in de vorm van tekenfilms. Dit is respectievelijk 3,8 en 42,0 procent van alle programma's die volgens SKO-indeling onder tekenfilms kon worden ingedeeld. Na correctie door de codeurs is hier een percentage van 3,3 en 54,9 procent uitgekomen. Rekenen we films en series bij elkaar, dan betekent dit dus dat 58,2 procent van alle programma's tekenfilms waren. Op onderdeelniveau werd nogmaals onderscheid gemaakt tussen animatie, gefilmde poppen, non-animatie, combinatie met trucage en combinatie zonder trucage. Hieruit blijkt dat 56,2 procent van alle gecodeerde programmaonderdelen onder animatie vallen.

Gaan we dit per zender bekijken, dan kan hier de volgende tabel van worden gemaakt:

Tabel 4.1. a: Percentage animatie per zender

Z@ppelin	Jetix	Nickelodeon	Ketnet
n=444	n=159	n=125	n=280
13,7	87,4	80,0	30,7

Hier valt duidelijk te zien dat Jetix het grootste percentage tekenfilms heeft gevolgd door Nickelodeon met een iets lager percentage. Beide commerciële zenders worden het best bekeken door de kinderen en doordat deze vooral tekenfilms aanbieden, zijn dit ook de programma's waar de kinderen vooral naar kijken.

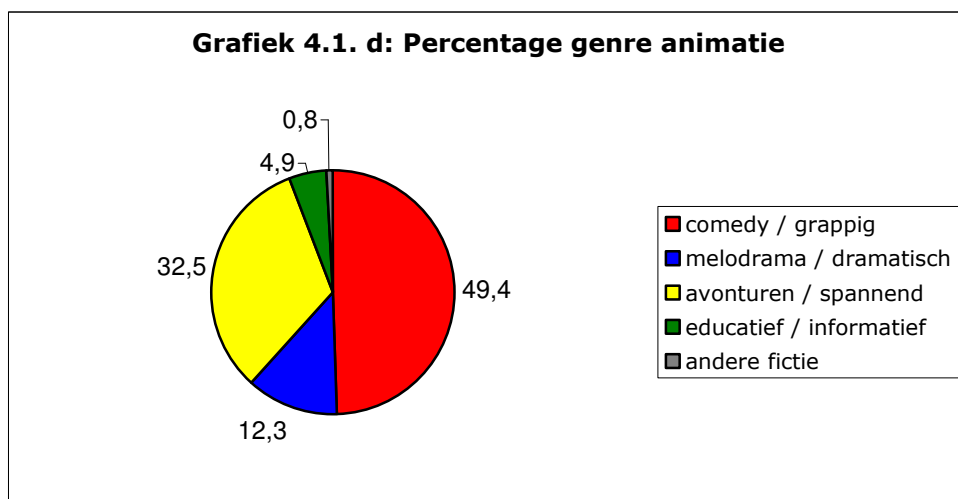
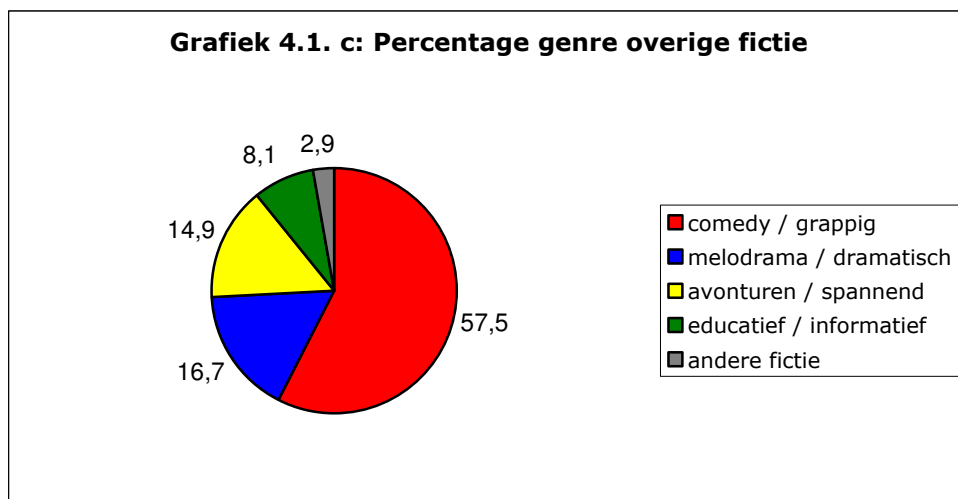
Uit de gegevens van het SKO bleek dat veel kinderprogramma's en dan voornamelijk tekenfilms, qua genre nogal eens tot sprookjes/fantasie werd gerekend. Dit werd aangegeven aan de hand van de MTC code (Meerdimensionale Televisie Classificatie) en was vaak het geval voor tekenfilms waarin magische of ongewone dingen gebeurden. Pratende dieren waren vaak al reden genoeg om een tekenfilm onder dit genre te scharen. De codeurs konden hier aangeven of de indeling volgens het SKO inderdaad klopte, of zelf een andere code eraan toekennen. Hoewel de tekenfilm *Spongebob Squarepants* uiteraard fantasie is, is het overgrote deel van de tekenfilm toch comedy. Op programmaniveau werd een groter onderscheid gemaakt tussen de verschillende genres en was het genre sprookjes/fantasie veruit het grootst, gevolgd door (sit)comedy/tragikomedie, overige populaire fictie, (melo)drama/romantisch en avontuur. Andere genres kwamen minder vaak voor en hadden niet zozeer betrekking op fictieprogramma's, maar vooral non-fictie.

Op het niveau van onderdeel is zoals gezegd in hoofdstuk 3 ook de vraag gesteld over de vorm en/of genre, welke lijkt op de MTC vraag op programmaniveau. Hier werd enkel onderscheid gemaakt tussen overwegend

comedy/grappig, overwegend melodrama/dramatisch, overwegend avonturen/spannend (actie) en andere vormen van fictie. Latere correcties hebben ook de vorm fictie informatief/educatief drama opgeleverd.

Tabel 4.1. b: Percentage genre		
	Overige fictie n=192	Animatie n=371
comedy/grappig	57,5	49,4
melodrama/dramatisch	16,7	12,3
avonturen/spannend (actie)	14,9	32,5
educatief/informatief	8,1	4,9
andere fictie	2,9	0,8

Om een vergelijking te laten zien tussen de fictieprogramma's en de tekenfilms in het bijzonder, zijn hieronder beide resultaten ook in grafische vorm weergegeven. Zoals te zien is het grootste verschil hierbij het percentage avonturen/spannend dat bij tekenfilms aanzienlijk hoger ligt dan bij de andere fictieprogramma's, waardoor de percentages van comedy en melodrama lager uitvallen.

4.2. Prominentie van personages

De meest voor de hand liggende vraag is hoeveel vrouwen en hoeveel mannen er in de programma's voorkomen. Om een volledig beeld te geven staan hier de percentages van non-fictie, overige fictieprogramma's en alleen animatieprogramma's onder elkaar.

	man	vrouw	onbekend	n =
Non-fictie	49,6	47,3	3,0	1.072
Overige fictie	54,1	32,6	13,3	884
Animatie	60,5	33,0	6,4	2.524

De rolverdeling wordt steeds minder evenwichtig, waarbij de slechtste verhouding bestaat in animatieprogramma's. Hoewel een iets hoger percentage vrouwen dan in overige fictie, heeft animatie het hoogste percentage mannen. Opvallend is dat bij fictie vaker personages als onbekend werden bestempeld dan bij animatie.

Hieronder staan de specifieke programmafuncties van mannen en vrouwen in overige fictie en animatie. Non-fictie is hier buiten beschouwing gelaten, omdat hier andere programmafuncties zoals presentator en nieuwslezer van toepassing zijn. Het tweede percentage bijvoorbeeld geeft aan hoeveel procent van het totale aantal vrouwen dat in fictie te zien is een hoofdrol heeft.

	overige fictie n=884		animatie n=2.524	
	man	vrouw	man	vrouw
Hoofdrol	52,7	52,4	36,7	36,1
Bijrol	31,4	30,9	38,8	40,7
Figurant	10,7	13,2	21,7	21,3
Andere rol	4,8	3,5	2,2	1,3

Hier kan uit geconcludeerd worden dat de programmafuncties die mannen en vrouwen vervullen redelijk overeenkomen. Zoals wel bleek uit *tabel 4.2.a* komen er minder vrouwen in de programma's voor, maar deze vrouwen hebben wel bijna net zo vaak als mannen een hoofdrol. De 'weinigere' vrouwen die in beeld komen hebben dus wel enigszins dezelfde programmafuncties als mannen. Uit toetsing blijkt ook dat er geen significant verband bestaat tussen sekse en programmafunctie in zowel overige fictie als animatie en dat vrouwen dus net zo vaak als mannen de kans hebben op de functie van hoofdrol, bijrol of figurant. (Overige fictie $\chi^2 = 4,393$ $p = 0,734$; Animatie $\chi^2 = 17,381$ $p = 0,136$.)

4.3. Portrettering van personages

Uit de cijfers blijkt wel dat vrouwen inderdaad nog vaker als getrouwd, met kinderen en in verband met het huishouden worden weergegeven. Dit is voornamelijk van toepassing op de fictieprogramma's, omdat bij non-fictieprogramma's er niet of nauwelijks aandacht wordt besteed aan de thuissituatie van de personen (zowel vrouw als man).

Tabel 4.3. a: Percentage relatie/kinderen				
	Overige fictie n=884		Animatie n=2.524	
	man	vrouw	man	vrouw
vermeld of getoond dat persoon <i>relatie</i> heeft	5,4	9,4	5,6	10,5
vermeld of getoond dat persoon <i>kinderen</i> heeft	4,6	9,0	8,0	16,3

Tabel 4.3. b: Percentage beroep/huishouden				
	Overige fictie n=884		Animatie n=2.524	
	man	vrouw	man	vrouw
voornamelijk gerelateerd aan beroep/school/studie	30,3	29,5	37,2	33,1
voornamelijk gerelateerd aan huishouden/verzorging	4,8	8,7	5,2	13,6

Uit deze cijfers blijkt dat van de vrouwen die in beeld komen in animatieprogramma's, bij 16,3 procent duidelijk wordt gemaakt dat de persoon kinderen heeft. Bij mannen in animatieprogramma's wordt dit maar bij de helft, namelijk 8,0 procent duidelijk gemaakt. Het verschil tussen mannen en vrouwen waarbij aandacht wordt besteed aan beroep, school of studie is iets groter in animatie- dan in overige fictieprogramma's. Wel is duidelijker te zien dat vrouwen vaker in relatie tot huishoudelijke en verzorgende taken in beeld worden gebracht dan mannen. Uit de toetsing blijkt dat alleen voor overige fictie geen verband aangetoond kon worden tussen sekse en vermelding van een relatie ($\text{Chi}^2 = 4,456$ $p = 0,108$).⁷¹

Bovenstaande cijfers zijn zoals aangegeven in het vorige hoofdstuk een stereotiepe weergave van vrouwen en mannen. Vrouwen staan thuis achter het aanrecht, terwijl man lief buiten de deur de koste verdient. Dit strookt met resultaten die uit eerdere onderzoeken naar voren kwamen. Hoewel de indruk wordt gegeven dat er een verbetering is met een aantal jaar geleden, gelden nog steeds dezelfde representaties als toen. De laatste vragen uit het codeboek zoals ook in hoofdstuk 3 beschreven, hadden betrekking op de karaktereigenschappen

⁷¹ Zie bijlage 5 voor overige waarden.

van de personages. Een soortgelijk onderzoek is gedaan in 1995. Uit dit onderzoek van Teresa L. Thompson en Eugenia Zerbinos bleek dat sinds 1980 de situatie in tekenfilms met betrekking tot representatie van vrouwen en mannen iets verbeterd was. In hun artikel genaamd 'Gender Roles in Animated Cartoons: Has the Picture Changed in 20 Years?' vergelijken ze de representatie in tekenfilms van voor en na 1980.

*'(...) While the gender portrayals are still rather stereotypical, they have changed substantially since 1980. Particular change was noted in the representation of the female characters, who are now more independent, assertive, intelligent, competent, responsible, and helpful than they used to be.'*⁷²

Hoewel ik geen vergelijking maak met de situatie zoals die een paar jaar geleden was in Nederland, kan ik wel een vergelijking maken met de representatie van vrouwen en mannen in de verschillende soorten programma's en is het mogelijk een globale vergelijking met het onderzoek van Thompson en Zerbinos te maken. Hieronder staan de karaktereigenschappen van mannen en vrouwen.

	Overige fictie		Animatie	
	man	vrouw	man	vrouw
protagonist	35,4	30,6	31,6	39,5
antagonist	5,2	4,9	12,9	7,7
humoristisch	14,9	8,7	9,6	8,4
komisch	24,5	13,9	20,8	11,5
sympathiek	75,1	71,9	56,1	63,7
onsympathiek	5,9	8,7	16,8	14,2
verantwoordelijk gedrag	27,4	33,7	28,0	39,4
onverantwoordelijk gedrag	14,0	8,3	17,5	10,7
fysiek sterk	5,9	4,9	14,3	11,5
fysiek zwak	1,9	1,0	1,9	0,8
zelfverzekerd	25,7	30,9	32,9	41,0
onzeker	3,6	5,6	6,2	5,8
leidend/dominant	27,2	37,5	29,2	36,3
onderdanig/volgend	15,9	13,2	12,4	7,6
emotioneel	34,9	38,9	34,2	39,5
zakelijk	7,1	7,3	8,4	4,3
intelligent	14,4	18,4	17,8	20,3
dom/naïef	8,2	3,1	9,8	3,4
agressief (ook verbaal)	4,6	5,2	15,3	10,7
niet agressief	95,4	94,8	84,7	89,3
pest zelf, bespot anderen	5,2	5,9	8,3	9,1
wordt gepest/bespot	3,3	3,5	7,4	6,0
beide	3,3	4,2	3,9	5,0

⁷² Thompson 1995: p 669.

Vrouwen worden in animatieprogramma's ten opzichte van mannen in een positiever licht gezet dan in overige fictieprogramma's. Ze hebben in animatieprogramma's vaker de rol van protagonist, tonen vaker verantwoordelijk gedrag, worden sympathieker, zelfverzekerder, dominanter, emotioneler, en intelligenter in beeld gebracht dan mannen. Negatieve punten zijn dat ze minder humoristisch en komisch⁷³ zijn en fysiek minder sterk worden afgebeeld. In overige fictieprogramma's hebben mannen vaker de rol van protagonist en worden ze sympathieker in beeld gebracht. Verder zijn de verhoudingen in overige fictie en animatieprogramma's wel enigszins hetzelfde. Hoewel er geen vergelijkingsmateriaal is om van een verbetering te spreken zoals Thompson constateerde in haar onderzoek met betrekking tot de karaktereigenschappen, kan er wel gezegd worden dat vrouwen in een redelijk positief beeld worden neergezet. De trend die Thompson constateerde is terug te zien in de positieve cijfers zoals hierboven beschreven.

Hoewel veel eigenschappen als positief gezien kunnen worden zijn aan de andere kant sommige van deze karaktereigenschappen nog steeds stereotyperend. Vrouwen zijn emotioneler en mannen zakelijker. Vrouwen tonen vaker verantwoordelijk en mannen onverantwoordelijk gedrag. Uit de chi-kwadraat toetsing blijkt dat er vooral bij tekenfilms behalve bij de eigenschap 'pesten' wel degelijk een significant en positief verband bestaat tussen sekse en de karaktereigenschappen. Bij overige fictieprogramma's tonen zeven van de 11 karaktereigenschappen *geen* verband.⁷⁴ Deze gegevens in combinatie met de percentages zoals boven beschreven, geven aan dat in tekenfilms een sterkere stereotypering te zien is dan in overige fictieprogramma's.

4.4. Correlatie tussen kijkdichtheid en personages/genre

De cijfers hierboven geven aan welke genres er op televisie te zien zijn, hoeveel mannen en vrouwen er voorkomen, hoe ze in beeld worden gebracht en welke karaktereigenschappen ze hebben. Hieronder worden de cijfers van de genres en van het percentage vrouwen op televisie in verband gebracht met de kijkdichtheid. Van elk gecodeerd programma is de kijkdichtheid bekend van meisjes tussen 6 en 12 jaar en jongens tussen 6 en 12 jaar. Op deze manier is het mogelijk om te zien naar welk genre voornamelijk meisjes kijken en naar welke jongens. De correlatie

⁷³ Een personage is humoristisch wanneer deze zelf grappen maakt. Een personage is komisch wanneer de grappen hem lijken te overkomen; het personage belandt in komische situaties.

⁷⁴ Zie bijlage 5 voor uitgebreide table met alle chi-kwadraten en p-waarden.

tussen de kijkdichtheid en het procent vrouwen in de programma's laat zien hoe sterk deze twee van elkaar afhangen.

Tabel 4.4. a: Correlatie kijkdichtheid en percentage vrouw in programma

	Jongens	Meisjes
Non-fictie	0,061(*)	0,023
Overige fictie	0,061	0,157(**)
Animatie	0,085(**)	0,177(**)

* $p < 0.05$

** $p < 0.01$

Uit deze cijfers blijkt dat er bij overige fictie- en animatieprogramma's tussen het percentage vrouwen in de programma's en de kijkdichtheid van meisjes een significant verband bestaat: zijn er vrouwen in de programma's dan zijn meisjes eerder geneigd hiernaar te kijken. Dit verband is het sterkst bij animatieprogramma's en bij non-fictie programma's bestaat deze niet. Verbazend genoeg geldt dat ook bij jongens een kleine, maar toch significante correlatie bestaat tussen de kijkdichtheid en het percentage vrouwen in non-fictie- en animatieprogramma's. Bij overige fictieprogramma's is dit niet het geval. Bij vergelijking tussen de kijkdichtheid van meisjes en jongens, is wel te zien dat deze correlatie in animatieprogramma's groter is bij meisjes. Meisjes kijken dus eerder dan jongens naar een animatieprogramma met een hoger percentage vrouwen.

De drie meest belangrijke fictiegenres die op onderdeelniveau zijn benoemd, zijn zoals eerder aangegeven comedy, drama en avonturen/actie. De tabel hieronder geeft aan welk genre de grootste gemiddelde kijkdichtheid kreeg.

Tabel 4.4. b: Gemiddelde kijkdichtheid

	overige fictie		animatie	
	jongens	meisjes	jongens	meisjes
comedy / grappig	0,93	0,89	2,97	2,82
melodrama / dramatisch	1,86	3,22	2,04	2,22
avonturen / spannend (actie)	0,97	1,19	2,64	2,18

Opvallend hierbij is dat bij overige fictieprogramma's het genre drama zowel bij meisjes als bij jongens de hoogste gemiddelde kijkdichtheid behaalt. Voor animatieprogramma's staat comedy bij beide op de eerste plaats. Bij meisjes gevolgd door drama en bij jongens gevolgd door avonturen/actie.

4.5. Samenvattend

Diversiteit in kindertelevisie is er wel degelijk. Helaas worden vrouwen nog steeds ondergerepresenteerd. Minder vrouwen op televisie en minder vrouwen in de hoofdrol. Bij vrouwelijke personages wordt ook vaker duidelijk gemaakt dat ze getrouwd zijn en ze worden vaker met huishoudelijke en verzorgende activiteiten in verband gebracht dan met werk. In tekenfilms in het bijzonder zijn de verhoudingen nog slechter gesteld dan bij andere fictieprogramma's. Tekenfilms maken ook het grootste deel uit van de fictieprogramma's en worden door de meeste kinderen bekeken.

De genre-indeling geeft ook belangrijke informatie, omdat uit eerder onderzoeken is gebleken dat actie vooral bekeken wordt door jongens en drama door meisjes. Dit geldt echter alleen voor animatieprogramma's. Bij overige fictieprogramma's behaalt het genre drama bij zowel meisjes als jongens de grootste kijkdichtheid. Actie maakt het grootste percentage van de tekenfilms uit, gevolgd door comedy en pas daarna drama. Gelet op het genre worden dus eigenlijk meer jongens- dan meisjestekenfilms aangeboden. Z@ppelin heeft nog het minste aantal tekenfilms met het genre actie avontuur, wat zou kunnen verklaren waarom er meer meisjes dan jongens naar deze zender kijken.⁷⁵

Gelet op de kijkdichtheid in relatie met het percentage vrouwelijke personages in een programma, is het opvallend dat er zowel voor meisjes als voor jongens een positief verband is. Dit kan wellicht verklaard worden doordat er steeds meer meisjes in actieprogramma's voorkomen. Welke aspecten van de serie verder kunnen bepalen waarom een programma aantrekkelijk is voor meisjes of jongens komt in het volgende hoofdstuk aan bod.

⁷⁵ Zoals ook aangegeven door Cathy Spierenburg, programmadirecteur Z@ppelin, in het gesprek op 22 maart 2006.

Hoofdstuk 5. Het kwalitatieve onderzoek

In het voorgaande hoofdstuk is gekeken naar alle programma's van alle vier de kinderzenders die gecodeerd zijn. Hier is al wel onderscheid gemaakt tussen non-fictie, fictie en animatie, maar nog niet gekeken naar de afzonderlijke programma's. Voor dit kwalitatieve deel van het onderzoek heb ik zoals uitgelegd in hoofdstuk 3 gekeken naar de meest populaire (best bekeken) tekenfilms bij meisjes en jongens tussen de 6 en 12 jaar van de vier kinderzenders Z@ppelin, Jetix, Nickelodeon en Ketnet. De programma's worden vervolgens kwalitatief tekstueel geanalyseerd, waarbij voorbeelden uit specifieke afleveringen worden gebruikt en terugkerende thema's uit verschillende afleveringen worden geanalyseerd.

5.1 De keuze

Aan de hand van kijkcijfers over de eerste vier maanden van 2006 zijn de 10 meest populaire tekenfilms gekozen. Uit de tekenfilms van Jetix en Nickelodeon is vervolgens weer een selectie gehaald. De serie *Spongebob Squarepants* is gekozen, omdat het bij zowel meisjes als jongens op nummer 1 staat. De serie *Totally Spies* wordt besproken vanwege het feit dat het zelfs hogere kijkcijfers haalt bij jongens dan bij meisjes. Dit is opvallend vanwege de vrouwelijke hoofdpersonen en hun typische meidengedrag. *Winx Club* is gekozen, omdat deze serie werd genoemd in het onderzoek van Switch On Jr.⁷⁶ *Beugelbekkie* is een serie die als typisch meidenprogramma wordt bestempeld, wat ook blijkt uit de kijkcijfers. *Avatar* daarentegen kan weer ingedeeld worden als een typisch jongensprogramma, wat wederom uit de kijkcijfers blijkt.

In de top 10 van best bekeken tekenfilms komen geen tekenfilms van Z@ppelin voor. De eerste tekenfilm van Z@ppelin die voorkomt in de lijst van kijkcijfers is de tekenfilm *Titeuf*. Deze zal ook besproken worden om niet alleen maar tekenfilms van Jetix en Nickelodeon te bespreken. Van de zender Ketnet zijn in Nederland alleen de kijkcijfers van Nederlandse kinderen op te vragen. Zij kijken in ieder geval meer Nederlandse zenders, waardoor Ketnet lage kijkcijfers zou halen. Voor dit onderzoek waren van Ketnet ook enkel de cijfers van de gecodeerde programma's beschikbaar. Zoals eerder uiteengezet zullen deze cijfers echter niet gebruikt worden. Om toch een programma van Ketnet te gebruiken, is er gekozen voor de tekenfilm *Tommy's Troep*. Deze tekenfilm wordt besproken, omdat het

⁷⁶ www.mtvnetworks.nl, Switch On Jr.

naast het Disney Festival een bekende serie is op Ketnet. Het Disney Festival heeft elke keer een andere tekenfilm, waardoor het niet mogelijk is dit programma goed te coderen op algemene eigenschappen. De genre-indeling is niet bij elk programma de letterlijke MTC code zoals die bij het kijkonderzoek is toegekend. Net als bij het coderen, is hier gecontroleerd of deze code wel klopte en waar dat niet het geval was verbeterd.

5.1.1 Meisjes en jongens tekenfilm top 10

Tabel 5.1. a: Meisjes top 10

	titel	zender	kdh*		genre
			jongens	meisjes	
1	Spongebob Squarepants	Nickelodeon	7,87	5,97	comedy
2	Tofus	Jetix	5,85	5,90	drama/tragikomedie
3	Totally spies!	Jetix	5,40	5,08	actie/comedy
4	Braceface	Jetix	3,07	5,01	drama/tragikomedie
5	Trollz	Nickelodeon	4,16	4,73	actie/comedy
6	All grown up	Nickelodeon	3,73	4,61	drama/tragikomedie
7	Winx club	Nickelodeon	4,25	4,50	sprookjes/actie
8	Avatar	Nickelodeon	7,38	4,46	actie
9	Danny phantom	Nickelodeon	6,15	4,40	actie/comedy
10	Delilah & julius	Nickelodeon	3,92	4,39	actie/comedy
	Titeuf	Z@ppelin	2,57	3,24	drama/tragikomedie
	Tommy's Troep	Ketnet			comedy

Tabel 5.1. b: Jongens top 10

	titel	zender	kdh*		genre
			jongens	meisjes	
1	Spongebob Squarepants	Nickelodeon	7,87	5,97	comedy
2	Avatar	Nickelodeon	7,38	4,46	actie
3	Danny phantom	Nickelodeon	6,15	4,40	actie/comedy
4	Tofus	Jetix	5,85	5,90	drama/tragikomedie
5	Totally spies!	Jetix	5,40	5,08	actie/comedy
6	Funky cops	Jetix	4,90	3,31	actie/comedy
7	Teenage robot**	Nickelodeon	4,90	3,90	actie/comedy
8	Bende van vijf	Jetix	4,57	4,36	comedy
9	Winx club	Nickelodeon	4,25	4,50	sprookjes/actie
10	Spydogs***	Jetix	4,21	2,97	actie/comedy
	Titeuf	Z@ppelin	2,57	3,24	drama/tragikomedie
	Tommy's Troep	Ketnet			comedy

* kdh = kijkdichtheid

** Volledige titel: My life as a teenage robot

*** Volledige titel: The secret files of the spydogs

5.2. De programma's

Hieronder zal van elk programma dat is uitgekozen om kwalitatief tekstueel te analyseren een korte beschrijving worden geven. Hiervoor wordt gebruik gemaakt van een combinatie van de beschrijvingen zoals die te vinden zijn op de websites van de kinderzenders, andere websites over de programma's en persoonlijke praktische ervaring in het kijken naar de programma's. Vervolgens zal de serie op verschillende punten, waaronder thema en personages, geanalyseerd worden aan de hand van theorieën uit hoofdstuk 2. Hier zal ook worden aangegeven wat het mogelijk tot een aantrekkelijke serie voor meisjes of jongens maakt.

5.2.1. *Spongebob Squarepants* (Nickelodeon)

Beschrijving:

"Wie woont in een ananas diep in de zee?"⁷⁷

Spongebob is een zeespons die eigenlijk meer op een gele huishoudspons lijkt. Hij leeft in Bikinibroek een klein stadje ergens op de bodem van de oceaan en heeft een huisdier Gerrit de slak, die miauwt als een kat. Zijn beste vrienden heten Patrick Ster, een roze zeester, en Sandy, een grondeekhoorn die door middel van een speciaal duikpak en luchtbel als huis in het water kan wonen. Spongebob's chagrijnige buurman Octo Tentakel wordt eigenlijk alleen maar moe van hem, maar Spongebob denkt dat ze beste vrienden zijn. Hij werkt in fastfoodrestaurant de Korstige Krab en bakt als de beste krabburgers voor de inwoners van Bikinibroek. Spongebob leeft een simpel leventje waarin hij werkt en als hobby gaat kwallenvissen (kwallen vangen en weer loslaten) en plezier heeft met zijn vrienden. Door zijn kinderlijke enthousiasme en optimisme ziet hij het leven als één groot feest, maar door zijn naïviteit komt hij toch ook soms in de problemen.

Fig 5.2.1. a: Spongebob, karate

Analyse:

De tekenfilm *Spongebob* staat bij zowel jongens als meisjes op de eerste plaats in de top 10, maar wel kijken er meer jongens dan meisjes. De serie kan ingedeeld worden bij het genre comedy. Dit bepaalde genre spreekt zowel meisjes als jongens aan. Actie is meer voor jongens en drama meer voor meisjes, maar comedy ligt er eigenlijk een beetje tussenin. Er zitten elementen in de beide seksen kunnen aanspreken. Wat wel een verklaring kan zijn voor het feit dat er minder

⁷⁷ Eerste zin van het openingsliedje van de serie.

meisjes kijken, is dat meisjes iets vaak als kinderachtig zien. Ze willen zich als het ware afzetten tegen de zogenaamde kinderachtige humor die jongens zouden bezitten. De humor van *Spongebob* is niet altijd specifiek gericht op jongens, maar kan soms wel als zodanig worden aangegeven. Vooral de domme vriend Patrick Ster zorgt regelmatig voor de nodige banale grappen die misschien leuker worden gevonden door jongens.

Fig 5.1.2. b: Sandy

De hoofdpersoon *Spongebob* is wel een jongen, maar zou eigenlijk net zo goed ook een meisje kunnen zijn. De handelingen, opmerkingen en werkzaamheden zijn niet specifiek seksegebonden. Ook de andere karakters in de serie worden nauwelijks stereotyperend neergezet. *Spongebob* werkt dagelijks in de *Krokante Krab*, een fastfood restaurant, gerund door meneer *Krabs*.

Spongebob wordt met regelmaat werkend getoond, hoewel hij het eigenlijk niet als werk ziet. Hij vindt het zo ontzettend leuk en wil zo graag de beste kok van *Bikinibroek* worden dat hij in het begin zelfs geld wilde betalen om daar te werken. Zijn vriendin *Sandy* is een grondeekhoorn uit *Texas* die leeft in een luchtbol onder water en zich in het water in een geavanceerd duikpak voortbeweegt. Hoewel bij haar nooit duidelijk wordt gemaakt of ze werkt, is *Sandy* allesbehalve een stereotiep meisje. Ze is ontzettend sterk, stoer en nooit bang om een uitdaging aan te gaan. Met de grootste en sterkste inwoners van *Bikinibroek* doet ze mee met wedstrijdjes gewichtheffen en hoewel ze nogal klein is wint ze vaak met gemak. *Sandy* en *Spongebob* doen vaak wedstrijden karate met elkaar. Enkel uit haar stemgeluid, naam en het bloemetje bovenop haar duikpak valt op te maken dat ze een meisje is. Juist doordat ze al die dingen doet die vooral aan jongens worden toegeschreven - vechten, gewichtheffen - maakt dat haar een uiterst amusant personage uit de serie. Zeker geen stereotiep beeld van een meisje en daarom niet noodzakelijk een slecht voorbeeld, enkel omdat ze geen werk heeft. Juist dit soort karakters en doordat de andere karakters ook niet specifiek seksegebonden zijn, kan het aantrekkelijk maken voor zowel meisjes als jongens om naar de serie te kijken.

5.2.2. *Totally Spies (Jetix)*

Beschrijving:

Sam, *Alex* en *Clover* zijn drie gewone highschool scholieren in *Beverly Hills*. Ze

Fig 5.2.2. a: Alex, Sam, Clover

houden zich bezig met kleding, jongens, uitgaan, jongens, huiswerk en ook nog een beetje met jongens. Op het eerste gezicht niks bijzonders. Toch zijn ze niet zo normaal als ze lijken, want het zijn namelijk spionnen. Ze werken voor een organisatie genaamd WOOHP, the World Organisation of Human Protection, met aan het hoofd hun baas Jerry. Van hem krijgen ze 'gadgets' voor hun missies om de wereld te redden van de grootste schurken, of dat nou een gestoorde wetenschapper is, een nerd die computers tegen de mens opzet, of boosaardige robot-cheerleaders. Eenmaal terug van de mensheid redden, moeten ze het weer opnemen tegen de problemen van alle dag op de middelbare school.

Analyse:

Totally Spies wordt beschouwd als het meest sprekende voorbeeld van een positieve representatie van vrouwen, maar wel een 'meidenprogramma'.⁷⁸ Dit blijkt uit het feit dat Hermes en Reesink het een meidenprogramma noemen, verhalen

Fig 5.2.2. b: Jerry

over de spies verschijnen in het 'Meidenmagazine'⁷⁹ en de zender zelf noemt het een programma voor en door stoere meiden bij promotie op televisie. De hoofdpersonages zijn geen stereotiepe ondergeschikte of onderdanige meisjes, maar stoere meiden die gevaarlijke werk doen en daarmee de wereld redden.

Hoewel het dus vaak als positief voorbeeld wordt aangehaald voor de representatie van vrouwen, heeft de serie ook negatieve aspecten. Voorbeelden hiervan zijn dat het toch nog Jerry (oudere man) is die de baas is van de drie spies en andere WOOHP agenten die soms als figuranten in beeld komen zijn ook altijd mannen. Een aflevering bestaat altijd uit twee verhaallijnen. De eerste gaat om de missie die de spies succesvol moeten volbrengen en de tweede gaat over hun leven van alledag. Vooral in de laatste verhaallijn zijn het altijd typische 'meidenproblemen' die belangrijk zijn. Het gaat over vriendjes, of uiterlijk, of ruzie met je beste vriendin. Er komen nauwelijks andere thema's aan bod als het om de persoonlijke levens van de drie meiden gaat. Soms gaat het over schoolprestaties en dan is Sam de enige intelligente van het stel. Clover is van de drie het meest jongensgek en Alex wordt vooral neergezet als de domme gans, ze loopt er een beetje bij en deelt af en toe een goede karateslag aan de slechteriken uit.

Op deze manier gezien geeft de serie een minder positieve representatie van vrouwen, maar is daarom nog geen slechte serie. Het is een zeer populaire serie op

⁷⁸ Hermes 2003: p 156.

⁷⁹ http://www.jetix.nl/localise/jetix_meiden/

Jetix en haalt goede kijkcijfers.⁸⁰ Uit de kijkcijfers blijkt dat er zelfs meer jongens naar deze serie kijken dan meisjes, terwijl het door de zender zelf en veel kijkers als meisjesprogramma wordt gezien. Vanuit de theorieën zoals die in hoofdstuk 2 zijn besproken heb ik daar het volgende idee over ontwikkeld welke aansluit op ideeën die Patti Valkenburg, Joke Hermes, Laura Mulvey, Jacques Lacan en andere studies over meisjes en jongens in verband met kindertelevisie hebben geuit.

Uit eerder onderzoek is gebleken dat jongens graag naar actie kijken en bij voorkeur naar actie met jongens of mannen in de hoofdrol.⁸¹ Meisjes zijn minder interessant ook al vindt er veel actie plaats in de programma's. *Tenzij* het aantrekkelijke en stoere meisjes zijn zoals *Totally Spies* en *Winx Club*. Ze kijken bijvoorbeeld liever naar *Fairly Odd Parents* (hoofdrol Timmy Turner, jongen) dan naar *Pucca*. Dit meisje is te klein om 'aantrekkelijk' te zijn voor jongens, ook al is er wel veel *actie* in de serie. Daarom is het alleen leuk voor meisjes die iets stoeders willen zien dan alleen maar standaard meisjes problemen in tekenfilms zoals *Beugelbekkie* en *As told by Ginger*. De spies zijn ook niet perfect en daarom nog beter voor jongens om naar te kijken. Ze halen de missies vaker bij toeval, dan dat ze echt zo goed zijn (behalve de slimme Sam). Dit geeft de jongens toch nog een gevoel van macht en superioriteit. Meisjes vinden dit leuk, omdat ze zien dat perfecte meisjes toch niet zo perfect zijn. Ze missen iets en zijn daardoor makkelijker te onderwerpen aan de mannelijke blik. Aangezien meisjes gedwongen worden deze blik wel over te nemen, zijn de spies ook voor hen aantrekkelijk. Patti Valkenburg zegt ook dat jongens zich expres kunnen verzetten tegen de dominante lezing van tekenfilms door ze links te laten liggen. *Pucca* is dan bijvoorbeeld voor meisjes en nog kinderachtig ook. *Totally Spies* daarentegen is helemaal niet kinderachtig en kan zelfs voldoen aan de groeiende seksuele interesse van jongens in meisjes.

5.2.3. *Winx Club* (Nickelodeon)

Beschrijving:

Bloom is een gewoon meisje dat opgroeit in een liefdevol huis. Haar leventje gaat zijn gangetje, totdat ze ontdekt dat ze magische krachten heeft: ze is een fee. Ze wordt uitgenodigd door andere feeën om mee te

Fig 5.2.3. a: *Winx Club*

⁸⁰ Het is niet bekend of de serie nog een vervolg krijgt, tot nu toe worden alleen de eerste twee seizoenen steeds herhaald op de zender Jetix.

⁸¹ Thompson 1995. Thompson 1997.

gaan naar Magix, waar ze op een speciale school voor feeën les mag volgen. Deze wereld is niet toegankelijk voor gewone mensen en hier leert Bloom steeds beter gebruik te maken van haar bijzondere krachten. Zonder dat ze het weet is zij waarschijnlijk de meest krachtige fee, want ze heeft de kracht van de Drakenvlam. Samen met haar vriendinnen Stella, Musa, Flora en Tecna vormt Bloom *Winx Club*. Allemaal beschikken ze over magische krachten die ze vaak moeten gebruiken om te strijden tegen de slechte heksen, de Trix. Deze heksen willen namelijk de macht overnemen van heel Magix.

Analyse:

Zoals aangegeven in de inleiding was één van de belangrijkste redenen voor het opzetten van deze thesis een onderzoek dat is uitgevoerd in opdracht van Nickelodeon. De beschrijving hierboven geeft al aan dat de serie vooral over vrouwelijke elfjes in een magische wereld gaat, waarin de persoonlijke ontwikkeling (vooral van Bloom) en de problemen die komen bij het opgroeien een belangrijk deel vormen. Toch vinden jongens het ook leuk en zelfs Nickelodeon was hier verbaasd over zoals bleek uit de reactie op het onderzoek van Switch On Jr. Dit valt wellicht aan de hand van het genre en de beeldvorming van de personages te verklaren. Naast de persoonlijke problemen van Bloom en haar vriendinnen (het ontdekken van eigen persoonlijkheid, vriendjes en andere relaties) staan ook de gevechten tussen goed en kwaad centraal. Veel actie en krachtmetingen, ook met mannelijke bijfiguren. Ook het uiterlijk van de hoofdpersonages kan aanleiding zijn voor jongens om graag naar de serie te kijken. Een zelfde soort redenering als hierboven voor *Totally Spies* wordt gegeven kan ook voor *Winx Club* worden gegeven.

Toch zijn er ook aspecten die het tot een typisch meidenprogramma kunnen bestempelen en een minder goed voorbeeld geven voor de representatie van vrouwen. Vanuit het oogpunt van Laura Mulvey zijn er verschillende kanttekeningen te maken. Zo worden de meiden van *Winx Club* nogal eens in beeld gebracht waarbij hun lichamelijk voorkomen centraal staat. Als ze transformeren van

Fig 5.2.3. b: de slechte Trix

'gewoon' naar 'elf' worden ze op bijna seksistische wijze in beeld gebracht. Beginnend bij de voeten gaat het via de zeer lange benen van de meisjes naar het bovenlichaam en de lange vloeiende haren. Hun lichaam is überhaupt punt van discussie. Volgens de beschrijvingen zijn de meiden slechts 16 jaar, maar ze hebben het buitenproportioneel mooie lichaam van een

volwassen vrouw, lange benen en flinke rondingen.

Ook de rolverdeling van de personages in de serie wordt stereotyperend neergezet. Ook al zijn de meiden van de *Winx Club* nog zo sterk, ze hebben alsnog de hulp van de jongens van de Wolkentoren nodig om tegen het kwaad te vechten. Dit kwaad heeft vaak het voorkomen van de drie slechte heksen, de Trix, en hun lerares van de heksenschool. Er komen nauwelijks slechte mannelijke personages in de serie voor, behalve Lord Darkar, die niet vaak in beeld komt. Dit is een eeuwenoud wezen van pure slechtheid en de tegenpool van de Drakenmagie die Bloom bezit. De enige menselijke jongen die niet helemaal zuiver is, strijdt wel aan de goede kant en kan juist zijn 'bad boy imago' als voordeel gebruiken, vooral waar het de meisjes betreft. Vanuit Mulvey's theorie kan dus gezegd worden dat de vrouwen in de serie puur als vermaak voor de mannen worden neergezet: ze zijn er enkel om mooi te zijn en hebben nog steeds de hulp nodig van mannen. Ook de slechte vrouwen, de Trix, passen in de theorie van Mulvey en Lacan, doordat zij de 'castratie-angst' belichamen. Op deze manier is de serie nog traditioneler mannelijk gericht dan *Totally Spies*, waardoor het misschien nog beter te verklaren is waarom jongens naar de serie kijken.

5.2.4. *Beugelbekkie (Jetix)*

Beschrijving:

Beugelbekkie (Braceface in het Engels) is Sharon Spits, een meisje van 14 op de middelbare school. Ze woont samen met haar moeder, oudere broer Adam en jonger broertje Joost.

Haar ouders zijn gescheiden, maar ze ziet haar vader, die in een rockband zit, nog regelmatig. Ze doet veel leuke dingen met haar beste vriendin Maria, die half Chinees en half Italiaans is. Ze hangen graag rond bij 'Cycles' een wasserette annex smoothiebar, waar ze over vriendjes, school, familie, vrienden en vijanden praten. Sharon praat ook vaak over haar beugel, waar ze toch wel erg last van heeft. Er gebeuren soms ook vreemde dingen door de beugel, zoals schoolkluisjes die onverwachts open gaan, of geluidsapparatuur die kortsluiting maakt. Sharon probeert zich als typische tiener een weg te banen door de puberteit met alle problemen die daarbij horen.

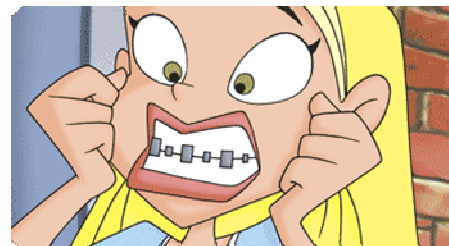

Fig 5.2.4. a: Beugelbekkie, Sharon Spits

Analyse:

Beugelbekkie kan op voorhand worden ingedeeld als een typisch meidenprogramma. Het gaat over een meisje op de middelbare school dat het moeilijk heeft met haar familie, vrienden, vijanden en vooral ook vriendjes. Typische meidenproblemen van een meisje in de pubertijd. Als er gesproken wordt van een typische tekenfilm voor meisjes, is dit wel een soort prototype. De serie kan ook ingedeeld worden bij het genre (melo)drama en (tragi)komedie, waarbij relaties en levenslessen de belangrijkste elementen zijn. Alledaagse problemen, enigszins uitvergroet, worden in beeld gebracht. Thema's zoals familieproblemen, relaties, jaloezie, trouw, eigenwaarde en zelfontdekking worden behandeld. Voor de

Fig 5.2.4. b: Sharon met vriendje Aron

problemen wordt altijd gezocht naar een oplossing, welke meestal ook aan het eind van de aflevering wordt gevonden. De verhaallijnen worden voornamelijk uit het perspectief van Sharon verteld en centraal staat hoe zij met de problemen omgaat. De gebeurtenissen die zij meemaakt zouden ook kunnen voorkomen in het echte leven, zij het zoals boven aangegeven enigszins vergroot. Thema's en genres die volgens onderzoeken meisjes moeten aanspreken. Uit de kijkcijfers blijkt ook dat er aanzienlijk meer meisjes dan jongens naar de serie kijken. Uit een doctoraalscriptie van Paulien Kreutzer waarin ze schoolkinderen interviewt komt hetzelfde naar voren.⁸² In de interviews zeggen de meisjes dat ze de serie vooral interessant vinden omdat deze over sociale situaties in de toekomst gaat en het ze op deze manier kan voorbereiden. De problemen die Sharon meemaakt zijn niet altijd typisch voor meisjes, maar er komen wel veel vriendjesproblemen in voor. Het zijn waarschijnlijk vooral dit soort verhaallijnen waarvan jongens zeggen dat deze hen niet interesseren. Ook al zijn de problemen van Sharon dagelijkse problemen die zich inderdaad in de toekomst zouden kunnen voordoen, toch zijn de meeste te meisjesachtig.

5.2.5. *Avatar* (Nickelodeon)

Beschrijving:

In een legendarische oorlog van vele eeuwen, is de hoop op vrede gevestigd op de Avatar, de enige die

Fig 5.2.5. a: Avatar, Aang

⁸² Kreutzer 2005.

kan heersen over de vier elementen – lucht, water, aarde en vuur. Maar wanneer de wereld hem het meest nodig heeft, verdwijnt de Avatar plotseling... De vuurnatie grijpt de macht en de wereld leeft decennia lang in oorlog. Nu, 100 jaar later, komt de Avatar terug in de vorm van de 12 jaar oude Aang, vaardig luchtmeester. Hij heeft echter nog een hoop te leren voordat hij de wereld kan redden.

Katara is een meisje van ongeveer 14 jaar en beginnend watermeester. Samen met haar broer Sokka vinden ze op een dag in een stuk ijs iets vreemds. Het blijken Aang en zijn vliegende reuzenbuffel Affa te zijn. Als ook hun dorp bedreigd wordt door de vuurnatie, vluchten de drie en gaan ze op weg om hun krachten te vergroten en zo de strijd met de vuurnatie aan te kunnen. Hun reis leidt ze naar alle uithoeken van de wereld waarbij ze ook andere meesters ontmoeten en zien hoe slecht iedereen het heeft onder het juk van de vuurnatie. Dit maakt ze alleen maar nog gemotiveerder om het slechte in de wereld weer goed te maken.

Analyse:

Naar voorbeeld van veel Japanse anime⁸³ tekenfilms gaat *Avatar* over een jongen

Fig 5.2.5. b: Aang, Katara, Sokka

die zowel fysieke als mentale kracht moet vinden om een beter mens te worden en zo ook andere mensen te helpen. Zoals ook vaak het geval is in dit soort tekenfilms is het een jongen die de hoofdrol speelt.⁸⁴ Hoewel mentale groei een belangrijk doel is in dit soort tekenfilms, gebeurt dit vaak wel door middel van fysieke kracht en vooral vechten. Het is vooral deze actie wat het voor jongens aantrekkelijk kan maken. Aang moet tegen de leider van de vuurnatie vechten om de mensen die worden onderdrukt te beschermen. Hierbij wordt hij geholpen door Katara en Sokka. Het verschil tussen

jongens en meisjes wordt tussen deze drie personages wel duidelijk gemaakt. Zowel Aang als Sokka vinden zichzelf heel wat, maar doen ondertussen nog wel kinderachtige dingen. Ze vertonen niet erg verantwoordelijk gedrag en maken van alles een grap. Katara daarentegen heeft wel veel verantwoordelijkheidsgevoel: ze

⁸³ Anime (spreek uit Ah-nie-mee) is een vorm tekenfilm die zijn oorsprong vindt in Japan. Kenmerkend voor deze tekenfilms is de strakke tekenstijl, afgeleid van de Japanse stripboeken. Hier hebben de personages, hoewel Aziatisch, erg grote ogen en een bijna westers uiterlijk. Het thema is vaak persoonlijke groei van de hoofdpersonen om zowel fysieke als mentale kracht te vergaren. www.AnimeInfo.org.

⁸⁴ Vergelijkbare series afkomstig uit Japan of gebaseerd op Japanse Anime met jongens in de hoofdrol zijn *Pokémon*, *B-Daman*, *Yu-gi-oh-*, *Medabots*, *Dragonball-Z*.

zorgt voor een slaapplek en eten en probeert zoveel mogelijk om de anderen uit de problemen te houden. Eigenlijk is Katara zelfs een beetje saai omdat de jongens juist zulke sprekende karakters zijn. Toch kan Katara ook als een sterk personage worden gezien. Zij is een watermeester en probeert daar ook steeds beter in te worden. Verderop in de serie probeert ze zelfs net als Aang een windmeester te worden. (Het is niet onwaarschijnlijk dat Katara later ook een Avatar blijkt te zijn.) Naast de nogal onvolwassen jongens lijkt ze erg serieus, maar ook zij moet nog veel groeien. In een aflevering weten ze de hand te leggen op een document met uitleg over verschillende technieken voor watermeesters. Katara raakt hier zo door geobsedeerd dat zelfs haar slechte kanten, jaloezie en egoïsme, naar boven komen. Hier moet Aang de verstandige zijn en Katara tegenhouden. Dit maakt het personage juist weer 'spannend' en niet zo saai. Toch zijn het niet zozeer de personages, maar de acties die de overhand hebben in de tekenfilm. In promotiefilmpjes en op verschillende sites is vooral Aang te zien die aan het vechten is, of in een vechtpositie wordt afgebeeld. Zijn vechttechnieken staan in het middelpunt. Doordat de serie zo wordt neergezet zullen waarschijnlijk veel meisjes die niet van actie houden de serie al van te voren links laten liggen.

5.2.6. *Titeuf* (Z@ppelin)

Beschrijving:

Titeuf is een jongen rond de 10 jaar oud met de gebruikelijke problemen. Zijn ouders begrijpen hem niet, school is vervelend en meisjes daar snapt hij helemaal niets van. Hij 'hangt' graag na schooltijd met de jongens om over de belangrijke zaken van het leven te praten: buiten spelen en 'babes' scoren. Hij is heimelijk verliefd op klasgenootje Nadia, maar weet zelf

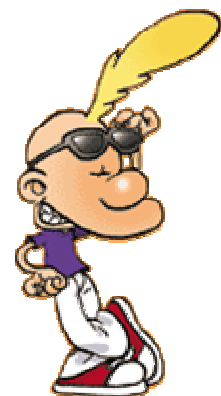

Fig 5.2.6. a: Titeuf

eigenlijk niet goed wat hij daarmee aanmoet. *Titeuf* zegt soms dingen die volwassenen niet eens hardop durven te zeggen en dat brengt hem nog wel eens in de problemen. Het is echter niet slecht bedoeld en hij probeert zich staande te houden in een wereld waarin hij van kind langzaam volwassen moet worden.

Analyse:

De tekenfilm *Titeuf* is afgeleid van het gelijknamige stripboek dat wordt gemaakt door Zwitserse cartoonist Zep (echte naam Phillippe Chappuis). De strip was eigenlijk begonnen met als doelgroep volwassenen, maar bleek ook aan te slaan bij kinderen. Zep probeert dan ook niet alleen maar een kind te tekenen dat volwassen

woorden gebruikt, maar juist om vanuit de gedachte van een echt kind te schrijven. Jeugdsentiment noemt hij het zelf.⁸⁵ Toch heeft de strip commentaar gekregen van bezorgde ouders die vinden dat de teksten nogal eens te grof zijn. Titeuf praat vaak op banale wijze met zijn vrienden over de verschillen tussen meisjes en jongens. Hij heeft gevoelens voor een klasgenootje Nadia, maar vindt vrijen maar vies en moet dan ook puberaal lachen als hij een stelletje in de bosjes ziet liggen vozen. Deze scherpte valt eigenlijk een beetje weg bij de tekenfilm. In elke aflevering komt wel een opmerking voorbij waarbij je als volwassene kan denken 'zou dat nou wel kunnen?', maar die waarschijnlijk toch te moeilijk is voor kinderen om te begrijpen. De grappen worden ook tussen neus en lippen door gemaakt, waardoor ze nauwelijks opvallen. De serie wordt op Z@pp uitgezonden onder het kopje van 'KRO's Tienplus'. Deze sectie richt zich, zoals de naam al aangeeft, op kinderen boven de 10 jaar. Wellicht dat de serie aan de hand van het taalgebruik als 10+ wordt ingedeeld, maar afgezien van een enkele opmerking is de serie misschien een beetje te kinderachtig voor kinderen ouder dan 10 jaar.

Er kijken meer meisjes dan jongens naar *Titeuf*, terwijl het toch een jongen in de hoofdrol heeft en het gaat om de alledaagse problemen die hij op school en thuis meemaakt. Uit cijfers blijkt dat er überhaupt meer meisjes dan jongens naar Z@ppelin kijken en het is dan ook niet vreemd dat dit ook voor deze serie geldt. Een reden waarom er meer meisjes dan jongens naar de serie kijken ligt misschien aan het genre. Het is een komische serie, maar behandelt soms ook meer serieuze

Fig 5.2.6. b: Titeuf en Nadia

zaken zoals vriendschap en echte liefde. Titeuf is een jongen die moet leren omgaan met opgroeien en zijn nieuwe gevoelens voor meisjes. Net zoals Titeuf in de serie roept dat hij niks om meisjes geeft, maar stiekem eigenlijk wel, zo zetten wellicht ook jongens onder het kijkende publiek zich af tegen de serie. Meisjes zoenen, bah! Net zo min als jongens dat in het echte leven willen bespreken, zo willen ze dat misschien ook niet in de tekenfilms zien. Meisjes kan het daarentegen wel

aanspreken en zo kan het dus zijn dat om die reden meer meisjes dan jongens naar de serie kijken.

85

<http://www.guido.be/desktopModules/articleDetail.aspx?mid=359&itemid=624&tabid=71&pageid=119>, 17 augustus 2006.

5.2.7. *Tommy's Troep* (Ketnet)

Beschrijving:

Tommy van Aarde (zoals hij door Dinko wordt genoemd) heeft wel heel bijzondere 'huisdieren', namelijk vier aliens die op aarde zijn neergestort. Tommy was het eerste aardemens in zicht en ze besloten maar bij hem te blijven wonen. Door de onwetendheid van de aliens over de gewoontes op aarde, komt Tommy vaak in de problemen. Dinko is klein, groen en druk en zit vol ideeën om zichzelf te vermaken en Tommy in de weg te zitten. Gumpers is groot, roze en luidruchtig en heeft de onsmakelijke gewoonte om zoveel en hard mogelijk boeren en scheten te laten. Swanky is blauw, chagrijnig en afzijdig en hij houdt zich het liefst buiten de activiteiten van het 'gewone' volk, omdat hij zich daar veel te goed voor vindt. Als laatste is daar nog Flip, klein, paars en vliegend die slechts af en toe een gevatte opmerking roept. Tommy moet ook zien te leven met het gepest van zijn klasgenootjes, vooral zijn klasgenootje Melba die zichzelf heel wat vindt, probeert het leven voor Tommy lastig te maken. *Pet Alien* wordt op Ketnet uitgezonden onder de naam *Tommy's Troep* en dat geeft duidelijk het leven van Tommy weer: één grote troep (maar wel leuk).

Fig 5.2.7. a:
Tommy en Dinko

Analyse:

Tommy's Troep is net als *Spongebob Squarepants* voornamelijk bedoeld als komische serie. Door de vreemde ideeën die de aliens erop na houden over de gebruiken en gewoontes op aarde komt Tommy nogal eens in komische situaties terecht. Zoals al uiteengezet bij *Spongebob Squarepants* kan comedy zowel meisjes

Fig 5.2.7. b: hele cast, links Gumpers

als jongens aantrekken. Toch zijn de grappen bij *Tommy's Troep* vaak zo banaal dat het mogelijk meer jongens zal aantrekken. Hier geldt de zelfde stereotiepe redenering dat vooral jongens graag naar 'vieze' grappen zouden kijken. Vooral het personage Gumpers, de grote roze alien, maakt nogal eens van dit soort grappen door scheten te laten, of zo hard te boeren dat

hij de hele kamer overhoop gooit. Hoewel dit op jongere leeftijd door zowel meisjes als jongens grappig wordt gevonden, zijn het de meisjes die er sneller van af zien als ze ouder worden.

Bij de personages is onvoldoende diversiteit te zien, waarbij alle hoofdrollen en belangrijke bijrollen worden vertolkt door mannen (of mannelijke wezens). Twee bijrollen zijn weggelegd voor meisjes, maar die worden niet bepaald sympathiek neergezet. Het ene meisje Melba is vaak gemeen tegen Tommy en voelt zich veel slimmer. Het andere meisje Gabby is nogal verliefd op Tommy en dit uit zich soms in stalker-achtige praktijken. Beide personages worden hierdoor niet echt positief neergezet, waardoor ze soms wel grappig zijn, maar waar je geen sympathie voor voelt. Tommy is ook ongeveer van de leeftijd waarbij hij meisjes nog stom vindt. Hij interesseert zich alleen voor televisie, computerspelletjes en zo weinig mogelijk klusjes voor zijn moeder doen. Dit zou een reden kunnen zijn waarom jongens het een leukere serie vinden dan meisjes.

5.3. Conclusie

Tekenfilms worden vaak als een meisjesprogramma bestempeld als het meisjes in de hoofdrol heeft, zoals *Totally Spies* en *Winx Club*. Net zo worden jongensprogramma's als zodanig bestempeld als de hoofdrol is weggelegd voor één of meerdere jongens. Uit de kijkcijfers blijkt echter dat dit niet altijd wordt bevestigd door het publiek. Wanneer er meer meisjes dan jongens kijken zou je kunnen spreken van een meisjesprogramma. Opvallend is dat dit blijkbaar niet altijd ligt aan de hoofdpersoon. Dit wordt vooral duidelijk bij *Totally Spies*, *Winx Club* en *Titeuf*. Waarbij de eerste twee door net zoveel of zelfs door meer jongens worden bekeken en *Titeuf* juist door meer meisjes. Het blijken dus niet zozeer de hoofdpersonages te zijn die bepalen of iets een meisjes- of een jongensprogramma is, maar de activiteiten of bezigheden en vooral de *genres*.⁸⁶ *Totally Spies* en *Winx Club* kunnen allebei onder het genre actie/avonturen worden geschaard. De hoofdpersonen zijn voortdurend bezig met strijden tegen het kwaad en beleven allerlei avonturen. *Titeuf* is meer dramatisch en daarmee juist meer een meisjesprogramma. Uit onderzoeken blijkt dat jongens inderdaad vaker actie kijken dan meisjes en meisjes vaker drama dan jongens.⁸⁷ Deze genre-indeling blijft blijkbaar van kracht ongeacht de sekse van de hoofdpersonages. De sekse van de

⁸⁶ Comedy is hierbij enigszins een buitenbeentje, wat door zowel meisjes als jongens wordt bekeken.

Spongebob Squarepants staat bij beide groepen op nummer 1 in de top 10.

⁸⁷ Durkin 1998.

hoofdpersonen kan wellicht zelfs de aantrekkingskracht voor de *andere* sekse versterken. Juist de beginnende ontluikende seksualiteit bij jongens zou een reden kunnen zijn waarom deze tekenfilms met actie *en* vrouwelijk hoofdpersonages aantrekkelijk worden gevonden door jongens. Meisjes kunnen het interessant vinden om te kijken naar een mannelijke hoofdpersoon om op die manier iets te leren over zijn belevingswereld.

Zoals al bleek uit het kwantitatieve onderzoek zijn vrouwen nog steeds in de minderheid en doen tekenfilms in het bijzonder het niet erg goed als het om het aantal vrouwen in beeld gaat. Bovenstaande besprekingen laten zien dat er wel degelijk rollen zijn voor vrouwen en dat ze ook zeker als positieve voorbeelden gezien kunnen worden. Aan de andere kant kunnen deze vrouwelijke personages ook nog steeds als slechte voorbeelden gezien worden als gekeken wordt naar de karakters en bezigheden. De vrouwen worden nog steeds op stereotyperende wijze in beeld gebracht. De meiden van *Totally Spies* zijn stoer en redden de wereld, maar in hun persoonlijke leven staan nog steeds vriendjes en winkelen bovenaan. *Titeuf* heeft een jongen in de hoofdrol die niet altijd even aardig is tegen meisjes en het over 'babes scoren' heeft, en toch kijken er meer meisjes naar dan jongens. Dit zegt zowel iets over de productiekant als de consumptiekant. De theorie van Mulvey is misschien te sterk feministisch gericht en heeft ook zeker kritiek gekregen van andere studies bijvoorbeeld van Liesbeth van Zoonen.⁸⁸ Toch is het (helaas) nog steeds zo dat stereotyperingen veel voorkomen op televisie en met name in tekenfilms voor kinderen.

Er zijn ook nog steeds 'typische' meisjes- en jongensprogramma's aan te wijzen, zoals *Beugelbekkie* voor meisjes en *Avatar* voor jongens, getuige de kijkcijfers en de besprekingen hierboven. Over het algemeen kan echter ook gezegd worden dat jongens überhaupt vaker naar tekenfilms kijken dan meisjes en dat wellicht tekenfilms in het algemeen meer jongensprogramma's zijn dan meisjesprogramma's. Dit blijkt ook uit de cijfers waarbij zowel bij meisjes als bij jongens *Spongebob* op nummer 1 staat, maar aanzienlijk lagere kijkcijfers haalt bij meisjes. Bovenstaande kwalitatieve inhoudsanalyse heeft laten zien wat de programma's aantrekkelijk kan maken voor meisjes of jongens.

⁸⁸ Zoonen 1994.

Hoofdstuk 6. Conclusie

Uit het kwantitatieve onderzoek is gebleken dat er nog altijd meer mannen op televisie te zien zijn dan vrouwen. Ze hebben vaker de hoofdrol, worden vaker in relatie met een beroep en fysiek sterker in beeld gebracht. Bij tekenfilms is het percentage mannen zelfs nog hoger. Helaas kan dus niet gezegd worden dat er voldoende diversiteit is te zien bij kindertelevisie als het gaat om het thema sekse. Toch kan wel gezegd worden dat in vergelijking met een aantal jaren terug, de situatie iets 'verbeterd' is. Dit woord staat met opzet tussen aanhalingstekens, omdat er niet met zekerheid gezegd kan worden of er überhaupt vraag is naar verbetering. Veel onderzoeken over de rol van vrouwen op televisie gaan over de onderrepresentatie van deze groep. Je ziet ze te weinig, ze hebben alleen kleine rollen, ze worden alleen in stereotiepe rollen neergezet. Alle idealistische feministen ten spijt, is het echter nog steeds zo dat mannen vaker en langer werken dan vrouwen, en dat het thuis nog steeds de vrouwen zijn die voornamelijk de huishoudelijke taken verrichten. Is er dan sprake van slechte representatie of onvoldoende diversiteit wanneer vrouwen minder vaak dan mannen op televisie getoond worden? Misschien, maar daar tegenover staan steeds meer programma's waar vrouwen wel goede en belangrijke rollen spelen. Denk hierbij aan Sandy uit *Spongebob Squarepants* en de meiden uit *Totally Spies*. Sterke rollen van vrouwen die, hoewel stoer, hun vrouwelijke kant niet verliezen en daarmee misschien nog een betere representatie geven dan de 'standaard' meidenprogramma's zoals *As Told by Ginger* en *Beugelbekkie*.

Kijken jongens vooral naar programma's met jongens in de hoofdrol? Niet persé. Dit blijkt ook uit de correlatie tussen de kijkdichtheid en het percentage vrouwen in de programma's, die ook voor jongens positief is. Het aanbod van tekenfilms met vrouwen in de hoofdrol wordt ook steeds groter. Dit zijn dan wel vooral tekenfilms die vallen onder het genre actie. Of het dus ligt aan de productiekant (encoding) of aan de consumptiekant (decoding) is lastig te zeggen. Feit is wel dat programma's met meisjes in de hoofdrol vaak al geclassificeerd worden als meisjesprogramma's terwijl het omgekeerde niet het geval is. Hieruit blijkt ook de verbazing van Nickelodeon dat jongens wel degelijk ook naar *Winx Club* kijken, een programma met vrouwelijke elfjes in de hoofdrol. Toch voldoet dit beeld wel enigszins aan het beeld van welke programma's jongens graag kijken, namelijk actie en avontuur. Dit is zeker het geval bij *Winx Club*, waar er veel gevechten plaats vinden tussen de goede elfen Bloom en haar vriendinnen aan de ene kant en de slechte heksen aan de andere kant. Dit geldt ook voor het

programma *Totally Spies*, waarbij er weliswaar veel meisjesachtige aspecten in voorkomen, zoals uiterlijke verzorging en vriendjesproblemen, maar waarbij de actie en het tot een geslaagd einde brengen van de missies toch voorop staat.

Kijken meisjes dan naar programma's met zowel jongens als meisjes in de hoofdrol? Ja, maar meer naar meisjes. Het blijkt dat de kijkdichtheid een sterke correlatie vertoont met het percentage vrouwen in tekenfilms, maar uit de kijkcijfers blijkt ook dat ze naar tekenfilms met jongens in de hoofdrol kijken. Dit valt wellicht te verklaren doordat meisjes de mannelijke blik, net zoals Mulvey heeft uitgelegd aan de hand van de cinema, voor televisie enigszins hebben overgenomen. Wederom is hier de vraag of dat niet vooral gebeurt aan de encoding kant van het proces. Er zijn nu eenmaal meer programma's met mannen in de hoofdrol. Meisjes hebben zich hiernaar maar te schikken. Is dit echter wel zo bezwaarlijk? De decoding kant van het proces is immers net zo belangrijk. Als meisjes een tekenfilm zoals *Titeuf* kunnen zien over problemen die kinderen in het algemeen hebben, en niet slechts een jongen die het soms moeilijk heeft met meisjes, dan is dit een soort 'reading' die de tekenfilm toch voor hen ook interessant maakt. Hier kan dan sprake zijn van de negotiated reading in plaats van de preferred reading.

Misschien zetten meisjes zich ook wel expres af tegen de stereotypen die ze soms voorgeschoteld worden. *As Told by Ginger* is een programma over typische meidenproblemen, maar juist daardoor misschien ook te tuttig. Meisjes kunnen zich tegen dit soort programma's afzetten (net zoals Valkenburg in haar boek *Beeldschermkinderen* uitlegt dat kinderen iets snel als te kinderachtig bestempelen) en juist naar andere programma's kijken die eigenlijk meer op jongens gericht zijn. Hoewel er toch ook een sterke correlatie bestaat tussen de kijkdichtheid en vrouwelijke personages in de programma's. Dit verklaart waarom meisjes toch kijken naar een programma als *Totally Spies* waarbij het genre actie is, maar meisjes de hoofdrol spelen. Hierbij zijn het waarschijnlijk wel de meisjes in de hoofdrol die er voor zorgen dat er veel meisjes naar kijken.

Vaak gaat het blijkbaar niet zozeer om de personages, maar om de gebeurtenissen en acties, alsmede om het genre waaruit blijkt of iets een meisjes- of jongensprogramma is. Wellicht is ook hierbij niet zozeer de keuze van de kinderen die bepaalt dat jongens vaker naar actie en avontuur kijken, maar is het aanbod bepalend. Zoals uit het kwantitatieve onderzoek blijkt is een groot gedeelte van de tekenfilms immers in te delen bij het genre actie en avontuur. Als er zoveel actieprogramma's zijn voor jongens om uit te kiezen, waarom zouden ze dan nog iets anders opzoeken? Bij Z@ppelin zijn niet zoveel (actie)tekenfilms te zien, waar dan ook meer meisjes dan jongens naar kijken. Wordt een programma als meisjes-

of jongensprogramma bestempeld, dan gebeurt dit vanuit de productiekant wel vaak op basis van de personages. Dit is dus in wezen een stereotypering vanuit de encoding kant die niet gedeeld wordt aan de decoding kant. Hieruit blijkt dus maar dat kinderen inderdaad actief tv kijken en onderhandelen over de betekenis van de tekst. Ze laten zich niet zo gemakkelijk voorschrijven wat ze waarom moeten kijken en hebben zelf de macht in handen. Net als het voorbeeld van *Pokémon* dat nu echt 'uit' is, zijn het de kinderen die beslissen of iets een succes wordt of niet.

Een ander voorbeeld dat laat zien dat kinderen net zo goed als volwassenen als volwaardig en actief publiek moeten worden gezien is *Tommy's Troep*. Hier zijn het toch echt de grove grappen die het aantrekkelijk maken voor de kinderen om te kijken, terwijl het voor volwassenen onbegrijpelijk is waarom ze er zo graag naar kijken. Net als het irritante lachje van Spongebob volwassenen alleen maar tegenstaat, vinden kinderen het juist één van de aspecten die de serie zo leuk maakt. Waarom behalen de tekenfilms op Z@ppelin niet zulke hoge kijkcijfers? Wellicht omdat ze niet uitgesproken genoeg zijn, onbestemd. Z@ppelin geeft zelf aan geen onderscheid te maken tussen meisjes- en jongensprogramma's en dit kan juist de reden zijn waarom er weinig kinderen naar kijken. Dit is ook in lijn met het idee dat meisjes naar 'alles' kijken en jongens alleen naar jongens of 'jongensachtige' tekenfilms. Als je alleen een paar meisjes als kijkers aantrekt blijven de kijkcijfers achter bij de commerciële zenders.

Uit het kwantitatieve onderzoek blijkt dus dat er meer actieprogramma's worden uitgezonden en uit de kijkcijfers die gebruikt zijn bij het kwalitatieve onderzoek blijkt ook dat jongens vaker naar actie kijken dan meisjes, ongeacht of de hoofdpersonages mannelijk of vrouwelijk zijn. Hoewel drama pas op de derde plaats komt van het aantal tekenfilms dat wordt uitgezonden, blijkt wederom uit de kijkcijfers dat in de top 10 van meisjes meer dramatische programma's voorkomen dan bij jongens. Gezien het aantal tekenfilms dat jongens kijken met vrouwelijke personages kan er wellicht toch gezegd worden dat er sprake is van een goede diversiteit. Vrouwen worden nog steeds minder vaak in beeld gebracht, maar als er toch voornamelijk naar deze programma's wordt gekeken zorgt dat er toch voor dat kinderen voldoende diversiteit te zien krijgen. Er kan zelfs uit worden afgeleid dat er een verschuiving plaatsvindt waarbij ook jongens steeds vaker naar tekenfilms kijken met meisjes in de hoofdrol.

6.1. Discussie

Deze thesis heeft twee soorten onderzoek behandeld die kunnen worden toegepast op kindertelevisie, de kwantitatieve methode en de kwalitatieve. Hiermee zijn twee

belangrijke manieren van onderzoek gebruikt die beide hun voor- en nadelen hebben en die juist daardoor elkaar kunnen aanvullen. Waar beide methodes echter niet voor zijn gebruikt in dit onderzoek is een studie naar de context van de programma's. Hier zijn de programma's puur op tekstuele basis geanalyseerd, maar belangrijk is natuurlijk ook in welke context deze programma's gemaakt en bekeken worden. De encoding- en decodingkanten van het proces zijn niet onafhankelijk van de omgeving en worden door deze sociale en culturele normen beïnvloed. Uitbreiding van dit onderzoek zou dan ook kunnen bestaan uit interviews met de programmamakers aan de ene kant en het publiek aan de andere kant.

Een onderzoek vergelijkbaar met *Switch On Jr.* zou gehouden kunnen worden. Dit is een voorbeeld van kwantitatief onderzoek waarbij enkele redelijk simpele vragen aan zoveel mogelijk kinderen, op Internet, worden gesteld. Dit kan dan uiteraard in overeenstemming met deze thesis ook op kwalitatief niveau met slechts een paar kinderen worden uitgevoerd. Diepte-interviews leiden tot interessante uitspraken. Wat spreekt ze aan in bepaalde series? Wat vinden ze wel en niet komisch? Hebben ze zelf ideeën over meisjes- en jongensprogramma's en kijken ze daar dan ook inderdaad naar?

Interessant is ook om te weten of de producenten zelf onderscheid maken tussen meisjes- en jongensprogramma's. Wellicht promoten ze bepaalde series op een manier zodat het lijkt alsof het een meisjesprogramma is. Aan de hand van welke criteria bepalen zij dat? Letten zij hierbij op de personages of het genre? Een andere invalshoek kan zijn om te vragen of ze überhaupt rekening houden met diversiteit in hun programmering. Z@ppelin doet dit blijkbaar wel, anders hadden ze niet het idee gehad voor dit onderzoek. Zijn de commerciële zenders zich hier ook van bewust? Hoe verloopt de programmering? De resultaten verkregen uit het kwantitatieve onderzoek zouden hierbij een goede 'binnenkomer' kunnen zijn. Gebleken is dat er nog steeds meer jongens op de televisie te zien zijn, dit kan voorgelegd worden aan de programmamakers en programmeurs. Waarom kiezen jullie nog steeds voor jongens en niet voor meisjes? Vragen voor een ander onderzoek wat een goede aanvulling kan zijn op deze thesis.

Thema's die verder nog onderzocht kunnen worden in verband met vrouwen en mannen op televisie, zou homoseksualiteit kunnen zijn. Zowel bij het kwantitatieve als kwalitatieve onderzoek zijn geen vragen gesteld over de seksuele geaardheid van de personages. Bij volwassen televisie raakt het in beeld brengen van homoseksualiteit steeds meer ingeburgerd met series zoals *Will & Grace* waarin de mannelijke hoofdpersoon homoseksueel is en *Sex and the City* waarin de beste vrienden van de vrouwelijke hoofdpersonages ook vaak homoseksueel zijn. Bij kindertelevisie wordt er echter nauwelijks aandacht aan besteed, wat toch eigenlijk

onvoldoende diversiteit laat zien. Ook bij deze onderzoeken kan gebruik worden gemaakt van genderstudies.

Verdere uitbreiding van het onderzoek naar diversiteit in kindertelevisie kan bestaan uit een herhaling van hetzelfde onderzoek. Door meerdere jaren eenzelfde onderzoek uit te voeren kan er een vergelijking gemaakt worden en onderzocht worden of er veranderingen plaats vinden. Het codeboek zoals hier gebruikt kan daarbij als voorbeeld dienen en zal de volgende onderzoekers wellicht veel werk besparen.

6.2. Ter afsluiting

Kwantitatief en kwalitatief onderzoek kunnen elkaar uitstekend aanvullen. Het kwantitatieve deel van deze thesis heeft aangetoond wat de verhoudingen zijn tussen mannen en vrouwen op kindertelevisie en wat het aanbod in genre is. Het kwalitatieve deel heeft aangetoond dat de programma's op verschillende manieren aantrekkelijk kunnen zijn voor meisjes of jongens. De diversiteit in kindertelevisie is nog niet op een zodanig peil dat het de 'echte wereld' goed weergeeft. Toch blijkt uit de kijkcijfers dat meisjes en jongens naar zowel programma's met meisjes als met jongens in de hoofdrol kijken. *De meisjes en jongens zorgen op deze manier zelf voor een goede diversiteit in hun programma's.* Zij maken immers de keuze naar welke programma's ze kijken. Om de onderzoeksvraag te beantwoorden: er is wel degelijk verschil tussen meisjes- en jongensprogramma's. Dit verschil bestaat uit het genre van de programma's ongeacht de sekse van de hoofdpersonages. Geen 'boy's world' meer en 'girl power' is ook achterhaald. We mogen de kinderen inderdaad wel wat meer 'credit' geven.

Nawoord

“Dus nu hoef je nooit meer tekenfilms te kijken zeker?” Een vraag die mij na het coderen en schrijven van deze thesis vaak gesteld werd. Vele uren achter elkaar kindertelevisie kijken en vragenlijsten invullen is op den duur een vervelend werkje. Wat mij persoonlijk erg is tegengevallen is het analyseren van de kwantitatieve gegevens. Werken met statistieken en het programma SPSS was geheel nieuw voor mij en het kostte mij dan ook veel moeite om de gegevens goed in kaart te brengen. Geholpen door begeleider en medestudenten heb ik het er zo goed mogelijk van proberen af te brengen.

Zoals in het voorwoord al aangegeven, hebben we gelukkig geen vierkante oogjes gekregen door het uren achtereen coderen. Het is alleen naar mijn idee wel jammer dat dit zo'n groot deel uitmaakte van het gehele onderzoek. Vooral het codeboek maken heeft zoveel tijd opgeslokt dat het moeilijk was nog aan het individuele gedeelte te werken. Ik ben zeer tevreden over het kwalitatieve deel waaruit mijn individuele gedeelte voornamelijk bestaat. Toch is een deel van het individuele stuk anders geworden dan ik aan het begin van dit project voor ogen had. Ik wilde graag bij de zenders zelf interviews afnemen met medewerkers van het inkoopbeleid en de programmeurs. Zou er bij de programmering rekening worden gehouden met meisjes en jongens? Kiezen ze programma's met vooral jongens in de hoofdrol? Met de resultaten verkregen uit het kwantitatieve onderzoek wilde ik naar ze toe stappen en zeggen 'kijk, er zijn nog steeds meer jongens dan meisjes op televisie, waarom is dat?'. Helaas heeft het zo lang geduurd voordat de resultaten van het coderen konden worden gebruikt, dat deze interviews niet meer zijn gehouden. Mede ook door de opmerkingen die Cathy Spierenberg maakte tijdens het (zeer) korte contact dat we hadden over het onderzoek ben ik van dit idee afgestapt.

Hoewel misschien onvoorstelbaar na al die uren coderen en vele pagina's vol schrijven, ben ik nog steeds niet op kindertelevisie uitgekeken. Misschien nogal cliché, maar er zal altijd een deel kind in mij blijven dat van tekenfilms houdt. Heerlijk toch, tekenfilms waarin alles mogelijk is!

Literatuur

- Allen, R.C. *Channels of disourse, reassembled*. London: Routledge, 1992.
- Annual Review and Financial Statements 2005*. Jetix Europe N.V. Januari 2006.
- Bloemheuvel, Linda. 'Televisiekijkende kinderen en hun ouders.' Doctoraalscriptie. Erasmus Universiteit Rotterdam, 2003.
- Brown, William S. 'Ethics and the *Business* of Children's Public Television Programming'. *Teaching Business Ethics*, nr. 6 (2002): p 73-81.
- Buckingham, David, Julian Sefton-Green. 'Gotta catch 'em all: structure, agency and pedagogy in children's media culture.' *Media, Culture & Society*, jrg. 25 (2003): p 379-399.
- Cools, Daisy, Kim Colman, Annemieke Overgaauw. 'Een onderzoek naar Baby Tv. Je kan niet vroeg genoeg beginnen...' Verslag voor het vak *Televisie voor Jong en Oud* aan de Erasmus Universiteit Rotterdam, 6 februari 2006.
- Durkin, Kevin, Bradley Nugent. 'Kindergarten Children's Gender-Role Expectations for Television Actors'. *Sex Roles*, jrg. 38, nr. 5/6 (1998): p 387-402.
- Fiske, John, John Hartley. *Reading Television*. London: Routledge, 2003: second edition.
- Gauntlett, David. *Media, Gender and Identity. An Introduction*. London: Routledge, 2002.
- Hall, Stuart. 'Encoding/decoding.' Hall, S., D. Hobson, A. Lowe, P. Willis, eds. *Culture, Media, Language*. London: Hutchinson, 1980, p 128-138.
- Hall, Stuart, ed. *Representation: cultural representations and signifying practices*. London: Sage, 1997.
- Hansen, Anders, e.a. *Mass Communication Research Methods*. Hampshire: Palgrave, 1998.

- Hermes, Joke, Maarten Reesink. *Inleiding televisiestudies*. Amsterdam: Boom, 2003.
- Koeman, Joyce, Allerd Peeters, Leen d'Haenens. *Diversity Monitor 2005. Diversity as a Quality Aspect of Television in the Netherlands*. 2005.
- Knobloch, Silvia, e.a. 'Children's Sex-Stereotyped Self-Socialization Through Selective Exposure to Entertainment: Cross-Cultural Experiments in Germany, China, and the United States'. *Journal of Communication*. (maart 2005): p 122-138.
- Kreutzer, Paulien. 'De strijd om de kinderziel. Kwalitatief onderzoek naar de leefwereld van de Nederlandse tweeen en de toekomst van de kindzender van de publieke omroep Z@ppelin.' Doctoraalscriptie. Universiteit van Amsterdam, 2005.
- Lardon, Sven, Erwin Doens. *Kleur Bekennen. Monitor diversiteit 2004. De zichtbaarheid van mensen van andere origine op de Vlaamse televisie*. VRT Studiedienst, september 2004.
- Lisosky, Joanne M. 'For all kids' sakes: comparing children's television policy making in Australia, Canada and the United States.' *Media, Culture & Society*, jrg. 23 (2001): p 821-842.
- Mulvey, Laura. 'Visual Pleasure and Narrative Cinema.' *Screen*, jrg. 16, nr. 3 (autumn 1975): p 6-18. Gebruikte versie: <http://www.nwe.ufl.edu/~lhodges/vpnc.html>
- Murnen, Sarah K., e.a. 'Thin, Sexy Women and Strong, Muscular Men: Grade School Children's Responses to Objectified Images of Women and Men'. *Sex Roles*, jrg. 49, nr. 9/10 (november 2003): p 427-437.
- Newcomb, H. *Television: The critical view* (6th edition). Oxford: Oxford University Press, 2000.
- Nikken, Peter. *Quality in children's television*. Diss. Universiteit Leiden, 1999. Leiden: 1999.

Nikken, Peter. 'Is er ook nog wat voor de kinderen? Inventarisatie van het aanbod van jeugdprogramma's bij commerciële en publieke zendgemachtigden in Nederland in 2001.' NIZW Jeugd Expertisepunt, Jeugd en Media, oktober 2002(a).

Nikken, P. *Kind en media, weet wat ze zien*. Amsterdam: Boom, 2002(b).

Ogletree, Shirley M., e.a. 'Pokémon: Exploring the Role of Gender'. *Sex Roles*, jrg. ' 50, nr. 11/12 (juni 2004): p 851-859.

Peeters, A., B. Jager, N. Kalfs. *Wie Kijkt? De meting achter de kijkcijfers*. Amsterdam: Boom, 2005.

Phillips, M. 'The Global Disney Audiences Project: Disney Across Cultures.' Wasko, J, M. Phillips, E.R. Meehan, eds. *Dazzled by Disney? The Global Disney Audiences Project*. London: Leicester University Press, 2001: p 31-64.

Pisters, Patricia. *Lessen van Hitchcock. Een inleiding in mediatheorie*. Amsterdam: Amsterdam University Press, 2002.

Shohat, Stella, Robert Stam. *Unthinking Eurocentrism: multiculturalism and the media*. Londen: Routledge, 1994.

Thompson, Teresa L., Eugenia Zerbinos. 'Gender Roles in Animated Cartoons: Has the Picture Changed in 20 Years?'. *Sex Roles*, jrg. 32, nr. 9/10 (1995): p 651-673.

Thompson, Teresa L., Eugenia Zerbinos. 'Television Cartoons. Do Children Notice It's a Boys World?' *Sex Roles*, jrg. 37, nr. 5/6 (1997): p 415-432.

Valkenburg, Patti. *Beeldschermkinderen. Theorieën over kind en media*. Amsterdam: Boom, 2001.

Valkenburg, Patti M, Sabine C. Janssen. 'What Do Children Value in Entertainment Programs? A Cross-Cultural Investigation'. *Journal of Communication*. (Voorjaar 1999): p 3-21.

Zoonen, Liesbeth van. *Feminist Media Studies*. London: SAGE Publications Ltd,

1994.

Internet sites

www.animeinfo.org 22 augustus 2006.

http://www.hbl.be/recensies_result.php?id=342 13 augustus 2006.

<http://www.granakids.com/aliens/> (www.myparentsarealiens.com) 13 augustus 2006.

<http://www.guido.be/desktopModules/articledetail.aspx?mid=359&itemid=624&tabid=71&pageid=119> 13 augustus 2006.

www.imdb.com 13 augustus 2006.

<http://www.jahsonic.com/LauraMulvey.html> 13 augustus 2006.

www.jetix.nl 13 augustus 2006.

http://www.jetix.nl/localise/jetix_meiden/ 20 augustus 2006.

www.jetixeuropa.com 13 augustus 2006.

www.jeugdenmedia.nl 13 augustus 2006.

www.ketnet.be 13 augustus 2006.

www.kijkwijzer.nl 13 augustus 2006.

<http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/3658750.stm> 13 augustus 2006.

www.nick.com 20 augustus 2006.

www.nickelodeon.nl 13 augustus 2006.

<http://www.nwe.ufl.edu/~lhodges/vpnc.html> 13 augustus 2006.

www.petalien.com 13 augustus 2006.

www.tv.com 20 augustus 2006.

www.winxclub.com 13 augustus 2006.

www.z@pp.nl 13 augustus 2006.

www.z@ppelin.nl 13 augustus 2006.

Bron figuren

Figuur 2.1.3. a: Yamato uit B-Daman:

<http://www.entertainmentrights.com/inline/7465/image1>

Figuur 2.1.3. b: Pokémon: <http://www.pokemon-paradijs.com>

Figuur 3.1.1. a: Spongebob:

<http://homepage.mac.com/andyfarnsworth1/.Public/Spongebob.jpg>

Figuur 3.2.2. a: Titeuf (midden): <http://albatator.com.fr/AlWebSite/dessins30.php>

Figuur 5.2.1. a: Spongebob, karate: www.nickelodeon.nl

Figuur 5.2.1. b: Sandy:

<http://upload.wikimedia.org/wikipedia/en/thumb/2/2d/Sandy.Cheeks.jpg/175px-Sandy.Cheeks.jpg>

Figuur 5.2.2. a: Alex, Sam, Clover:

http://dvdbacko.dvdcritiques.com/upload/2943/Capt_film.jpg

Figuur 5.2.2. b: Jerry:

<http://totallyspies-sam-clover-alex.websnadno.cz/woophhhkkk.jpg>

Figuur 5.2.3. a: Winx Club: www.nickelodeon.nl

Figuur 5.2.3. b: de slechte Trix:

http://www.rtl2.de/galerie/cartoons/winx_club_pics/winx_club_f_18_1.jpg

Figuur 5.2.4. a: Beugelbekkie, Sharon Spits: www.jetix.nl

Figuur 5.2.4. b: Sharon met vriendje Aron:

http://www.kidzworld.com/img/upload/article/a8455i0_Braceface1-185.gif

Figuur 5.2.5. a: Avatar, Aang: www.nickelodeon.nl

Figuur 5.2.5. b: Aang, Katara, Sokka: <http://jeannero.free.fr/dessins-animes-2/AvatarTheLastAirbender.jpg>

Figuur 5.2.6. a: Titeuf: <http://tienplus.kro.nl/weekend.aspx>

Figuur 5.2.6. b: Titeuf en Nadia: <http://www.chez.com/efpe/verres/verres.htm>

Figuur 5.2.7. a: Tommy en Dinko:

<http://z.about.com/d/kidstvmovies/1/0/b/petalien227.jpg>

Figuur 5.2.7. b: hele cast, links Gumpers:

<http://www.ketnet.be/ketnet/html/programmas/tommysTroep/fotoboek.shtml>

Figuur B.1. a: GirlStuff/BoyStuff :

http://www.agogo.com.hk/display_series.asp?series=girlstuff_boystuff

Figuur B.1. b: Ash Ketchum : www.jetix.nl

Bijlage 1. Beschrijving van tekenfilms

B.1.1. GirlStuff/BoyStuff (Nickelodeon)

'GirlStuff / BoyStuff gaat over groep tieners die vrienden voor altijd zijn; drie meisjes (Reanne, Talia en Hanna) en drie jongens (Jason, Simon en Ben). De vrienden staan altijd klaar om elkaar te helpen, te adviseren, uit te dagen en te steunen wanneer het tegen zit. De groep is er op dat spannende, grappige en vreemde moment dat de regels om te overleven plots zijn veranderd. Opgroeien kan gecompliceerd zijn en vrienden heb je nodig om je te steunen op het

Figuur B.1. a: GirlStuff/BoyStuff moment dat je jezelf compleet belachelijk maakt tegenover het nieuwe meisje op school, of toen je even niet goed nadacht voor je commentaar gaf op de jurk van je beste vriendin. Iedere reis naar het winkelcentrum is een avontuur en kijken naar een film onttaart in het ontstaan van een geheime taal. Het is aan jou als veertienjarige en je vrienden om deze complexe wereld te ontcijferen. Zal hij mij uit vragen? Denk je dat hij ja zegt? En nog belangrijker, wat zal ik aantrekken? GirlStuff / BoyStuff laat zien hoe verschillend de reacties zijn van de jongens en meisjes op dezelfde gebeurtenissen, wat leidt tot hilarische situaties.⁸⁹

B.1.2. B-Daman (Jetix)

'Yamato Delgato is tot zijn vijfde opgevoed door katten en zijn enige droom is om B'Daman te spelen; de officiële sport van de B'DaWorld. Zijn droom komt uit wanneer hij gekozen wordt om het tegen de krachtigste B'Daman ooit op te nemen; de legendarische Cobalt Blade. Hij is de enige met vaardigheden om zich te beschermen tegen Cobalts krachten. Dit is zijn reis door de wereld van B'Daman, vol wijze lessen en waardoor hij B'DaWorld probeert te redden van de greep van de Shadow Alliance.⁹⁰

⁸⁹ www.nickelodeon.nl, tv, series, Girlstuff/Boystuff.

⁹⁰ www.jetix.nl, programma's, B-Daman.

B.1.3. Pokémon (Jetix)

'Ash Ketchum is een jonge held die op een dag besluit dat hij de beste Pokémon Trainer van de wereld wil worden. Hij moet daarom zoveel mogelijk Pokémon vangen in zijn Poké Ball.

Professor Oak, de Pokémon-geleerde, geeft Ash zijn eerste Pokémon, Pikachu. Tijdens zijn zoektocht naar de wilde Pokémon komt Ash ook andere trainers tegen, zoals Misty en Brock. Hun hulp kan hij goed gebruiken, want het gemene Team Rocket wil Pikachu stelen.⁹¹

Fig B.1. b: Ash Kethum

B.1.4. As Told by Ginger (Nickelodeon)

'De brugklasser Ginger Houtslag heeft het niet makkelijk. Ze is reuze onzeker in haar nieuwe wereld waarin alles draait om de tofste kleren en de juiste vrienden. Gelukkig heeft Ginger veel steun aan haar twee vriendinnen Pauline en Merel. Maar ook Sophie, het populairste meisje van de school, eist veel van haar aandacht. Ginger vindt het maar lastig om steeds te moeten kiezen tussen populariteit en vriendschap. Gelukkig kan ze haar twijfels en troubles heerlijk van zich afschrijven in haar dagboek!⁹²

⁹¹ www.jetix.nl, programma's, Pokémon.

⁹² www.nickelodeon.nl, tv, series, As Told by Ginger.

Bijlage 2. Het codeboek

Pagina 76 tot en met 100.

CODEBOEK

De Monitor Diversiteit Kindertelevisie 2006 werkt met een waarnemingsinstrument dat zich richt op de zichtbaarheid van diverse groepen uit de samenleving op de publieke en commerciële kinderzenders in Nederland: Z@pp(elin), Jetix en Nickelodeon. Ter vergelijking wordt ook de Vlaamse kinderzender Ketnet tot 19.00 uur onderzocht. Onderzoekseenheden zijn programma's in een geconstrueerde week van zondag 2 april tot en met zaterdag 29 april 2006. Het gaat om programma's die tussen 6.00 en 19.00 uur zijn uitgezonden (programma's met een begintijd van 6.00 tot en met 18.59 uur en niet eindigend na 19.00 uur).

De werkwijze voor het toepassen van dit instrument is als volgt:

- *Zorg dat je vooraf een goed beeld hebt van de vragen die beantwoord moeten worden.*
- *Loop na het kijken en het invullen de lijst nog een keer door om er zeker van te zijn dat je bij alle vragen het juiste antwoord hebt ingevuld. Controleer ook of je bij alle 'anders-codes' e.d. een specificatie gegeven hebt. Dit zijn de codes die op het invulblad tussen vierkante haken staan.*
- *Schrijf alle twijfels of vragen die je hebt op aan het eind van de vragenlijst (vraag 86) en leg ze voor aan de medestudent die op dat moment 'dienst' heeft. Het is niet de bedoeling dat er regels verzonnen worden die niet in het codeboek staan of er na overleg aan toegevoegd worden (als blijkt dat het huidige codeboek op bepaalde punten niet werkt). Zo kun je bijvoorbeeld wel denken dat het coderen van het laatste onderdeel van de Why Why family, dat fragmenten van alle in die uitzending getoonde onderdelen laat zien, weinig zin heeft omdat je die items allemaal al in hun geheel gecodeerd hebt, maar als nergens staat dat je dit soort samenvattende onderdelen mag negeren, dan mag je dat als codeur ook niet doen! Voor leaders e.d. (vaste onderdelen) is dat wel afgesproken.*
- *Het instrument (codeboek) bestaat uit drie delen. Het eerste deel heeft betrekking op het programma als geheel. In dit deel van het codeboek worden kenmerken toegekend aan hele programma's. De toegekende codes zijn hier voor een deel afkomstig uit het kijkonderzoek. Sommige programma's worden gesplitst in onderdelen (vgl. de Monitor 2005, waar nieuwsitems als aparte onderdelen gecodeerd werden). Het tweede deel heeft betrekking op programma-onderdelen, waar aan de hand van het codeboek kenmerken aan toegekend worden. Bij niet-gesplitste programma's gaat ook dit deel over programma's als geheel. Het derde deel gaat over afzonderlijke personen binnen programma-onderdelen. In dit deel van het codeboek worden aan alle sprekende personen (per onderdeel maximaal 10) kenmerken toegekend.*

Opmerking: De nummers tussen accolades verwijzen naar de nummers van het codeboek van de Monitor 2005 (identieke of overeenkomstige vragen). Aan het eind is vermeld welke vragen uit het onderzoek van 2005 niet meer opgenomen zijn. Bij sommige vragen is aangegeven dat meer antwoorden mogelijk zijn (#). Een asterisk achter de vraag betekent dat het gaat om een open vraag of om een gedeeltelijk open vraag (een of meer antwoordcategorieën die gespecificeerd moeten worden).

INVULBLAD 1. VRAGEN OP PROGRAMMANIVEAU

Identificatie programma

Op elk invulblad moet staan wie de codeur is (1=Kim, 2=Esther, 3=Els, 4=Sanne, 5=Josine) en wat het programmanummer is. Het programmanummer is het nummer dat in de SKO-lijst (April Kinderzenders.xls) gebruikt wordt (zodat tevens bekend is op welke dvd het programma staat en wat de titel, zender, datum, begin- en eindtijd enz. is: gegevens kijkonderzoek). Ter controle wordt op elk invulblad tevens de titel van het programma ingevuld.

Het programmanummer bestaat uit het dvd-nummer, dat aangeeft om welke opname het gaat (gedurende vier weken wordt elke dag van elke zender een opname gemaakt, dus de dvd-nummers lopen van 1 t/m 112) plus een volgnummer (het eerste programma in het opgenomen tijdblok krijgt nummer 1 enz.). Dus nummer 1405 is het vijfde programma van het blok dat is opgenomen op dvd 14.

In het opnameschema is voor elk dvd-nummer te zien om welke uitzenddag het gaat (dvd-nummer 1 t/m 4=3 april, 5 t/m 8=4 april, enz.), om welk tijdblok (1=programma's die beginnen tussen 6.00 en 8.59 uur, 2=programma's die beginnen tussen 9.00 en 11.59 uur, 3=programma's die beginnen tussen 12.00 en 14.59 uur, 4=programma's die beginnen tussen 15.00 en 18.59 uur) en om welke zender (1=Z@pp, 2=Jetix, 3=Nickelodeon, 4=Ketnet).

Daarnaast is er een uitgebreidere lijst, de SKO-lijst (gebaseerd op het kijkonderzoek), waarin ook de programma's genoemd zijn die binnen de opgenomen tijdblokken vallen. Behalve het volgnummer is voor elk programma o.m. de titel en de begin- en eindtijd (waaruit afgeleid in welke minuut van de opname het programma begint). In deze lijst is ook te zien welke programma's wel en welke niet gecodeerd moeten worden (ongeveer een derde van de programma's valt binnen de selectie).

De eerste drie tijdblokken duren 3 uur, maar omdat het gaat om programma's die beginnen in dat tijdblok loopt de opname een uur langer door. Het vierde tijdblok duurt 4 uur, omdat Z@pp en Ketnet ook tussen 18.00 en 19.00 uur uitzenden. De opname kan wel gewoon stoppen om 19.00 uur, omdat de programma's dan altijd afgelopen zijn. Voor de zekerheid begint de opname van elk blok 2 minuten eerder. Voor tijdblok 1, waarin het gaat om de programma's die beginnen tussen 6.00 en 8.59 uur (drie uur), wordt bijvoorbeeld een opname gemaakt van 5.58 tot 10.00 uur (ruim 4 uur). Dat betekent dat elke opname net past op één dvd (opnamekwaliteit EP).

We coderen alleen uitzendelementen die door het Kijkonderzoek als programma beschouwd worden. Binnen de programma's worden de leader, het beginlied, het eindlied etc. genegeerd.

x Codeur {A1.a}: ...

x Programmanummer {A1.b}: ...

x Programmatitel {A2}*:

Het gaat om de titel uit de SKO-lijst (hoofdletters/kleine letters niet belangrijk). Meestal komt deze overeen met de titel die in beeld verschijnt.

Uitzendgegevens kijkonderzoek

De volgende gegevens van het kijkonderzoek worden gebruikt om de te analyseren programma's te vinden.

1. Titel (SKO1) {A2, op elk invulformulier}

2. Zender (SKO2)

1 Z@pp(elin)

2 Jetix

3 Nickelodeon

4 Ketnet

3. Datum en dag van de week (SK03)

4. Begin- en eindtijd (SK04)

Onderstaande gegevens zijn beschikbaar voor de drie Nederlandse kinderzenders. Een deel van deze kenmerken moeten we aanvullen voor Ketnet en controleren voor de Nederlandse zenders (vraag 10, 11, 13 en 14). Kies hier voor code 0 wanneer de indeling volgens het kijkonderzoek klopt (staat op het formulier dat voor elk programma geprint kan worden). Geef anders de juiste categorie aan. Dat moeten dan wel bestaande SKO-codes zijn. Deze staan bij 10 en 14 onder de vraag en 11 en 13 in een bijlage.

5. Duur excl. eventuele reclame-onderbrekingen (SK05) {F1.1}

6. Omroep (SK06)

7. Herkomst (SK013)

8. Productiejaar (SK014)

9. Herhaling (SK011)

- 1 eerste uitzending: live
- 2 eerste uitzending: prerecorded
- 3 herhaling binnen 7 dagen door andere zender
- 4 herhaling binnen 7 dagen door dezelfde zender
- 5 overige herhaling door andere zender
- 6 overige herhaling door andere zender

10. Ondertiteling (SK012)

Controleer of deze code klopt. Dit zijn de mogelijke codes:

- 0 categorie volgens kijkonderzoek (zie geprinte lijst) OK
- 1 oorspronkelijk Nederlands/Friestalig
- 2 oorspronkelijk Nederlands/Friestalig met gebarentolk
- 3 nagesynchroniseerd
- 4 ondertiteld
- 5 met voice over
- 6 overig, onbekend, gemengd

11. SKO-code (SK07, hoogste detailleringniveau)

Controleer of deze code klopt. Zie bijlage 'MTC-codes' voor de mogelijke codes en bijlage 'Codes 2005' voor de codes die in de praktijk veel voorkomen bij kinderzenders.

- 0 categorie volgens kijkonderzoek (zie geprinte lijst) OK
- ... (zie de bijlage voor de mogelijke codes)

12. Format (SK08)

13. MTC-code (SK09) {vgl. A3 en F1.2, die er niet meer instaan}

Controleer of deze code klopt. Zie bijlage 'MTC-codes' voor de mogelijke codes en bijlage 'Codes 2005' voor de codes die in de praktijk veel voorkomen bij kinderzenders.

- 0 categorie volgens kijkonderzoek (zie geprinte lijst) OK
- ... (zie de bijlage voor de mogelijke codes)

14. Doelgroep (SK010) {A4}

Controleer of deze code klopt. Op zich kan alleen de zender de doelgroep bepalen, maar als er kennelijk een fout is gemaakt bij de indeling kunnen wij die eruit halen.

- 0 categorie volgens kijkonderzoek (zie geprinte lijst) OK
- 1 adult (eigenlijk 'alleen voor ouderen of algemeen')
- 2 child

Deelzender (doelgroep)

15. Deelzender (SKO10) {A4}*

Wordt tijdens het programma door middel van het icoon of op een andere manier duidelijk gemaakt om welke deelzender het gaat? Vul code 10 in wanneer dat niet het geval is. Dan bepalen we achteraf bij welke deelzender het programma hoort. Bepaal in dat soort gevallen dus niet zelf om welke deelzender het gaat.

Opmerking: NT (de pre-adolescentenzone van Ketnet, 18.30-20.00 uur) wordt nauwelijks in het onderzoek meegenomen, omdat we eindigen om 19.00 uur (d.w.z. kinderprogramma's die na 19.00 uur doorlopen worden niet gecodeerd).

- 1 Z@ppelin
- 2 Z@pp
- 3 Jetix Play
- 4 Jetix
- 5 Nick Jr.
- 6 Nickelodeon
- 7 K'tje van Ketnet (peuterzone)
- 8 Ketnet (kinderzone)
- 9 NT van Ketnet (pre-adolescentenzone)
- 10 anders, nl.
- 11 deelzender komt niet in het programma naar voren

Onderdelen

16. Aantal onderdelen {nieuw}

In de Monitor 2005 werden alleen non-fictieprogramma's gesplitst, waarbij het gaat om verschillende nieuwsitems e.d. Wij splitsen programma's ook bij genrewisselingen (fictie/non-fictie of animatie/non-animatie), zoals die in magazine-achtige programma's als Sesamstraat en Het Klokhuis voorkomen en splitsen niet alleen nieuws- en actualiteitenprogramma's.

Ook programma's die in hun geheel tot één genre behoren (fictie/non-fictie, animatie/non-animatie) kunnen uit onderdelen bestaan, die in deel 2 en 3 van het codeboek apart behandeld worden. Hierbij een aantal voorbeelden van programma's die wel of juist niet gesplitst worden.

Bij het Jeugdjournaal wordt elk item als een apart onderdeel gecodeerd (het enige geval waarin dit ook gebeurde in de Monitor 2005). Bij een kwisprogramma heeft elke vraag ook een eigen onderwerp, maar dat wordt als één geheel gezien, omdat het eigenlijke onderwerp is wat er met de kandidaten gebeurt.

Programma's die bestaan uit verschillende stukjes drama met eigen personages en een eigen verhaallijn worden per onderdeel gecodeerd. Een aflevering van een soap, waar meer verhaallijnen door elkaar lopen, wordt wel als één geheel gezien: de personages van het ene verhaal staan niet los van de personages van het andere.

Bij programma's die bestaan uit twee aan elkaar geplakte 'afleveringen' worden deze onderdelen apart gecodeerd.

In programma's met muziekclips wordt elke clip als een apart onderdeel gecodeerd, maar een programma waarin een van de gasten in de studio gaat optreden wordt niet gesplitst.

Geef hier aan of het programma wel of niet in onderdelen gecodeerd wordt. Geef in het laatste geval ook aan uit hoeveel onderdelen het programma bestaat (het aantal ingevulde kolommen van invulblad 2). Een onderdeel dat in stukken geknipt is (dus een onderdeel dat onderbroken wordt door een of meer andere onderdelen) wordt als één geheel gecodeerd en krijgt dus maar één nummer. Zo kan ook het raamwerk van een programma (bij magazines e.d.) als één van de onderdelen gecodeerd worden (meestal als onderdeel 1). Er worden maximaal 10 onderdelen gecodeerd.

- 1 programma wordt als één geheel gecodeerd
- 2 2 onderdelen
- 3 3 onderdelen
- ... etc.
- 10 10 onderdelen
- 11 11 of meer onderdelen (er worden er maar 10 gecodeerd)

INVULBLAD 2. VRAGEN OVER PROGRAMMA-ONDERDELEN

In het codeboek is veel aandacht besteed aan de mogelijkheid om programma's te splitsen in onderdelen. Juist voor kinderzenders is het belangrijk die mogelijkheid in te bouwen, omdat daar veel magazine-achtige programma's voorkomen, waarin verschillende genres e.d. gecombineerd worden.

Per programma worden maximaal 10 onderdelen gecodeerd (de eerste 10). De leader, het beginlied, het eindlied etc. worden genegeerd. Ook wanneer de leader of de intro een vooruitblik op de inhoud van het programma geeft (NOS-Jeugdjournaal) of een terugblik op de inhoud van de vorige aflevering (Battle b-daman) of wanneer aan het einde van een programma een samenvattende terugblik op de betreffende aflevering wordt gegeven (Why why family).

Er zijn natuurlijk ook veel programma's die niet gesplitst worden. De vragen van dit invulblad gaan dan over het programma als geheel.

Identificatie programma

Ook op dit invulblad moet staan wie de codeur is (1=Kim, 2=Esther, 3=Els, 4=Sanne, 5=Josine) en om welk programma het gaat (nummer van de lijst). Ter controle wordt ook weer de titel van het programma ingevuld.

- x Codeur {A1.a}:**
- x Programmanummer {A1.b}:**
- x Programmatitel {A2}*:**

Identificatie programma-onderdeel

Op het invulblad moeten de resultaten in kolommen ingevuld worden. Boven elke kolom staat het onderdeelnummer en de eerste vijf woorden van het onderdeel (om later na te kunnen gaan waar een codeur een nieuw onderdeel laat beginnen).

- x Onderdeelnummer {onderw}:**
Dit is het nummer dat op het invulblad boven de kolommen staat. Onderdelen worden in volgorde behandeld. Bij onderbroken onderdelen gaat het om de eerste keer waarin het onderdeel voorkomt.
- x Eerste vijf woorden {nieuw}*:**
Vul bij programma's die uit meer onderdelen bestaan van elk onderdeel de eerste vijf gesproken woorden in. Als het onderdeel een subtitel heeft (bijvoorbeeld Jimmy Neutron: 1. Professor Calamity I presume. 2. Journey to the center of Carl) vul dan niet de eerste vijf gesproken woorden, maar de subtitel in. In andere gevallen de eerste woorden die te horen zijn.

Relatie onderdelen

17. Onderdeeltype {nieuw}

Een onderdeel dat meer keren terugkomt kan het raamwerk vormen voor de rest van het programma. Elk programma kan maar één 'raamwerk' hebben. Een voorbeeld van raamwerk A (code 4) is de presentator van het Jeugdjournaal die de verschillende onderdelen aan elkaar praat: het kader is niet veel meer dan 'hallo' aan het begin en 'dag' op het eind; een voorbeeld van raamwerk B (code 5) is het hoofdonderdeel van Het Klokhuis, dat onderbroken wordt door liedjes e.d. (het raamwerk vormt niet alleen een kader voor de inhoudelijke onderdelen van het programma, maar is zelf ook een inhoudelijk onderdeel).

- 1 niet-gesplitst programma
- 2 onderdeel, niet-onderbroken
- 3 onderdeel, onderbroken door een of meer andere onderdelen
- 4 raamwerk A: 'leeg' kader voor de overige onderdelen
- 5 raamwerk B: inhoudelijk onderdeel dat kader vormt voor de overige onderdelen

Genre

18. Animatie/non-animatie {nieuw}

Hier geven we aan of het programma-onderdeel een animatiefilm is (code 1). Programma-onderdelen met uitsluitend gefilmde poppen (bijvoorbeeld Bert en Ernie) vormen een aparte categorie (code 2). Non-animatie zonder poppen krijgt code 3. Bij combinaties wordt onderscheid gemaakt tussen programma-onderdelen waar animatie en non-animatie door trucage gecombineerd worden, bijvoorbeeld Blues Clues (code 4), en non-animatie waarin sommige personages poppen zijn, zoals in de straatscènes van Sesamstraat (code 5). Wanneer in een item/programma zowel personen van vlees en bloed en/of poppen als getekende animatiefiguren voorkomen zonder trucage (zoals bij het voorleesverhaal in Sesamstraat), wordt dit aangegeven op persoonsniveau bij vraag 46.

1 animatie, inclusief geanimeerde poppen (stop-motion), bijv. klei-animatie >>> ANIMATIE

- 2 gefilmde poppen (bijv. Teletubbies, Bert en Ernie in Sesamstraat)
- 3 non-animatie zonder poppen
- 4 trucage combinatie animatiefiguren of gefilmde poppen/personen van vlees en bloed
- 5 zonder trucage combinatie gefilmde poppen/personen van vlees en bloed

19. Fictie/non-fictie {A5}

De keuze tussen fictie en non-fictie zal zelden problemen geven. Het gaat eerder om de vorm (verhaalstructuur e.d.) dan om de intentie van de programmamakers. Bij Jetix Play wordt 'The why-why family' uitgezonden. De baby van de familie vraagt constant 'Waarom?' en dan gaat de rest van de familie alles uitleggen over bijvoorbeeld natuur, de ruimte en het menselijk lichaam. Dit programma – educatief drama in het algemeen – valt in z'n geheel onder fictie. Muziek wordt als non-fictie beschouwd, ook wanneer in het lied een verhaal wordt verteld of een soort toneelstuk wordt opgevoerd.

- 1 non-fictie >>> NON-FICTIE
- 2 fictie >>> FICTIE

20. Vorm {NF2.8}*

Geef aan welke vorm het programma-onderdeel voor meer dan de helft heeft. Een reportage is op locatie gefilmd. Gesprekken, straatinterviews of berichten vanuit de studio kunnen daar deel van uitmaken (het blijft dan overwegend een reportage).

Non-fictie

- 1 overwegend bericht
- 2 overwegend reportage
- 3 overwegend (studio)gesprek(ken)
- 4 overwegend discussie
- 5 overwegend straatinterviews
- 6 overwegend spelprogramma, quiz
- 7 overwegend muziek
- 8 combinatie
- 9 andere non-fictie, nl.

Fictie

- 10 overwegend comedy / grappig
- 11 overwegend melodrama / dramatisch
- 12 overwegend avonturen / spannend
- 13 andere fictie, nl.

Animatiestijl (animatie)

21. Animatietechniek {nieuw}*

Een animatie is 3-D wanneer er een extra dimensie in de tekeningen zit, zoals bij de film 'Shrek'. 2-D heeft deze extra dimensie niet, zoals bij de film 'Sneeuwwitje' van Walt Disney: de plaatjes zien er platter uit, omdat bij perspectiefveranderingen (pannen, inzoomen, uitzoomen e.d.) geen verschuivingen in de achtergrond optreden (in het echt is de verschuiving bij een perspectiefverandering groter naarmate een voorwerp dichterbij is, waardoor voorwerpen op de achtergrond ten opzichte van elkaar verschuiven).

- 1 2-D
- 2 3-D
- 3 geanimeerde poppen (stop-motion), bijv. klei-animatie
- 4 anders, nl.

22. Beweging personages {nieuw}*

Hoe bewegen de personages zich?

- 1 vloeiend
- 2 houterig
- 3 anders, nl.

23. Beweging achtergrond {nieuw}

Hierbij gaat het om twee vragen: (1) staat de achtergrond stil of beweegt er iets (bijv. bomen, wolken, auto's, mensen op de achtergrond)? (2) is de achtergrond langere tijd te zien (al dan niet met verschuivingen wanneer bijvoorbeeld lopende personages gevolgd worden) of is er veel dynamiek door korte 'shots' vanuit verschillende hoeken of met grillige 'camerabewegingen' (zoals bij Rocket Power wanneer er veel geskate wordt)?

- 1 geen beweging in de achtergrond, weinig dynamiek
- 2 geen beweging in de achtergrond, veel dynamiek
- 3 beweging in de achtergrond, weinig dynamiek
- 4 beweging in de achtergrond, veel dynamiek

24. Detaillering {nieuw}*

Hoe gedetailleerd is de animatie? Is het met grove, simpele lijnen getekend, of verfijnd en met veel details? Daarbij wordt ook gelet op kleurgebruik. Er is sprake van weinig details wanneer de plaatjes zijn opgebouwd uit grote vlakken met een homogene kleur, terwijl bij gedetailleerde animatie veel verschillende kleuren voorkomen en de helderheid van bepaalde kleuren kan variëren (afhankelijk van schaduw etc.).

- 1 veel details
- 2 weinig details
- 3 anders, nl.

Muziek

25. Muzieksfeer {NF2.10}*

- 1 muziek overwegend spannend/dreigend
- 2 muziek overwegend treurig
- 3 muziek overwegend vrolijk/feestelijk
- 4 muziek anders, nl.
- 5 muziek wisselend/neutraal
- 6 geen muziek

26. Muziekstijl {NF2.10c}*

Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen westerse en niet-westerse muziek. Westerse muziek is muziek die valt onder de toon-, maatsoorten en ritmes die ons gebruikelijk in de oren klinken. Onder westerse muziek vallen West-Europese muziek, Oost-Europese muziek en Latino. Naast westerse muziek is er oosterse en Afrikaanse muziek. Oosterse en Afrikaanse muziek vallen onder de noemer niet-westerse/wereldmuziek.

- 1 westers
- 2 niet-westers/wereldmuziek
- 3 anders, nl.
- 4 onbekend
- 5 geen muziek

Omgeving

Bij de vraag waar het programma-onderdeel zich afspeelt wordt onderscheid gemaakt tussen de setting en de locatie. De setting heeft betrekking op het programma zelf (plaats waar het programma-onderdeel is opgenomen), de locatie op het onderwerp (omgeving waarin de gebeurtenissen die het onderwerp van het programma-onderdeel vormen zich afspelen). Vooral bij non-fictie kan dat uiteenlopen. Wanneer een nieuwsitem bestaat uit een door de presentator voorgelezen tekst dan geldt de presentatiestudio als setting, ook wanneer dat

item over Frankrijk gaat. Bij een kwisprogramma over Startrek heeft het programma als setting de studio en gaat het programma over een fantasiewereld (?). Een op Ibiza (realistische setting: Spanje) opgenomen rekenkwis (realistisch zonder locatie) is weer een ander geval. Bij fictie is het onderscheid tussen setting en locatie niet vaak van toepassing. Alleen bijvoorbeeld wanneer iemand kinderen die in bed liggen (realistische setting) een verhaal voorleest dat zich in een sprookjeswereld afspeelt (fantasiesetting).

Om te beginnen wordt onderscheid gemaakt tussen een realistische setting, een fantasiesetting en een presentatiestudio.

De setting is realistisch wanneer de omgeving verwijst naar de realiteit. Dit kan ook gelden voor tekenfilms of voor real-life-programma's die zich afspelen in een gestileerde omgeving. Een toneelstuk met als decor een paar gestileerde bomen die samen een bos moeten voorstellen speelt zich af in een realistische setting. Dat ligt anders wanneer er sprake is van modificaties. Een modificatie kan zijn een sterke verkleining of vergroting (paddenstoelen waar mensen onderdoor kunnen lopen) of de toevoeging van niet-realistische elementen (paddenstoelen met deurtjes en schoorstenen). Wanneer bewust verwezen wordt naar een bepaalde locatie beschouwen we dit als een realistische setting, ook wanneer er sprake is van modificaties: als in het decor van een toneelstuk een drie meter hoge Eiffeltoren is geplaatst om aan te geven dat de gebeurtenissen zich in Parijs afspelen dan is dat dus een realistische setting (de niet-realistische toren is eerder een symbool dat naar de realiteit verwijst dan een fantasie-object).

Een presentatiestudio is een kunstmatige omgeving die speciaal voor het programma is gecreëerd. Bij een nieuwsitem dat voor een deel vanuit de studio wordt gepresenteerd en voor de rest bestaat uit een reportage geldt niet de presentatiestudio, maar de in de reportage getoonde omgeving als setting, ook als dat alleen maar "onze studio in Londen" is (?). Een presentatiestudio kan wel de setting van het programma zijn, maar nooit de locatie van het onderwerp.

Bij een realistisch setting moet aangegeven worden om welk land het gaat en bij een fantasiesetting om wat voor soort omgeving het gaat.

27. Setting {nieuw}*

In wat voor omgeving is het programma-onderdeel opgenomen?

Realistische setting

- 1 West Europees / Extra Europees land (bijv. Nederland, Finland, Canada, Australië)
- 2 Oost Europees land (bijv. Polen, Tsjechië)
- 3 Zuid Amerikaans land (bijv. Brazilië, Costa Rica, Peru)
- 4 Afrikaans
- 5 Mediterraan land (bijv. Spanje, Marokko, Turkije, Israël)
- 6 Aziatisch land (bijv. India, Filippijnen, Japan)
- 7 andere realistische setting, nl.
- 8 onbekende realistische setting

Fantasiesetting

- 9 sprookjeswereld of magische wereld
- 10 onderwaterwereld
- 11 computerwereld
- 12 de ruimte
- 13 andere fantasiesetting, nl.
- 14 onbekende fantasiesetting

Presentatiestudio

- 15 Presentatiestudio

28. Locatie {NF2.3}*

In wat voor omgeving spelen de gebeurtenissen zich af? Bij fictie is er meestal geen onderscheid tussen setting en locatie. Bij deze vraag wordt dan hetzelfde ingevuld als bij de vorige vraag.

Realistische setting

- 1 West Europees / Extra Europees land (bijv. Nederland, Finland, Canada, Australië)
- 2 Oost Europees land (bijv. Polen, Tsjechië)
- 3 Zuid Amerikaans land (bijv. Brazilië, Costa Rica, Peru)
- 4 Afrikaans

- 5 Middellandse land (bijv. Spanje, Turkije, Marokko, Israël)
- 6 Aziatisch land (bijv. India, Filippijnen, Japan)
- 7 andere realistische setting, nl.
- 8 onbekende realistische setting

Fantasiesetting

- 9 sprookjeswereld of magische wereld
- 10 onderwaterwereld
- 11 computerwereld
- 12 de ruimte
- 13 andere fantasiesetting, nl.
- 14 onbekende fantasiesetting

Niet van toepassing

- 15 programma-onderdeel heeft geen onderwerp (raamwerk A, zie vraag 17)

29. Bepaling locatie {nieuw}

- 1 expliciet vermeld (gezegd of geschreven) in programma / door personage
- 2 door de codeur afgeleid uit andere aanwijzingen
- 3 geen realistische setting (bij vraag 28 geen code 1-8)

Onderwerpcategorie (non-fictie)

30. Primair onderwerp {NF2.1}*

- 1 kunst, cultuur, entertainment
- 2 criminaliteit
- 3 processen, juridisch
- 4 (inter)nationale rampen, ongelukken, doodsberichten
- 5 economie, bedrijven, financiën
- 6 milieu, natuur
- 7 (geestelijke) gezondheid, medisch
- 8 arbeid, stakingen, werkgelegenheid
- 9 politiek, openbaar bestuur, verkiezingen
- 10 religie, levensbeschouwing
- 11 demonstraties, rellen, oproer
- 12 wetenschap, onderwijs
- 13 sociale kwesties, kinderopvang, uitkeringen, etc.
- 14 oorlog, burgeroorlog, terrorisme
- 15 sport
- 16 internationale verhoudingen
- 17 opvoeding, familie, relaties
- 18 recreatie, hobby, huis, tuin
- 19 consumentenzaken
- 20 weer
- 21 leeftijdconflicten
- 22 man-vrouwverhouding
- 23 multiculturele samenleving, integratie
- 24 anders, nl.
- 25 divers zonder een of twee hoofdonderwerpen

31. Secundair onderwerp {NF2.2}*

- 1 kunst, cultuur, entertainment
- ... enz.
- 24 anders, nl.
- 25 geen tweede onderwerp

Diversiteit als onderwerp (non-fictie)

32. Kinderdimensie {nieuw}#

Wordt er in het onderdeel verwezen naar kinderen (t/m 12 jaar)?

Meerdere ja-antwoorden mogelijk.

- 1 ja, er wordt prominent met kinderen gesproken
- 2 ja, er wordt prominent over kinderen gesproken
- 3 ja, impliciet via beelden van kinderen
- 4 nee, geen verwijzing naar kinderen

33. Tienerdimensie {NF2.5}#

Wordt er in het onderdeel verwezen naar tieners (13 t/m 18 jaar)?

Meerdere ja-antwoorden mogelijk.

- 1 ja, er wordt prominent met tieners gesproken
- 2 ja, er wordt prominent over tieners gesproken
- 3 ja, impliciet via beelden van tieners
- 4 nee, geen verwijzing naar tieners

34. Ouderendimensie {NF2.6}#

Wordt er in het onderdeel verwezen naar ouderen (65+)?

Meerdere ja-antwoorden mogelijk.

- 1 ja, er wordt prominent met ouderen gesproken
- 2 ja, er wordt prominent over ouderen gesproken
- 3 ja, impliciet via beelden van ouderen
- 4 nee, geen verwijzing naar ouderen

35. Vrouwendimensie {NF2.7}#

Wordt er in het onderdeel verwezen naar vrouwen? ('vrouw' is overal vrouw/meisje)

Meerdere ja-antwoorden mogelijk.

- 1 ja, er wordt prominent met vrouwen gesproken
- 2 ja, er wordt prominent over vrouwen gesproken
- 3 ja, impliciet via beelden van vrouwen
- 4 nee, geen verwijzing naar vrouwen

36. Mannendimensie {nieuw}#

Wordt er in het onderdeel verwezen naar mannen? ('man' is overal man/jongen)

Meerdere ja-antwoorden mogelijk.

- 1 ja, er wordt prominent met mannen gesproken
- 2 ja, er wordt prominent over mannen gesproken
- 3 ja, impliciet via beelden van mannen
- 4 nee, geen verwijzing naar mannen

37. Etnische dimensie {NF2.4}#

Wordt er in het onderdeel verwezen naar etniciteit?

Meerdere ja-antwoorden mogelijk.

- 1 ja, er wordt prominent met etnische minderheden gesproken
- 2 ja, er wordt prominent over etnische minderheden gesproken
- 3 ja, impliciet of via beelden van etnische minderheden
- 4 nee, geen verwijzing naar etniciteit

Diversiteit als onderwerp (fictie)

38. Thema leeftijd {F1.9}

Vormen leeftijdsverschillen/intergenerationele verhoudingen een expliciet thema in het verhaal?

- 1 ja, hoofdthema
- 2 ja, belangrijk thema
- 3 ja, ondergeschikt thema
- 4 nee

39. Thema gender {F1.8}

Vormen genderverschillen of de rolverdeling tussen mannen en vrouwen een expliciet thema in het verhaal?

- 1 ja, hoofdthema
- 2 ja, belangrijk thema
- 3 ja, ondergeschikt thema
- 4 nee

40. Thema etniciteit {F1.7}

Vormen etnische verschillen/multiculturele verhoudingen een expliciet thema in het verhaal?

- 1 ja, hoofdthema

- 2 ja, belangrijk thema
- 3 ja, ondergeschikt thema
- 4 nee

Zwijgende personen

Deze rubriek gaat over zwijgende personen. Dat zijn personen die niet afzonderlijke gecodeerd worden op invulblad 3 omdat ze geen tekst hebben (en ook niet om een specifieke reden gecodeerd worden). Het kan gaan om figuranten of omstanders die niet aan het woord komen of om een mensenmassa die gefilmd wordt. Vul drie keer 9 in als er geen zwijgers zijn.

Het bepalen van de verhouding wordt ingewikkelder als er in verschillende situaties (afzonderlijke scènes of een aantal bij elkaar horende scènes) zwijgers of groepen zwijgers voorkomen. Hoe langer zwijgers in beeld zijn hoe zwaarder ze meetellen. Het aantal zwijgers doet er daarentegen niet toe. Dus als in één scène een meisje in beeld komt en in een andere even lang durende scène een groep jongens dan tellen beide scènes even zwaar. In dit geval zouden we op 50/50 uitkomen (code 3 bij vraag 42).

41. Zwijgers leeftijd {nieuw}

- 1 overwegend kinderen (0 t/m 12 jaar)
- 2 overwegend tieners (13 t/m 18 jaar)
- 3 overwegend jongvolwassenen (19 t/m 29 jaar)
- 4 overwegend volwassenen 30 t/m 49 jaar
- 5 overwegend middelbaar (50 t/m 64 jaar)
- 6 overwegend senioren (65 en ouder)
- 7 gemengd
- 8 onbekend
- 9 geen zwijgende personen

42. Zwijgers sekse {NF3.1.ab}

- 1 alleen mannen
- 2 overwegend mannen
- 3 gemengd
- 4 overwegend vrouwen
- 5 alleen vrouwen
- 6 onbekend
- 9 geen zwijgende personen

43. Zwijgers etnische groep {NF3.1.ac}

- 1 alleen blanken
- 2 overwegend blanken
- 3 gemengd
- 4 overwegend andere etnische groepen
- 5 alleen andere etnische groepen
- 6 onbekend
- 9 geen zwijgende personen

Sprekende personen

44. Aantal sprekers {nieuw}

Geef aan hoeveel sprekende personen er in het onderdeel voorkomen. Daarbij worden zwijgende personen die om een specifieke reden toch gecodeerd worden meegeteld. Het aantal sprekers komt overeen met het aantal kolommen dat op invulblad 3 besteed wordt aan dit onderdeel. Wanneer een individu één zin/woord zegt of zingt, moet dit personage worden gecodeerd. Een 'communicatieve' kuch is al voldoende. Van een 'joelende menigte' worden daarentegen individuele personen niet gecodeerd.

- 1 1 spreker (of om een andere reden te coderen persoon)
- 2 2 sprekers
- 3 3 sprekers
- 4 4 sprekers
- 5 5 sprekers
- 6 6 sprekers

- 7 7 sprekers
- 8 8 sprekers
- 9 9 sprekers
- 10 10 sprekers
- 11 11 of meer sprekers (er worden er maar 10 gecodeerd)

INVULBLAD 3. VRAGEN OP PERSOONSNIVEAU

Per onderdeel worden onderstaande vragen gesteld over afzonderlijke sprekende personen (per onderdeel maximaal 10): presentatoren, gasten, personages enz.

GEBRUIK VOOR ELK ONDERDEEL EEN EIGEN INVULBLAD EN VERGEET NIET BEHALVE HET PROGRAMMANUMMER OOK HET ONDERDEELNUMMER IN TE VULLEN.

'Personen' kunnen ook andere wezens zijn die als personage optreden, zoals beesten of voorwerpen die gepresenteerd worden als redelijke wezens, die op een menselijke manier communiceren, gevoelens tonen, gebeurtenissen interpreteren, intentioneel gedrag vertonen, enz.

Normaal gesproken worden alleen sprekende personen gecodeerd (in een stomme film personen die je ziet spreken), maar bij fictie worden zwijgers die meer zijn dan figuranten en voldoen aan het criterium voor een hoofd- of bijrol (zie vraag 49) toch gecodeerd. Bij non-fictie worden zwijgers nooit gecodeerd.

Wanneer bij fictie een voice over of een verteller de stemmen van alle personages imiteert, worden deze personages als sprekers gecodeerd. Worden geen stemmen geïmiteerd dan is het personage een zwijger en wordt deze alleen gecodeerd als het personage meer is dan een figurant en voldoet aan het criterium voor een hoofd- of bijrol (zie vraag 49).

Identificatie programma en onderdeel

Ook op dit invulblad moet staan wie de codeur is (1=Kim, 2=Esther, 3=Els, 4=Sanne, 5=Josine) en om welk programma het gaat (nummer van de lijst). Ter controle wordt op elk invulblad tevens de titel van het programma zoals die in beeld verschijnt ingevuld.

Op invulblad 3 moeten de resultaten in kolommen ingevuld worden. Boven elke kolom staat het persoonsnummer (itemnummer). Per programma worden maximaal 10 personages gecodeerd (de eerste 10).

- x **Codeur {A1.a}:**
- x **Programmanummer {A1.b}:**
- x **Programmatitel {A2}*:**

- x **Onderdeelnummer {onderw}:**

Dit is het nummer dat het onderdeel op invulblad 2 gekregen heeft.

- x **Fictie/non-fictie**

Geef aan of het gaat om een fictie- of non-fictie-onderdeel (zie vraag 19).

Identificatie persoon

- x **Persoonsnummer {persnr}:**

Binnen elk onderdeel zijn de gecodeerde personen (presentatoren, personages of andere personen) genummerd van 1 t/m .. in volgorde van 'opkomst' (de volgorde waarin men voor het eerst aan het woord komt). Dit zijn de nummers boven de kolommen van het invulblad.

- x **Naam/omschrijving persoon {NF1.2, NF3.2, F2.2}*:**

Vul achter het persoonsnummer de naam van de persoon (de naam van de presentator of de actor en bij fictie de naam van het personage) en als die niet duidelijk wordt een korte omschrijving (bijvoorbeeld: scheldende voorbijganger, bouwvakker).

Type persoon

- 45. **Soort acteur {nieuw}***

Geef aan tot welke categorie de persoon behoort. Bij non-fictie zal de 'persoon' in de meeste gevallen een mens zijn, maar er zijn uitzonderingen (bijvoorbeeld een pop die als assistent van de kwismaster optreedt). Bij fictie gaat het hier niet om het personage, maar om de acteur of om de manier waarop het personage gestalte krijgt.

'Pop' moet hier breed opgevat worden. Het kan ook gaan om dieren, robots, e.d. Poppen waar mensen in zitten worden beschouwd als poppen wanneer het gezicht van de acteur niet te zien is. Een Teletubby is dus een gefilmde pop met een mens erin (code 3), maar een leeuw die gespeeld wordt door iemand met een geschminkt hoofd en opgeplakte snorharen is een mens (code 1).

- * 1 mens van vlees en bloed
- * 2 een echt beest (bijv. Lassie of een echte aap die zogenaamd praat)
- 3 gefilmde pop met mens erin (bijv. Teletubby of Pino)
- 4 gefilmde pop die op een andere manier beweegt (bijv. poppenkastpop of Ienie-Mienie)
- 5 animatiepop (stop-motion)
- 6 getekend animatiefiguur (incl. met computer gemaakt)
- 7 anders, nl.

46. Soort personage {nieuw}

Geef aan tot welke categorie het personage hoort. Hier gaat het dus niet om de acteur of de vormgeving, maar om het wezen dat hij of zij speelt. De geschminkte acteur die een leeuw speelt wordt bij deze vraag dus als leeuw gecodeerd. Kies dus voor 'dier van een bestaande soort' (code 4, 5 of 6) wanneer bedoeld wordt op een bestaande diersoort, ook als het beest niet realistisch is vormgegeven. Andere voorbeelden: een blauwe koe, Pluto de hond en Pino de vogel. Binnen de dieren van een bestaande soort wordt onderscheid gemaakt tussen dieren die zich bijna volledig menselijk gedragen (Pino, ook al slaapt hij in een nest), dieren die iets dierlijks houden (Pluto die blaft of verzot is op botten) en dieren die zich bijna geheel als zodanig gedragen (Lassie). Ook bij non-fictie kan een mens een ander wezen spelen (met als voorbeeld ook weer een fantasiedier dat als assistent van de kwismaster optreedt). Daarom moet deze vraag ook ingevuld worden bij non-fictie.

Menselijk

- 1 een mens
- 2 mens met ongewone krachten/mogelijkheden (bijv. Superman of Inspector Gadget)
- * 3 menselijk fantasiefiguur, dat wil zeggen een fantasiefiguur die anatomisch gezien afwijkt van een mens, maar er wel op lijkt: elfen met vleugeltjes, trollen, kabouters, reuzen, levende poppen zoals Pinokkio, enz.

Dierlijk

- 4 een dier van een bestaande soort dat zich bijna volledig als een mens gedraagt (of in elk geval niet als beest), bijv. Donald Duck
- 5 een dier van een bestaande soort dat zich voor een deel als mens en voor een deel als dier gedraagt, bijv. de boze wolf die praat en kleren aanheeft, maar wel biggetjes eet
- 6 een dier van een bestaande soort dat zich bijna volledig als dier gedraagt (helemaal kan niet, want een echt dier wordt niet als persoon gecodeerd), bijv. Bobby, de hond van Kuifje, of Lassie, die zich helemaal als hond gedraagt, maar wel veel slimmer is
- * 7 dierlijk fantasiefiguur, lijkt anatomisch gezien op een dier, maar dan van een soort die niet in de natuur niet voorkomt: Pokemon, teddybeer, e.d.

Anders

- * 8 robotachtig (incl. auto's en machines: Bob de Bouwer met machines e.d.)
- * 9 overig, niet definieerbaar, fantasiefiguur dat noch menselijk noch dierlijk is

47. Werkelijkheidsgehalte {nieuw}

Geef voor mensen en dieren (code 1-2 of 4-6 bij vraag 46) aan hoe het personage is getekend resp. vormgegeven ten opzichte van de werkelijkheid. Deze vraag is niet van toepassing wanneer de 'acteur' een echt mens of een echt beest is (code 1 of 2 bij vraag 45) of wanneer het personage een fantasiefiguur is (code 3, 7, 8 of 9 bij vraag 46). Het gaat dus om de codes waar bij vraag 45 en 46 een sterretje voor staat. Dan – en alleen dan! – wordt het code 3. Kies in alle andere gevallen code 1 of 2. Code 1 bij vraag 46 betreft niet altijd een mens van vlees en bloed. Een getekend mens zoals Jimmy Neutron valt onder code 1 bij vraag 46, maar onder code 2 (karikuraal) bij vraag 47, omdat hij anatomisch gezien niet klopt: zijn hoofd is te groot getekend.

- 1 realistisch (verhoudingen kloppen met die van een realistisch mens of dier; ook gestileerd getekende figuren kunnen realistisch zijn – als de verhoudingen maar kloppen)
- 2 karikaturaal (verhoudingen kloppen niet ten opzichte van een realistisch mens of dier)
- 3 n.v.t., want het gaat om een mens van vlees en bloed of om een echt beest als 'acteur' (code 1 of 2 bij vraag 45) en/of het gaat om een fantasiefiguur (code 3, 7, 8 of 9 bij vraag 46): codes waar een sterretje voor staat

Belang en rol

48. Aantal keer aan het woord {NF3.3}

Geef aan hoe vaak de persoon aan het woord komt. Bij een lang één op één interview tussen presentator en gast is dit bijvoorbeeld 1x totdat een andere persoon er tussenkomt.

- 1 1 keer
- 2 enkele keren
- 3 vaak
- 4 geen enkele keer (zwijgende persoon die om een bepaalde reden toch gecodeerd is)

49. Programmafunctie {NF1.1/NF1.3, NF3.15 en F2.1}*

Wat doet de persoon in het programma?

NON-FICTIE. Bij non-fictie kan onderscheid gemaakt worden tussen centrale presentatoren, andere presentatoren en actoren.

Met 'presentatoren' bedoelen we mensen die binnen het programma een dragende, leidende rol hebben of binnen het programma autonome verantwoordelijkheid hebben over één of meer programmaonderdelen (inclusief omroepers, omroepsters, nieuwslezers, correspondenten, weermannen of weervrouwen).

Het kan gaan om hoofdpresentatoren (mensen die het gehele programma aanwezig zijn, zoals nieuwslezers) of om bijpresentatoren (die slechts in één item voorkomen, zoals weermannen of -vrouwen en sommige interviewers, commentatoren en correspondenten). De hoofdpresentatoren worden bij gesplitste programma's altijd gecodeerd bij het 'kader-onderdeel'. Als een hoofdpresentator bijvoorbeeld in een bepaald onderdeel een denigrerende opmerking maakt wordt dat bij onderdeel 1 (het kader) gecodeerd. Een bijpresentator die niet in het hele programma meedoet, maar slechts in één onderdeel wordt bij dat onderdeel gecodeerd (een bijpresentator die in twee onderdelen optreedt wordt twee keer gecodeerd?).

Actoren zijn alle andere sprekende personen (onder 'spreken' verstaan we zelfstandig en hoorbaar het woord voeren, op welke wijze dan ook). Een actor wordt per onderdeel maar één keer gecodeerd, hoe vaak hij of zij ook aan het woord komt. Een actor die in meer onderdelen optreedt wordt bij elk item opnieuw gecodeerd.

Zwijgende personages worden gecodeerd als ze minstens een bijrol hebben.

Dieren en voorwerpen (bijvoorbeeld auto's) worden als personage gecodeerd wanneer ze menselijke trekjes vertonen.

FICTIE. Bij drama heeft een personage een hoofdrol wanneer deze aan één of meerdere van de volgende criteria voldoet:

De show draagt de naam van het personage (Brum het autootje, Spongebob, Tractor Tom, Bob de Bouwer etc.)

Het personage is relatief vaak in beeld (in vergelijking met kleinere rollen, schatting)

Het personage is relatief vaak aan het woord (in vergelijking met kleinere rollen, schatting)

De verhaallijnen worden voornamelijk behandeld vanuit het perspectief van het personage

Een programma kan meerdere hoofdpersonen hebben. Op grond van criterium 1, 2 of 4 kan ook een zwijger een hoofdrol spelen.

Een personage heeft een bijrol wanneer deze niet aan bovenstaande criteria voldoet, maar wel aan één of meerdere van de volgende:

Het personage is vaak samen met de hoofdpersoon in beeld en heeft interactie met hoofdpersoon.

Het personage speelt vaak een rol in de verhaallijnen, maar het verhaal wordt niet vanuit zijn of haar perspectief verteld.

Het personage is betrekkelijk vaak aan het woord (minstens vijf zinnen).

Op grond van criterium 1 of 2 kan ook een zwijger een bijrol hebben.

Personages die niet aan deze criteria voldoen (hebben bijvoorbeeld maar één zin tekst en hebben alleen de functie om het verhaal te ondersteunen) zijn figuranten. Deze worden wel gecodeerd.

Naast personages kunnen andere personen in fictie-programma's optreden, bijvoorbeeld vertellers of een voice over. Deze worden gecodeerd onder code 28 (code 11 kan alleen ingevuld worden voor non-fictie).

Non-fictie: personen die bij het programma horen

- 1 hoofdpresentator/spelleider (onderscheid met of zonder inhoudelijke rol?)
- 2 bijpresentator
- 3 discussieleider
- 4 interviewer
- 5 verslaggever
- 6 assistent(e)
- 7 weerman/-vrouw
- 8 correspondent(e)
- 9 commentator
- 10 nieuwslezer
- 11 voice over
- 12 andere interne functie, nl.

Non-fictie: gasten e.d.

- 13 woordvoerder voor een groep
- 14 deskundige over een groep of onderwerp
- 15 discussiedeelnemer
- 16 onderwerp van portret
- 17 ervaringsdeskundige
- 18 kandidaat in spel
- 19 redenaar, toespraakgever
- 20 panellid, teamlid
- 21 vox pop, gewone burger, leerling
- 22 performer (zanger, danser, musicus, sporter uitvoerend)
- 23 andere externe functie, nl.
- 24 onbekende externe functie

Fictie

- 25 hoofdrol
- 26 bijrol
- 27 figurant
- 28 ander soort rol in dramaprogramma (bijv. verteller), nl.

50. Externe functie {NF3.16} / rol personage {F2.12}*

Alleen invullen indien dit in het programma tot uiting komt. Het kan ook gaan om een beroep dat iemand in het verleden heeft uitgeoefend.

Beroep of vroeger beroep

- 1 politicus, lid openbaar bestuur
- 2 jurist, rechter, overige hogere juridische functie
- 3 juridisch assistent(e)
- 4 politie, leger, brandweer
- 5 wetenschapper/uitvinder
- 6 zakenman/vrouw, ondernemer
- 7 boer, visser, agrariër
- 8 journalist, programmamaker, mediadeskundige
- 9 artiest, schrijver, kunstenaar
- 10 sportman/vrouw (professioneel)
- 11 onderwijzer, leraar
- 12 ambtenaar/kantoorberoep
- 13 medisch beroep: arts, specialist, fysiotherapeut

- 14 medisch beroep: verpleegkundige, doktersassistent, verzorgende
 - 15 kerkelijke functie
 - 16 horeca
 - 17 winkelbediende
 - 18 schoonmaker (bij een bedrijf)
 - 19 particuliere dienstverlening (bijv. hulp in de huishouding, tuinman, huishoudster, gouvernante)
- School/studie**
- 20 scholier, student
- Pensioen**
- 21 gepensioneerd, VUT (zonder verwijzing naar vroeger beroep)
- Specifieke rollen**
- 22 superheld (zonder verwijzing naar beroep)
 - 23 dader, crimineel (zonder verwijzing naar beroep)
 - 24 slachtoffer (zonder verwijzing naar beroep)
 - 25 patiënt (zonder verwijzing naar beroep)
 - 26 bekende Nederlander (zonder verwijzing naar beroep)
- Familierollen**
- 27 huisman/vrouw (zonder verwijzing naar beroep of specifieke rol)
 - 28 ouder (zonder verwijzing naar beroep of specifieke rol)
 - 29 kind (zonder verwijzing naar beroep of specifieke rol)
 - 30 huisdier (zonder verwijzing naar beroep of specifieke rol)
- Overig**
- 31 anders, nl.
 - 32 onbekend / komt niet in programma tot uiting

Diversiteitskenmerken

51. Sekse {NF1.4, NF3.4, F2.3}*

Het geslacht valt op te maken uit één of meerdere aspecten, zoals uiterlijk, kleding, stem, naam of wanneer dit anderszins verbaal of visueel duidelijk gemaakt wordt. Wanneer mannen vrouwen spelen of andersom, geef dat dan aan bij 'anders'.

- 1 man
- 2 vrouw
- 3 anders, nl.
- 4 onbekend

52. Leeftijd {NF1.5, NF3.5, F2.4}*

Wanneer volwassenen kinderen spelen of andersom, geef dat dan aan bij 'anders'.

- 1 kind (0 t/m 12 jaar)
- 2 tiener (13 t/m 18 jaar)
- 3 jongvolwassene (19 t/m 29 jaar)
- 4 volwassene 30 t/m 49 jaar
- 5 middelbaar (50 t/m 64 jaar)
- 6 senior (65 en ouder)
- 7 anders, nl.
- 8 onbekend

53. Etnische groep {NF1.6, NF3.6, F2.5}*

De kleurgroepen worden vastgesteld op basis van biologische en culturele kenmerken, of door expliciete (zelf)definitie. Biologische fysieke kenmerken zijn primair: huidskleur, haarsoort, oogvorm. Daarnaast gaat het om culturele kenmerken: kleding, naam, accent. Schijnbaar autochtone Nederlanders die spreken over hun niet-Nederlandse achtergrond moeten gecodeerd worden binnen de groep waar zij bij het spreken over hun achtergrond naar verwijzen.

Blank

- 1 West-Europees
- 2 Oost-Europees
- 3 Extra-Europees (VS, Australië, enz.)
- 4 niet gespecificeerd

Zuid-Amerikaans

- 5 Zuid-Amerikaans: Latinio, Hispanic, Portorican (inwoners USA)
- 6 Zuid-Amerikaans: niet gespecificeerd

Noord-Amerikaans

- 7 Noord-Amerikaans: native Americans (indianen)

Zwart

- 8 Centraal-Amerikaans (Surinaams, Antilliaans, Jamaicaans, Haïti)
- 9 Afrikaans
- 10 African American
- 11 niet gespecificeerd

Mediterraan

- 12 Zuid-Europees (Spanje, Italië, Griekenland, ...)
- 13 Magrebiën (Marokkaans, Tunesisch, Algerijns, ...)
- 14 Midden-Oosten: Turks
- 15 Midden-Oosten: Palestijns, Arabisch, Iraans, Israëliësch
- 16 niet gespecificeerd

Aziatisch

- 17 Indisch (India, Pakistan)
- 18 Noord & Centraal Azië (Chinees, Japans, Mongolisch, Siberisch; ook Kazachstan, Turkmenistan, Uzbekistan, ...)
- 19 Zuid-Oost Azië (Filippijnen, Vietnam, Cambodja, ...)
- 20 asian American
- 21 Hindoeestaans Surinaams
- 22 niet gespecificeerd

Overig

- 23 mix van ethniciteiten
- 24 anders, nl.
- 25 onbekend, niet blank
- 26 helemaal onbekend of niet van toepassing (bij sommige fantasiefiguren)

54. Bepaling etnische groep {NF1.7, NF3.7, F2.6}

Hoe is de etniciteit bepaald?

- 1 aangegeven door persoon zelf
- 2 aangegeven door programma
- 3 aangegeven door persoon én programma
- 4 bepaald door de codeur zonder dat het expliciet is aangegeven

55. Haarkleur {nieuw}*

Wat is de kleur van het hoofdhaar van de persoon? Deze vraag is niet van toepassing voor dieren die alleen een vacht of een verenkleed hebben, maar wel voor fantasiedieren die 'menselijk' hoofdhaar hebben.

- 1 wit
- 2 grijs
- 3 blond
- 4 blond grijzend
- 5 blond, duidelijk geverfd
- 6 rood
- 7 rood grijzend
- 8 rood, duidelijk geverfd
- 9 bruin
- 10 bruin grijzend
- 11 bruin, duidelijk geverfd
- 12 zwart
- 13 zwart grijzend
- 14 zwart, duidelijk geverfd
- 15 kaal
- 16 anders, nl.
- 17 onbekend (door hoofddekseel e.d.)
- 18 n.v.t. (vacht, verenkleed, enz.)

56. Godsdienst {nieuw}*

De godsdienst van het personage kan duidelijk worden doordat deze expliciet genoemd wordt / een thema binnen het programma is, maar ook door religieus gedrag of door bepaalde gebruiken, zoals kerkbezoek, de ramadan, koosjer eten of een boerka. De godsdienst moet wel in het programma naar voren komen: niet elke Turk is een moslim!

- 1 Christen

- 2 Joods
- 3 Moslim
- 4 anders, nl.
- 5 onbekend

**57. Taal en tongval {NF1.8, NF3.8, F2.7 en NF1.9, NF3.9, F2.8}*
Nederlands**

Regionale tongval is als iemand gewoon standaard Nederlands praat, maar dat je hoort dat diegene uit bijvoorbeeld Limburg komt. Els noemt zichzelf als voorbeeld. Dialect is datgene wat zij met haar ouders spreekt. Een dialect heeft eigen woorden en een eigen idioom. Veel buitenstaanders verstaan dit ook niet.

- 1 standaard Nederlands
- 2 Nederlandse regionale tongval
- 3 Nederlands dialect
- 4 standaard Vlaamse tongval
- 5 Vlaamse regionale tongval
- 6 Vlaams dialect
- 7 Surinaamse tongval
- 8 niet-Nederlandse tongval (bijv. Marokkaans, Duits)
- 9 Nederlands, tongval of dialect onbekend

Verwante talen

- 10 Fries
- 11 Zuid-Afrikaans

Andere talen

- 12 Engels
- 13 Frans
- 14 Duits
- 15 Spaans
- 16 andere buitenlandse taal, nl.

Anders (meer talen, fantasietaal, beestenspraak, enz.)

- 17 anders, nl.

**58. Lichamelijke conditie {NF1.12, NF3.12, F2.11}*
Het gaat bij deze vraag om langdurig/permanent gehandicapt. Iemand met de griep of met een gebroken been krijgt gewoon code 1.**

Het gaat bij deze vraag om langdurig/permanent gehandicapt. Iemand met de griep of met een gebroken been krijgt gewoon code 1.

- 1 waarschijnlijk volstrekt gezond
- 2 zichtbare lichamelijke handicap
- 3 zichtbare lichamelijke kenmerken die geen handicap zijn (geen functionele beperkingen geven, bijv. hazenlip, flaporen)
- 4 chronisch ziek
- 5 verstandelijke beperkingen (medisch gezien, dus geen 'domme' mensen in comedy's e.d.)
- 6 geestelijke ziekte
- 7 spraakgebrek
- 8 anders (bijv. meervoudige handicap), nl.
- 9 onbekend

Informatie over privéleven

59. Relatie {NF1.10, NF3.10, F2.9}

Wordt in het programma vermeld of getoond of de persoon relatie heeft? Bij 'relatie' maken we dus geen onderscheid tussen getrouwd, samenwonend, LAT, enz. en bij 'geen relatie' wordt geen onderscheid gemaakt tussen gescheiden, geen vaste relatie, single zonder meer, enz.

Gewoon 1 kiezen wanneer de vraag eigenlijk niet van toepassing is (kind).

- 1 komt niet in het programma naar voren
- 2 vermeld of getoond dat persoon wel relatie heeft
- 3 vermeld of getoond dat persoon geen relatie (meer) heeft

60. Kinderen {NF1.11, NF3.11, F2.10}

Wordt in het programma vermeld of getoond of de persoon kinderen heeft?

Gewoon 1 kiezen wanneer de vraag eigenlijk niet van toepassing is (kind).

- 1 komt niet in het programma naar voren

- 2 vermeld of getoond dat persoon wel kinderen heeft
- 3 vermeld of getoond dat persoon geen kinderen heeft

61. Thuisituatie {NF3.20}

Krijgen we andere informatie de thuisituatie (afgezien van eventuele informatie over wel of geen relatie of over wel of geen kinderen)?

- 1 ja
- 2 nee

Uiterlijk en camera

62. Aandacht voor uiterlijk {NF3.18}*

Wordt er aandacht besteed aan het uiterlijk van de persoon?

- 1 ja, door opvallende cameravoering
- 2 ja, door opmerkingen tijdens gesprek
- 3 ja, zowel 1 als 2
- 4 ja, op andere wijze, nl.
- 5 nee

63. Cameraperspectief {NF3.19}

Wordt deze persoon wel eens van bovenaf (vogelperspectief) of van onderaf (kikkerperspectief) gefilmd, en zo ja, welke van deze twee komt het meest voor?

- 1 ja, van bovenaf (vogelperspectief)
- 2 ja, van onderaf (kikkerperspectief)
- 3 nee

Aanspreken en aankondigen (non-fictie)

64. Aanspreekvorm {NF3.13}

Het gaat hier om de manier waarop gasten e.d. (discussiedeelnemers, spelkandidaten, panelleden e.d.) worden aangesproken door personen die bij het programma horen (interviewers, gastheren en -vrouwen, discussieleiders e.d.), en andersom. Zie voor het onderscheid tussen deze twee groepen vraag 49.

Voor gasten e.d.: Hoe wordt persoon aangesproken door presentatoren e.d.?

- 1 formeel: titel, "u" (in Nederland), meneer, mevrouw, etc.
- 2 informeel: tutoyeren, alleen voornaam, alleen achternaam
- 3 wisselend (bijv. door ene gast anders dan door de andere)
- 4 geen presentatoren e.d. in programma aanwezig / persoon wordt niet aangesproken door presentatoren e.d. (wordt bijv. alleen aangekondigd door de presentator of alleen aangesproken door andere gast) of te weinig om te kunnen bepalen of dat formeel of informeel gebeurt

Voor presentatoren e.d.: Hoe wordt persoon aangesproken door gasten e.d.?

- 5 formeel: titel, "u" (in Nederland), meneer, mevrouw, etc.
- 6 informeel: tutoyeren, alleen voornaam, alleen achternaam
- 7 wisselend (bijv. door ene presentator anders dan door de andere)
- 8 geen gasten e.d. in programma aanwezig / persoon wordt niet aangesproken door gasten e.d. of te weinig om te kunnen bepalen of dat formeel of informeel gebeurt

65. Titel en functie {NF3.14}

Wordt de naam van de persoon vermeld en wordt de titel en/of de functie van de persoon vermeld (al is het maar één keer)?

Naam genoemd

- 1 naam met titel en functie (beide)
- 2 naam met alleen titel (geen functie)
- 3 naam met alleen functie (geen titel)
- 4 naam zonder titel en functie (geen van beide)

Geen naam genoemd

- 5 geen naam, wel functie
- 6 geen naam en geen functie

Denigrerende opmerkingen

66. Denigrerend {NF1.13/14, NF3.21/22, F2.18/19}#*

Maakt de persoon denigrerende opmerkingen ten koste van een andere groep (al dan niet in het programma aanwezig)? Zo ja: Waar hebben deze denigrerende opmerkingen betrekking op (meer antwoorden mogelijk)? Geef sprekende voorbeelden bij vraag 87 t/m 90. Voorbeeld: uitspraak gericht op een vrouw: "je kunt ook niets", is persoonlijk bedoeld en verwijst niet direct naar vrouwen in het algemeen. Wel denigrerend t.a.v. vrouwen: "jullie vrouwen kunnen ook niets".

- 1 kinderen
- 2 jongeren
- 3 ouderen
- 4 vrouwen
- 5 mannen
- 6 mensen met een andere huidskleur of van een andere etnische groep
- 7 joden
- 8 moslims
- 9 christenen
- 10 homoseksuelen
- 11 chronisch zieken, gehandicapten
- 12 lagere sociale klassen
- 13 anders, nl.
- 14 geen denigrerende opmerkingen

Culturele identiteit

67. Erover spreken {nieuw}

Deze vraag gaat (net als vraag 68) over personen van andere etnische groepen dan de groep waar de nu gecodeerde persoon toe behoort. Het gaat daarbij om personen die in het programma voorkomen, niet om personen van andere etnische groepen in het algemeen.

Komen in het programma personen van andere etnische groepen voor (nee=code 4)? Zo ja: Spreekt deze persoon over een of meer mensen van andere etnische groepen die in het programma voorkomen (nee=code 1)? Zo ja: Gebeurt dat op een negatieve manier (nee=code 2, ja=code 3)?

- 1 nee: deze persoon spreekt niet over mensen van andere etnische groepen die in het programma voorkomen (het gaat dus niet om andere etnische groepen in het algemeen)
- 2 ja, positief/neutraal
- 3 ja, negatief
- 4 n.v.t. (geen personen van andere etnische groepen in het programma)

68. Problematische relaties {nieuw}

Heeft deze persoon in het programma contact met een of meer personen van andere etnische groepen (nee=code 1)? Zo ja: Zijn deze relaties problematisch door etnische verschillen (nee=code 2, ja=code 3)?

- 1 geen contact
- 2 wel contact, relaties zijn net zoals personages binnen etnische groepen
- 3 wel contact, relaties zijn problematisch door etnische verschillen (bijv. taalproblemen, culturele verschillen, rassenhaat)
- 4 anders, nl.

69. Culturele identiteit {nieuw}

Is deze persoon in onderhandeling met zijn of haar culturele identiteit? Is de etniciteit van deze persoon een issue? Zo ja, accepteert deze persoon zijn of haar etniciteit? Invullen voor mensen van alle etnische groepen, ook blanken.

- 1 geen issue, neutraal
- 2 is een issue, persoon accepteert zijn/haar etniciteit
- 3 is een issue, persoon accepteert zijn/haar etniciteit niet

Dialogen (fictie)

De volgende vragen gaan over dialogen waar de persoon actief aan deelneemt (dus niet alleen als toehoorder). De meeste personen die gecodeerd worden komen ten minste eenmaal aan het woord (zwijgende personen worden alleen in uitzonderlijke gevallen gecodeerd), maar als personen aan het woord komen betekent dat niet altijd dat ze betrokken zijn bij dialogen. Vul drie keer 99 in wanneer het gaat om zwijgende personen die toch gecodeerd zijn of om personen die alleen monologen hebben (personen die hardop in zichzelf praten, personages van wie de gedachten te horen zijn, personages die een toespraak houden, personages of vertellers die zich tot de kijker richten, enz.).

70. Onderwerp dialogen {F2.14}*

Welk onderwerp domineert bij dit personage als onderwerp van dialogen?

- 1 relationeel
- 2 kletspraak, kroegpraak
- 3 professioneel/dienstverlenend (betrekking op werk)
- 4 school/studie
- 5 gezondheid
- 6 criminaliteit
- 7 kunst, cultuur
- 8 samenleving/sociale kwesties
- 9 normen en waarden
- 10 anders, nl.
- 10 onbekend
- 21 natuur/milieu
- 22 geld/economie/financiën
- 23 sport
- 24 religie/geloof
- 25 rampen/ongelukken
- 99 geen dialoog (monologen etc.)

71. Locatie dialogen {nieuw}

Welk locatietype domineert op momenten waarop dit personage betrokken is bij dialogen? Bij 'publieke sfeer' gaat het om een in principe voor iedereen toegankelijke locatie of om een professionele omgeving (bijv. een directiekamer, ook al is die niet voor iedereen toegankelijk). Bij 'huiselijke sfeer' gaat het om een voor een beperkt aantal personen toegankelijke locatie.

- 1 uitsluitend publieke sfeer
- 2 overwegend publieke sfeer
- 3 evenveel publiek als huiselijk
- 4 overwegend huiselijke sfeer
- 5 uitsluitend huiselijke sfeer
- 6 locatie onduidelijk
- 99 geen dialoog (monologen etc.)

Activiteiten

72. Beroep en huishouden {F2.15}

Wordt bij deze persoon aandacht besteed aan beroep/school/studie resp. huishouden/verzorging? Het moet gaan om activiteiten die naar voren komen in het programma zelf. Vul bijvoorbeeld 'school en studie' in (code 1 of 3) wanneer een kind in de klas te zien is, praat over school of bezig is met huiswerk maken, maar doe dat niet alleen maar omdat het gaat om een kind van een leeftijd waarop de leerplicht geldt. Voor personen die bij het programma horen (code 1-12 bij vraag 49) gaat het hier niet om de rol die ze in het programma zelf spelen (presenteren, interviewen, enz.).

- 1 ja, voornamelijk gerelateerd aan beroep/school/studie
- 2 ja, voornamelijk gerelateerd aan huishouden/verzorging
- 3 ja, verdeeld over beroep/school/studie en huishouden/verzorging
- 4 nee

73. Andere activiteiten {nieuw}*

Wordt bij deze persoon aandacht besteed aan andere activiteiten dan met beroep/school/studie of huishouden/verzorging samenhangende activiteiten? Voor personen die bij het programma horen (code 1-12 bij vraag 49) gaat het hier niet om de rol die ze in het programma zelf spelen (presenteren, interviewen, enz.).

Instructie: uitvoeren van een 'missie' die nergens is onder te brengen is code 9.

- 1 ja, voornamelijk sociale contacten / participatie (verenigingsleven, vrijwilligerswerk)
- 2 ja, voornamelijk uitgaan (restaurant, sportwedstrijden, bezoek evenementen, cultuurparticipatie, feestje, etentje, bezoek café/snackbar/dancing etc.)
- 3 ja, voornamelijk hobby's / sport en spel (sportbeoefening, knutselen, handwerken, creatieve activiteiten, gezelschapsspelen, kinderspelen, karweitjes, tuinieren, planten verzorgen)
- 4 ja, voornamelijk recreatie buiten (vissen, jagen, uitstapjes, wandelen, fietsen)
- 5 ja, voornamelijk audiovisueel gericht (tv, radio, bioscoop, computer, internet)
- 6 ja, voornamelijk lezen
- 7 ja, voornamelijk ontspannen/luieren
- 8 ja, voornamelijk slapen, eten en persoonlijke verzorging
- 9 ja, voornamelijk een andere activiteit (excl. beroep/school/studie en huishouden/verzorging!), nl.
- 10 ja, gevarieerd, geen dominerende activiteit
- 11 nee, geen activiteiten of alleen activiteiten die met beroep/school/studie, huishouden/verzorging of het programma zelf (presenteren, interviewen e.d.) te maken hebben

SES

74. Sociaal-economische situatie {F2.13}

- 1 bovenmodaal
- 2 modaal/normaal
- 3 beneden modaal/'arbeider'
- 4 bijstandniveau/arm
- 6 onbekend

Functie (fictie)

75. Protagonist vs. antagonist {nieuw}

Fungeert dit personage als protagonist (good-guy) of als antagonist (bad-guy)?

- 1 protagonist (positief)
- 2 antagonist (negatief)
- 3 neutraal/geen van beide/ertussenin

76. Humoristisch of komisch {nieuw}

Is dit personage humoristisch of komisch bedoeld? Iemand die actief grappen maakt, geestig of ad rem is, practical jokes bedenkt e.d. is humoristisch (waarbij het niet uitmaakt of de codeur de grappen geslaagd vindt). Iemand die onbedoeld grappig is, verzeild raakt in komische situaties, het slachtoffer is van grappen van anderen, of door ongeluk, naïveteit e.d. op de lachspieren werkt (of zou moeten werken) is komisch. Bij personages die zowel humoristisch als komisch zijn gaat het erom wat domineert.

- 1 humoristisch
- 2 komisch
- 3 neutraal, niet grappig

Karakter (fictie)

Bij de karaktereigenschappen gaat het er in eerste instantie om hoe een personage wordt neergezet in het programma, niet om het persoonlijke oordeel van de codeur. Wanneer de rol van het personage niet zo duidelijk is mag de codeur wel afgaan op haar eigen oordeel.

77. Sympathiek {F2.16}

- 1 sympathiek
- 2 onsympathiek
- 3 neutraal/geen van beide/ertussenin

78. Verantwoordelijk {nieuw}

Het gaat hier om verantwoordelijk gedrag. Als het gedrag van het personage bijvoorbeeld nadelige gevolgen heeft (voor een ander) is dit onverantwoordelijk gedrag. Als het personage in zijn/haar gedrag rekening houdt met anderen en met de gevolgen van het gedrag, is dit verantwoordelijk gedrag.

- 1 overwegend verantwoordelijk gedrag
- 2 overwegend onverantwoordelijk gedrag
- 3 neutraal/geen van beide/ertussenin

79. Fysiek sterk {nieuw}

- 1 fysiek sterk
- 2 fysiek zwak
- 3 neutraal/geen van beide/ertussenin

80. Zelfverzekerd {nieuw}

- 1 zelfverzekerd
- 2 onzeker
- 3 neutraal/geen van beide/ertussenin

81. Leidend/dominant {nieuw}

Een personage is leidend/dominant wanneer het overwegend opdrachten geeft, initiatief neemt, bevelen uitdeelt. Een personage is onderdanig/volgend wanneer het overwegend opdrachten uitvoert, reageert op acties van andere personages.

- 1 leidend/dominant
- 2 onderdanig/volgend
- 3 neutraal/geen van beide/ertussenin

82. Emotioneel {nieuw}

Een personage is emotioneel als het regelmatig emoties toont. Een personage is zakelijk wanneer het vrijwel nooit emoties toont.

- 1 emotioneel
- 2 zakelijk
- 3 neutraal/geen van beide/ertussenin

83. Intelligent {nieuw}

- 1 intelligent
- 2 dom/naïef
- 3 neutraal/geen van beide/ertussenin

84. Agressief {nieuw}

- 1 agressief (ook verbaal)
- 2 niet agressief/neutraal/niet van toepassing

85. Pesten {nieuw}

- 1 pest zelf, bespot anderen
- 2 wordt gepest/bespot
- 3 beide: zowel pesten als gepest worden
- 4 neutraal/geen van beide/ertussenin

VERVOLG INVULBLAD 1. OPMERKINGEN

Problemen met coderen

Vermeld hier problemen met het coderen van dit programma.

De problemen kunnen betrekking hebben op wat er gecodeerd moet worden. Het kan dan gaan om het programma als geheel (een ontbrekende opname, op dvd staat een andere titel dan is opgegeven, onduidelijkheid over waar het programma begint of eindigt, een programma dat niet voor kinderen bedoeld lijkt te zijn, enz.), om onderdelen van het programma (moet het programma gesplitst worden in apart te coderen onderdelen en waar beginnen nieuwe onderdelen?) of om de te coderen personen (moet een bepaalde persoon wel of niet gecodeerd worden en in welke volgorde moeten de personen gecodeerd worden?) De problemen kunnen ook betrekking hebben op hoe gecodeerd wordt, dat wil zeggen op het toekennen van de codes. Vermeld in dat geval zowel het vraagnummer als de reden waarom de toekenning van de code een probleem vormt.

86. Codeerproblemen {opm1}*

- 1 nee
- 2 ja, nl.

Goed of slecht voorbeeld van diversiteit (leeftijd, geslacht, etnische groep)

Geef hieronder aan of het programma een opvallend goed of slecht voorbeeld is van diversiteit in de media (de moeite waard om als voorbeeld te dienen of bruikbaar voor vervolgonderzoek). Gaat het om een specifieke scène, geef dan zo duidelijk mogelijk aan waar die te vinden is (vermeld tijdcode).

87. Voorbeeld leeftijd {opm2}*

Was dit een opvallend goed of juist slecht voorbeeld van diversiteit t.a.v. leeftijd?

- 1 geen opvallend voorbeeld
- 2 goed voorbeeld, want
- 3 slecht voorbeeld, want

88. Voorbeeld sekse {opm3}*

Was dit een opvallend goed of juist slecht voorbeeld van diversiteit t.a.v. sekse?

- 1 geen opvallend voorbeeld
- 2 goed voorbeeld, want
- 3 slecht voorbeeld, want

89. Voorbeeld etnisch {opm4}*

Was dit een opvallend goed of juist slecht voorbeeld van diversiteit m.b.t. etnische groepen?

- 1 geen opvallend voorbeeld
- 2 goed voorbeeld, want
- 3 slecht voorbeeld, want

Om andere reden opvallend programma

Was dit programma om een andere reden opvallend in het kader van ons onderzoek (de moeite waard om als voorbeeld te dienen, een nadere beschouwing waard of bruikbaar voor vervolgonderzoek)? Het kan hier gaan om diversiteit m.b.t. andere kenmerken dan leeftijd, geslacht en etnische groep (bijvoorbeeld de manier waarop het programma gehandicapt in beeld brengt), maar ook om andere zaken (zoals leuke voorbeelden van personages: eieren op pootjes e.d.).

90. Om andere reden opvallend {nieuw}*

- 1 nee
- 2 ja, want

CONTROLEER OF JE BIJ ALLE 'ANDERS-CODES' E.D. EEN SPECIFICATIE GEGEVEN HEBT.

Dit zijn de codes die op het invulblad tussen vierkante haken staan.

Bijlage 3. Invulbladen voor het codeboek

Pagina 102 tot en met 104.

INVULBLAD 1. VRAGEN OP PROGRAMMANIVEAU

Codeur	
Programmanummer	
Programmatitel	

Controle SKO-overzicht (omcirkel OK als opgave correct is en geef als dat niet het geval is de juiste categorie):

Kijkonderzoek	10.	Ondertiteling	☐ OK	moet zijn:
	11.	SKO-code	☐ OK	moet zijn:
	12.	Format	☐ OK	moet zijn:
	13.	MTC-code	☐ OK	moet zijn:
	14.	Doelgroep	☐ OK	moet zijn:
Deelzender	15.	Deelzender	☐	
Onderdelen	16.	Aantal onderdelen	☐	

VERVOLG INVULBLAD 1. OPMERKINGEN

Codeerproblemen	86.	Codeerproblemen	☐	
Voorbeeld diversiteit	87.	Voorbeeld leeftijd	☐	
	88.	Voorbeeld sekse	☐	
	89.	Voorbeeld etnisch	☐	
Opvallend	90.	Opvallend	☐	

INVULBLAD 2. VRAGEN OVER
PROGRAMMA-ONDERDELEN

Codeur	
Programmanummer	
Programmatitel	

eerste vijf woorden van het onderdeel (onderdeelnummer 1-10:

1	
2	
3	
4	
5	
6	
7	
8	
9	
10	

		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
Relatie onderdelen	17. Onderdeeltipe											
Genre	18. Animatie/non-animatie											
	19. Fictie/non-fictie											
	20. Vorm [8,13]											
Animatiestijl (A)	21. Animatietechniek [4]											A
	22. Beweging personages [3]											A
	23. Totale beweging [4]											A
	24. Detaillering [3]											A
Muziek	25. Muzieksfeer [4]											
	26. Muziekstijl [3]											
Omgeving	27. Setting [7,13]											
	28. Locatie [7,13]											
	29. Bepaling locatie											
Onderwerpcategorie (NF)	30. Primair onderwerp [24]											NF
	31. Secundair onderwerp [24]											NF
Diversiteit als onderwerp (NF)	32. Kinderdimensie #											NF
	33. Tienderdimensie #											NF
	34. Ouderdimensie #											NF
	35. Vrouwendimensie #											NF
	36. Mannendimensie #											NF
Diversiteit als onderwerp (F)	37. Etnische dimensie #											NF
	38. Thema leeftijd											F
	39. Thema gender											F
Zwijgende personen	40. Thema etniciteit											F
	41. Zwijgers leeftijd											
	42. Zwijgers sekse											
Sprekende personen	43. Zwijgers etnische groep											
	44. Aantal sprekers											

betekent 'meer antwoorden mogelijk': in het vak mogen twee of meer codes ingevuld worden. Geef hieronder voor **alle** codes waar 'nl.' achter staat (codes tussen vierkante haken) een specificatie. Controleer dit en vergeet onderdeelnummer en vraagnummer niet! Zijn er meer dan vier specificaties, ga dan op dezelfde manier verder op de achterkant van het blad. Bij niet-gesplitste programma's kunnen de specificaties ook ingevuld worden in kolom 2-10.

onderdeel vraag specificatie

INVULBLAD 3. VRAGEN OVER
PROGRAMMA-ONDERDELEN

naam/omschrijving persoon (persoonsnummer 1-10):

Codeur	
Programmanummer	
Programmatitel	
Onderdeelnummer	
omcirkel (vraag 22)	NF F

1	
2	
3	
4	
5	
6	
7	
8	
9	
10	

		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
Type persoon	45. Soort acteur [6] 46. Soort personage 47. Werkelijkheidsgehalte											
Belang en rol	48. Aantal keer aan het woord 49. Programmafunctie [12,23] 50. Externe functie persoon [29]											
Diversiteitskenmerken	51. Sekse [3] 52. Leeftijd [7] 53. Etnische groep [24] 54. Bepaling etnische groep 55. Haarkleur [16] 56. Godsdienst [4] 57. Taal en tongval [16,17] 58. Lichamelijke conditie [8]											
Informatie over privéleven	59. Relatie 60. Kinderen 61. Informatie privéleven											
Uiterlijk en camera	62. Aandacht voor uiterlijk [4] 63. Cameraperspectief											
Aanspreken en aankondigen (NF)	64. Aanspreekvorm 65. Titel en functie											NF NF
Denigrerend	66. Denigrerend [13] #											
Culturele identiteit	67. Erover spreken 68. Problematische relaties [5] 69. Culturele identiteit											
Dialogen (F)	70. Onderwerp dialogen [11] 71. Locatie dialogen											F F
Activiteiten	72. Beroep en huishouden 73. Andere activiteiten											
SES	74. Sociaal-economische sit.											
Functie (F)	75. Protagonist vs. antagonist 76. Humoristisch of komisch											F F
Karakter (F)	77. Sympathiek 78. Verantwoordelijk 79. Fysiek sterk 80. Zelfverzekerd 81. Leidend/dominant 82. Emotioneel 83. Intelligent 84. Agressief											F F F F F F F F
	85. Pesten											F

Geef voor alle codes waar 'nl.' achter staat (codes tussen vierkante haken) een specificatie. Zet deze eventueel op de achterkant met vermelding van resp. persoonsnummer en vraagnummer. Niet op een los papier!

Bijlage 4. Coderingschema

Pagina's 106 tot en met 108.

dvd	datum	blok	start-stop	zender	week	dag	C1	codeur	C2
1	maandag 3 april 2006	1	05:58-10:00	Z@pp	1	1	1	Kim	3
2	maandag 3 april 2006	1	05:58-10:00	Jetix	1	1	1	Kim	0
3	maandag 3 april 2006	3	11:58-16:00	Nick	1	1	1	Kim	0
4	maandag 3 april 2006	3	11:58-16:00	Ketnet	1	1	1	Kim	0
5	dinsdag 4 april 2006	2	08:58-13:00	Ketnet	1	2	2	Esther	1
6	dinsdag 4 april 2006	2	08:58-13:00	Z@pp	1	2	2	Esther	5
7	dinsdag 4 april 2006	4	14:58-19:00	Jetix	1	2	2	Esther	0
8	dinsdag 4 april 2006	4	14:58-19:00	Nick	1	2	2	Esther	0
9	woensdag 5 april 2006	1	05:58-10:00	Nick	1	3	3	Els	5
10	woensdag 5 april 2006	1	05:58-10:00	Ketnet	1	3	3	Els	2
11	woensdag 5 april 2006	3	11:58-16:00	Z@pp	1	3	3	Els	0
12	woensdag 5 april 2006	3	11:58-16:00	Jetix	1	3	3	Els	5
13	donderdag 6 april 2006	2	08:58-13:00	Jetix	1	4	4	Sanne	2
14	donderdag 6 april 2006	2	08:58-13:00	Nick	1	4	4	Sanne	5
15	donderdag 6 april 2006	4	14:58-19:00	Ketnet	1	4	4	Sanne	0
16	donderdag 6 april 2006	4	14:58-19:00	Z@pp	1	4	4	Sanne	0
17	vrijdag 7 april 2006	1	05:58-10:00	Z@pp	1	5	5	Josine	4
18	vrijdag 7 april 2006	1	05:58-10:00	Jetix	1	5	5	Josine	2
19	vrijdag 7 april 2006	3	11:58-16:00	Nick	1	5	5	Josine	0
20	vrijdag 7 april 2006	3	11:58-16:00	Ketnet	1	5	5	Josine	3
21	zaterdag 8 april 2006	2	08:58-13:00	Ketnet	1	6	1	Kim	3
22	zaterdag 8 april 2006	2	08:58-13:00	Z@pp	1	6	1	Kim	0
23	zaterdag 8 april 2006	4	14:58-19:00	Jetix	1	6	1	Kim	0
24	zaterdag 8 april 2006	4	14:58-19:00	Nick	1	6	1	Kim	3
25	zondag 9 april 2006	1	05:58-10:00	Nick	1	7	2	Esther	4
26	zondag 9 april 2006	1	05:58-10:00	Ketnet	1	7	2	Esther	0
27	zondag 9 april 2006	3	11:58-16:00	Z@pp	1	7	2	Esther	0
28	zondag 9 april 2006	3	11:58-16:00	Jetix	1	7	2	Esther	4
29	maandag 10 april 2006	2	08:58-13:00	Jetix	2	1	3	Els	1
30	maandag 10 april 2006	2	08:58-13:00	Nick	2	1	3	Els	0
31	maandag 10 april 2006	4	14:58-19:00	Ketnet	2	1	3	Els	5
32	maandag 10 april 2006	4	14:58-19:00	Z@pp	2	1	3	Els	4
33	dinsdag 11 april 2006	1	05:58-10:00	Z@pp	2	2	4	Sanne	5
34	dinsdag 11 april 2006	1	05:58-10:00	Jetix	2	2	4	Sanne	3
35	dinsdag 11 april 2006	3	11:58-16:00	Nick	2	2	4	Sanne	2
36	dinsdag 11 april 2006	3	11:58-16:00	Ketnet	2	2	4	Sanne	2
37	woensdag 12 april 2006	2	08:58-13:00	Ketnet	2	3	5	Josine	1
38	woensdag 12 april 2006	2	08:58-13:00	Z@pp	2	3	5	Josine	1
39	woensdag 12 april 2006	4	14:58-19:00	Jetix	2	3	5	Josine	1
40	woensdag 12 april 2006	4	14:58-19:00	Nick	2	3	5	Josine	2
41	donderdag 13 april 2006	1	05:58-10:00	Nick	2	4	1	Kim	0
42	donderdag 13 april 2006	1	05:58-10:00	Ketnet	2	4	1	Kim	0
43	donderdag 13 april 2006	3	11:58-16:00	Z@pp	2	4	1	Kim	0
44	donderdag 13 april 2006	3	11:58-16:00	Jetix	2	4	1	Kim	3
45	vrijdag 14 april 2006	2	08:58-13:00	Jetix	2	5	2	Esther	3
46	vrijdag 14 april 2006	2	08:58-13:00	Nick	2	5	2	Esther	5
47	vrijdag 14 april 2006	4	14:58-19:00	Ketnet	2	5	2	Esther	3
48	vrijdag 14 april 2006	4	14:58-19:00	Z@pp	2	5	2	Esther	4
49	zaterdag 15 april 2006	1	05:58-10:00	Z@pp	2	6	3	Els	1
50	zaterdag 15 april 2006	1	05:58-10:00	Jetix	2	6	3	Els	0
51	zaterdag 15 april 2006	3	11:58-16:00	Nick	2	6	3	Els	1

52	zaterdag 15 april 2006	3	11:58-16:00	Ketnet	2	6	3	Els	0
53	zondag 2 april 2006	2	08:58-13:00	Ketnet	0	7		Sanne	5
54	zondag 2 april 2006	2	08:58-13:00	Z@pp	0	7		Sanne	2
55	zondag 2 april 2006	4	14:58-19:00	Jetix	0	7		Sanne	1
56	zondag 2 april 2006	4	14:58-19:00	Nick	0	7		Sanne	0
57	maandag 10 april 2006	1	05:58-10:00	Nick	2	1	5	Josine	1
58	maandag 10 april 2006	1	05:58-10:00	Ketnet	2	1	5	Josine	4
59	maandag 10 april 2006	3	11:58-16:00	Z@pp	2	1	5	Josine	0
60	maandag 10 april 2006	3	11:58-16:00	Jetix	2	1	5	Josine	3
61	dinsdag 18 april 2006	2	08:58-13:00	Jetix	3	2	1	Kim	2
62	dinsdag 18 april 2006	2	08:58-13:00	Nick	3	2	1	Kim	2
63	dinsdag 18 april 2006	4	14:58-19:00	Ketnet	3	2	1	Kim	4
64	dinsdag 18 april 2006	4	14:58-19:00	Z@pp	3	2	1	Kim	4
65	woensdag 19 april 2006	1	05:58-10:00	Z@pp	3	3	2	Esther	0
66	woensdag 19 april 2006	1	05:58-10:00	Jetix	3	3	2	Esther	1
67	woensdag 19 april 2006	3	11:58-16:00	Nick	3	3	2	Esther	3
68	woensdag 19 april 2006	3	11:58-16:00	Ketnet	3	3	2	Esther	4
69	donderdag 20 april 2006	2	08:58-13:00	Ketnet	3	4	3	Els	4
70	donderdag 20 april 2006	2	08:58-13:00	Z@pp	3	4	3	Els	0
71	donderdag 20 april 2006	4	14:58-19:00	Jetix	3	4	3	Els	4
72	donderdag 20 april 2006	4	14:58-19:00	Nick	3	4	3	Els	0
73	vrijdag 21 april 2006	1	05:58-10:00	Nick	3	5	4	Sanne	3
74	vrijdag 21 april 2006	1	05:58-10:00	Ketnet	3	5	4	Sanne	1
75	vrijdag 21 april 2006	3	11:58-16:00	Z@pp	3	5	4	Sanne	3
76	vrijdag 21 april 2006	3	11:58-16:00	Jetix	3	5	4	Sanne	0
77	zaterdag 22 april 2006	2	08:58-13:00	Jetix	3	6	5	Josine	4
78	zaterdag 22 april 2006	2	08:58-13:00	Nick	3	6	5	Josine	4
79	zaterdag 22 april 2006	4	14:58-19:00	Ketnet	3	6	5	Josine	2
80	zaterdag 22 april 2006	4	14:58-19:00	Z@pp	3	6	5	Josine	2
81	zondag 23 april 2006	1	05:58-10:00	Z@pp	3	7	1	Kim	5
82	zondag 23 april 2006	1	05:58-10:00	Jetix	3	7	1	Kim	5
83	zondag 23 april 2006	3	11:58-16:00	Nick	3	7	1	Kim	5
84	zondag 23 april 2006	3	11:58-16:00	Ketnet	3	7	1	Kim	2
85	maandag 24 april 2006	2	08:58-13:00	Ketnet	4	1	2	Esther	0
86	maandag 24 april 2006	2	08:58-13:00	Z@pp	4	1	2	Esther	3
87	maandag 24 april 2006	4	14:58-19:00	Jetix	4	1	2	Esther	5
88	maandag 24 april 2006	4	14:58-19:00	Nick	4	1	2	Esther	0
89	dinsdag 25 april 2006	1	05:58-10:00	Nick	4	2	3	Els	2
90	dinsdag 25 april 2006	1	05:58-10:00	Ketnet	4	2	3	Els	0
91	dinsdag 25 april 2006	3	11:58-16:00	Z@pp	4	2	3	Els	2
92	dinsdag 25 april 2006	3	11:58-16:00	Jetix	4	2	3	Els	2
93	woensdag 26 april 2006	2	08:58-13:00	Jetix	4	3	4	Sanne	5
94	woensdag 26 april 2006	2	08:58-13:00	Nick	4	3	4	Sanne	1
95	woensdag 26 april 2006	4	14:58-19:00	Ketnet	4	3	4	Sanne	3
96	woensdag 26 april 2006	4	14:58-19:00	Z@pp	4	3	4	Sanne	1
97	donderdag 27 april 2006	1	05:58-10:00	Z@pp	4	4	5	Josine	3
98	donderdag 27 april 2006	1	05:58-10:00	Jetix	4	4	5	Josine	0
99	donderdag 27 april 2006	3	11:58-16:00	Nick	4	4	5	Josine	3
100	donderdag 27 april 2006	3	11:58-16:00	Ketnet	4	4	5	Josine	0
101	vrijdag 28 april 2006	2	08:58-13:00	Ketnet	4	5	1	Kim	5
102	vrijdag 28 april 2006	2	08:58-13:00	Z@pp	4	5	1	Kim	2
103	vrijdag 28 april 2006	4	14:58-19:00	Jetix	4	5	1	Kim	4

104	vrijdag 28 april 2006	4	14:58-19:00	Nick	4	5	1	Kim	4
105	zaterdag 22 april 2006	1	05:58-10:00	Nick	3	6	2	Esther	1
106	zaterdag 22 april 2006	1	05:58-10:00	Ketnet	3	6	2	Esther	5
107	zaterdag 22 april 2006	3	11:58-16:00	Z@pp	3	6	2	Esther	1
108	zaterdag 22 april 2006	3	11:58-16:00	Jetix	3	6	2	Esther	0
109	zondag 30 april 2006	2	08:58-13:00	Jetix	4	7	3	Els	0
110	zondag 30 april 2006	2	08:58-13:00	Nick	4	7	3	Els	4
111	zondag 30 april 2006	4	14:58-19:00	Ketnet	4	7	3	Els	1
112	zondag 30 april 2006	4	14:58-19:00	Z@pp	4	7	3	Els	5

Bijlage 5. Chi-kwadraat en P-waarde

Chi-kwadraat en p-waarde voor tabellen 4.3.a. en 4.3.b.				
	Overige fictie		Animatie	
	Chi2	p	Chi2	p
Relatie	<u>4,456</u>	<u>0,108</u>	19,221	0,000
Kinderen	5,992	0,014	39,838	0,000
Beroep	12,838	0,005	50,263	0,000

Tabel 4.3. c: Percentage karaktereigenschappen incl. chi-kwadraat en p-waarde									
	Overige fictie		Animatie		Overige fictie		Animatie		
	man	vrouw	man	vrouw	Chi2	P	Chi2	P	
protagonist	35,4	30,6	31,6	39,5	<u>2,065</u>	<u>0,356</u>	23,725	0,000	
antagonist	5,2	4,9	12,9	7,7					
humoristisch	14,9	8,7	9,6	8,4	22,833	0,000	35,019	0,000	
komisch	24,5	13,9	20,8	11,5					
sympathiek	75,1	71,9	56,1	63,7	<u>2,339</u>	<u>0,311</u>	12,811	0,002	
onsympathiek	5,9	8,7	16,8	14,2					
verantwoordelijk gedrag	27,4	33,7	28,0	39,4					
onverantwoordelijk gedrag	14,0	8,3	17,5	10,7	7,274	0,026	40,765	0,000	
fysiek sterk	5,9	4,9	14,3	11,5	<u>1,203</u>	<u>0,548</u>	7,893	0,019	
fysiek zwak	1,9	1,0	1,9	0,8					
zelfverzekerd	25,7	30,9	32,9	41,0	<u>4,761</u>	<u>0,092</u>	15,564	0,000	
onzeker	3,6	5,6	6,2	5,8					
leidend/dominant	27,2	37,5	29,2	36,3					
onderdanig/volgend	15,9	13,2	12,4	7,6	8,944	0,011	20,913	0,000	
emotioneel	34,9	38,9	34,2	39,5	<u>1,322</u>	<u>0,516</u>	17,508	0,000	
zakelijk	7,1	7,3	8,4	4,3					
intelligent	14,4	18,4	17,8	20,3					
dom/naïef	8,2	3,1	9,8	3,4	9,070	0,011	32,709	0,000	
agressief (ook verbaal)	4,6	5,2	15,3	10,7					
niet agressief	95,4	94,8	84,7	89,3	<u>0,143</u>	<u>0,705</u>	9,508	0,002	
pest zelf, bespot anderen	5,2	5,9	8,3	9,1					
wordt gepest/bespot	3,3	3,5	7,4	6,0	<u>0,540</u>	<u>0,910</u>	<u>3,793</u>	<u>0,285</u>	
beide	3,3	4,2	3,9	5,0					

Cursief onderstreept niet significant. Overige waarden wel significant.